

Kamilla Dolińska
Julita Makaro

Каміла Долінская
Юліта Макаро

MIGRANCİ Z BIAŁORUSI W POLSCE

Potrzeby i oczekiwania

МІГРАНТЫ З БЕЛАРУСІ Ў ПОЛЬШЧЫ

Патрэбы і чаканні

MIGRANCİ **МІГРАНТЫ** **Z BIAŁORUSI** **З БЕЛАРУСІ** **W POLSCE** **Ў Польшчы**

Potrzeby i oczekiwania

Патрэбы і чаканні

Spi treści

Wstęp	5
Streszczenie	7
I. Migracje z Białorusi do Polski w świetle statystyk państwowych	9
II. Badania Białorusinów w Polsce	16
III. Potrzeby i oczekiwania migrantów z Białorusi w opiniach liderów białoruskiej społeczności	19
Założenia metodologiczne projektu	19
Postrzeganie sytuacji migracyjnej. Migracja jako szansa i zagrożenie dla Białorusi i Białorusinów	20
Negatywne skutki migracji z Białorusi	21
Pozytywne skutki migracji z Białorusi	24
Migranci z Białorusi w Polsce. Charakterystyka	27
Kategorie migrantów	27
Autostereotyp migrantów z Białorusi	31
Pęknięcia w społeczności białoruskich migrantów	36
Trudna codzienność na emigracji	39
Problemy i potrzeby	39
Oczekiwania	43
IV. Rekomendacje	47
Bibliografia	51
Spis wykresów	53

Змест

Уводзіны	5
Рэзюмэ	7
I. Міграцыі з Беларусі ў Польшчу ў святле дзяржаўнай статыстыкі	9
II. Даследаванні беларусаў у Польшчы	16
III. Патрэбы і чаканні мігрантаў з Беларусі ў меркаваннях лідэраў беларускай супольнасці	19
Метадалагічныя асновы праекта	19
Успрыманне міграцыйнай сітуацыі. Міграцыя як шанец і пагроза для Беларусі і беларусаў	20
Негатыўныя наступствы міграцыі з Беларусі	21
Пазітыўныя наступствы міграцыі з Беларусі	24
Мігранты з Беларусі ў Польшчы. Характарыстыка	27
Катэгорыі мігрантаў	27
Аўтастэрэатып мігрантаў з Беларусі	31
Разломы ў супольнасці беларускіх мігрантаў	36
Складанае паўсядзённае жыццё на эміграцыі	39
Праблемы і патрэбы	39
Чаканні	43
IV. Рэкамендацыі	47
Спіс літаратуры	51
Спіс графікаў	53

Wstęp

Obywatele Białorusi są drugą najliczniej reprezentowaną grupą cudzoziemców w Polsce, a intensywna migracja z tego kraju utrzymuje się od sierpnia 2020 roku. Szacuje się, że obecnie w Polsce mieszka ponad 130 tys. białoruskich migrantów, jeśli weźmie się pod uwagę osoby posiadające ważne dokumenty pobytowe. Zbiorowość ta ma zatem szczególne znaczenie w budowaniu zróżnicowania etnicznego w Polsce, zwłaszcza w dużych miastach, które są głównymi „węzłami migracji”. Mimo że zbiorowość Białorusinów jest tak liczna, poziom wiedzy o migracji z Białorusi i samych Białorusinach w społeczności przyjmującej jest niski – mówi się o swoistej „niewidzialności” tej kategorii migrantów.

Opracowanie, które oddajemy do rąk Czytelniczek i Czytelników pochodzących zarówno ze społeczności przyjmującej, jak i białoruskich migrantów, ma na celu przede wszystkim przekazanie wiedzy pochodzącej od samych migrantów. Warto bowiem, by wybrzmiał ich głos w kwestiach związanych z życiem na emigracji. Zakładamy, że Polakom pozwoli ono rozwijać polsko-białoruskie kontakty, współpracować w różnych obszarach życia w poszanowaniu odrębności narodowej i kulturowej, co może przynieść społeczne korzyści. Z kolei Białorusinom opracowanie to pomoże wytworzyć o własnej grupie samowiedzę tak ważną z punktu widzenia budowania diaspory w Polsce. Głos migrantów został uzupełniony o niezbędny dla budowania społecznej wiedzy kontekst – przedstawienie migracji z Białorusi do Polski w świetle statystyk państwowych oraz stanu dotychczasowych badań nad społecznością białoruskich migrantów w Polsce, a także rekomendacje.

Opracowanie powstało w ramach projektu pt. *Potrzeby i oczekiwania migrantów z Białorusi w opiniach liderów* realizowanego w ramach II Otwartego Konkursu na dofinansowanie przedsięwzięć na rzecz dialogu i porozumienia Polaków z narodami Europy Wschodniej organizowanego przez Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego. Stworzył on nam szansę na spotkania z liderami białoruskiej społeczności migranckiej – osobami szczególnie zainteresowanymi sytuacją Białorusi i Białorusinów, podejmującymi na jej rzecz różnego rodzaju działania, obejmującymi pogłębioną refleksję sytuację własną migranta, ale też całej zbiorowości. To właśnie tym osobom w sposób szczególny chcemy w tym miejscu podziękować.

Kamilla Dolińska, Julita Makaro

Уводзіны

Грамадзяне Беларусі з’яўляюцца другой па колькасці групай іншаземцаў у Польшчы, і інтэнсіўная міграцыя з гэтай краіны працягваецца з жніўня 2020 года. Паводле ацэнак, на сённяшні дзень у Польшчы пражывае больш за 130 тысяч беларускіх мігрантаў, калі ўлічваць асоб з сапраўднымі дакументамі на пражыванне. Гэтая супольнасць мае асаблівае значэнне ў фармаванні этнічнай разнастайнасці ў Польшчы, асабліва ў буйных гарадах, якія з’яўляюцца асноўнымі „вузламі міграцыі”. Нягледзячы на тое, што супольнасць беларусаў такая шматлікая, узровень ведаў пра міграцыю з Беларусі і пра саміх беларусаў у прымаючым грамадстве застаецца нізкім — гавораць пра своеасаблівую „нябачнасць” гэтай катэгорыі мігрантаў.

Матэрыял, які мы прадстаўляем чытачам з ліку як прымаючай супольнасці, так і беларускіх мігрантаў, мае на мэце перадаць веды, якія паходзяць ад саміх мігрантаў. Варта, каб іх голас прагучаў па пытаннях, звязаных з жыццём у эміграцыі. Мы меркуем, што гэта дапаможа палякам развіваць польска-беларускія кантакты, супрацоўнічаць у розных сферах жыцця з павагай да нацыянальных і культурных адрозненняў, што можа прыносіць сацыяльную карысць. З іншага боку, для беларусаў гэтае даследаванне дапаможа сфарміраваць самасвядомасць у межах сваёй супольнасці, што важна для пабудовы дыяспары ў Польшчы. Голас мігрантаў быў дапоўнены неабходным кантэкстам для фармавання грамадскіх ведаў — апісаннем міграцыі з Беларусі ў Польшчу ў святле дзяржаўнай статыстыкі, а таксама сучаснага стану даследаванняў над супольнасцю беларускіх мігрантаў у Польшчы і рэкамендацыямі.

Даследаванне было праведзена ў рамках праекта *Патрэбы і чаканні мігрантаў з Беларусі ў меркаваннях лідэраў*, рэалізаванага ў рамках 2-га адкрытага конкурсу на фінансаванне мерапрыемстваў дзеля дыялогу і ўзаемаразумення палякаў з народамі Усходняй Еўропы, арганізаванага Цэнтрам Дыялог імя Юліюша Мерашэўскага. Праект даў нам магчымасць сустрэцца з лідарамі беларускай міграцыйнай супольнасці — асобамі, якія асабліва зацікаўленыя сітуацыяй у Беларусі і лёсам беларусаў, якія ажыццяўляюць разнастайныя дзеянні дзеля гэтай справы, уключаючы глыбокія разважанні пра сітуацыю асабістую, так і ўсёй супольнасці. Гэтым людзям мы хочам выказаць асаблівую падзяку.

Каміла Долінская, Юліта Макаро

Streszczenie

Opracowanie pt. *Migranci z Białorusi w Polsce. Potrzeby i oczekiwania* jest odpowiedzią na potrzebę poszerzenia wiedzy na temat istotnej dla budowania zróżnicowania etnicznego Polski, ale „niewidzialnej” kategorii migrantów. Wiedzę tę należy rozwijać, korzystając po pierwsze z danych urzędowych, gromadzonych w różnego rodzaju instytucjach rządowych i samorządowych, a po drugie – z danych wywołanych przez badaczy zainteresowanych kwestiami różnicowania się polskiego społeczeństwa, przede wszystkim właśnie za sprawą przybywających z Białorusi migrantów. Dlatego też opracowanie składa się z trzech rozdziałów, w których uwzględniono oba rodzaje źródeł danych.

Rozdział pierwszy *Migracje z Białorusi do Polski w świetle statystyk państwowych* ma jedynie charakter poglądowy i jest przedstawieniem danych, bez pogłębionych analiz obrazujących skalę i dynamikę białoruskiej migracji. Za ich wyznaczniki przyjęte zostały m.in.: wnioski o ochronę międzynarodową, zezwolenia na pobyt stały i czasowy, wnioski o przyznanie Karty Polaka, ale też liczba wydanych wiz, zezwoleń na pracę oraz liczba osób zgłoszonych do ubezpieczeń społecznych i tych, którym zostało przyznane polskie obywatelstwo. Drugi rozdział *Badania Białorusinów* stanowi krótkie omówienie dotychczasowego stanu badań nad społecznością białoruskich migrantów w Polsce, ale ograniczone do czasów najnowszych. Granicą czasową jest rok 2020, kiedy to, jak pokazują przywołane statystyki, znacząco zmieniła się dynamika i charakter migracji z Białorusi. Rozdział trzeci *Potrzeby i oczekiwania migrantów z Białorusi w opiniach liderów białoruskiej społeczności* zawiera wyniki badań jakościowych zrealizowanych w okresie lipiec–wrzesień 2024. Zgromadzone doświadczenia, opinie i oceny badanych pozwoliły w tym rozdziale: przedstawić ocenę białoruskiej migracji i jej skutki dla Białorusi i Białorusinów, opisać społeczność białoruskich migrantów z uwzględnieniem zarówno cech łączących, jak i kwestii, które ją różnicują (kontekstem dla ich wskazania stała się doświadczana sytuacja migracyjna) oraz zarysować trudności życia na emigracji (w tym problemy i potrzeby, a także oczekiwania kierowane pod adresem polskich instytucji i społeczności przyjmującej). Całość opracowania zamykają *Rekomendacje*, wskazujące na potencjał białoruskiej społeczności migracyjnej, sposoby jego wzmacniania oraz tworzenia warunków temu sprzyjających. Kierowane są one zarówno do społeczności przyjmującej, jak i białoruskich migrantów.

Рэзюмэ

Даследванне пад назвай *Мігранты з Беларусі ў Польшчы. Патрэбы і чаканні* – гэта адказ на неабходнасць пашырэння ведаў пра важную для фармавання этнічнай разнастайнасці Польшчы, але «нябачную» катэгорыю мігрантаў. Гэтыя веды неабходна развіваць, выкарыстоўваючы, па-першае, афіцыйныя дадзеныя, якія збіраюцца рознымі дзяржаўнымі і самакіравальнымі ўстановамі, а па-другое, дадзеныя, атрыманыя даследчыкамі, якія цікавяцца пытаннямі дыферэнцыяцыі польскага грамадства, у першую чаргу дзякуючы мігрантам з Беларусі. Таму праца складаецца з трох раздзелаў, у якіх улічаны абодва тыпы крыніц дадзеных.

Першы раздзел *Міграцыі з Беларусі ў Польшчу ў святле дзяржаўнай статыстыкі* мае аглядны характар і ўяўляе сабой выклад дадзеных без глыбокага аналізу, якія ілюструюць маштаб і дынаміку беларускай міграцыі. У якасці паказчыкаў узяты: заяўкі на міжнародную ахову, дазволы на пастаяннае і часовае знаходжанне, заяўкі на атрыманне Карты паляка, а таксама колькасць выдадзеных віз, дазваляў на працу, колькасць асоб, зарэгістраваных у сістэме сацыяльнага страхавання, і тых, каму было дадзена польскае грамадзянства. Другі раздзел *Даследаванні беларусаў* – гэта кароткае апісанне стану даследаванняў супольнасці беларускіх мігрантаў у Польшчы, але яно абмежавана апошнім часам. Часавая мяжа – 2020 год, калі, як паказваюць статыстычныя дадзеныя, дынаміка і характар міграцыі з Беларусі змяніліся. Трэці раздзел *Патрэбы і чаканні мігрантаў з Беларусі ў меркаваннях лідараў беларускай супольнасці* змяшчае вынікі якасных даследаванняў, праведзеных у перыяд з ліпеня па верасень 2024 года. Сабраныя меркаванні і ацэнкі рэспандэнтаў дазволілі ў гэтым раздзеле прадставіць: агляд беларускай міграцыі і яе наступстваў для Беларусі і беларусаў, апісанне супольнасці беларускіх мігрантаў з улікам як аб’яднаўчых рысаў, так і аспектаў, якія іх адрозніваюць (кантэкстам для іх вызначэння была перажытая міграцыйная сітуацыя), а таксама агляд складанасцяў жыцця ў эміграцыі (праблемы і патрэбы, а таксама чаканні ў дачыненні да польскіх устаноў і грамадства). Завяршаюць працу *Рэкамендацыі*, якія ўказваюць на патэнцыял беларускай міграцыйнай супольнасці, спосабы яго ўмацавання і стварэнне спрыяльных умоў для яго развіцця. Яны адрасаваны як прымаючаму грамадству, так і беларускім мігрантам.

I. Migracje z Białorusi do Polski w świetle statystyk państwowych

Na początku XXI wieku Białorusini byli według białoruskich statystyk narodowych relatywnie mało mobilni międzynarodowo. Jeśli już migrowali, to najczęściej z i do Rosji. Białorusi długi czas należała do eurazjatyckiego systemu migracyjnego tworzonego przez kraje należące do Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP) oraz Euroazjatycką Unię Gospodarczą (w latach 2000–2019 przepływy do tych krajów stanowiły 80% imigracji oraz 66% emigracji białoruskiej). Dominacji takich kierunków migracji należy upatrywać w powodach historycznych i kulturowych (np. znajomość języka rosyjskiego) oraz prawnych (brak ograniczeń wizowych, swobodny dostęp do usług, rynku pracy etc.) (Petrakova 2022).

Zmianę można obserwować od 2015 roku, kiedy zaczął maleć ruch do Rosji, a wzrastać do państw Unii Europejskiej. Polskie dane wskazują na 4 400 migrantów w latach 2000–2009. Porównując dane z lat 2010–2014 i 2015–2019, emigracja z Białorusi do Polski wzrosła 4,6 razy¹. Po kryzysie ekonomicznym w Rosji w 2015 roku Polska (wraz z Litwą) stały się głównymi kierunkami emigracji zarobkowej ludności z Białorusi. Również Górny (2017) zauważa, że emigrację z Białorusi do Polski można umownie podzielić na okres przed i po 2014 rokiem. Kolejna poważna zmiana to 2020 rok. Podpisano wówczas umowy między Białorusią i UE w sprawie ułatwień wizowych, zmieniła się także sytuacja polityczna w kraju po sierpniowych wyborach prezydenckich. Oba wydarzenia przyczyniły się do zwiększenia emigracji z Białorusi, również do Polski².

Prezentowane poniżej dane nie pozwalają na całościowe poznanie skali zjawiska, różne źródła fragmentarycznie rejestrują ruch migracyjny w zależności od swoich kompetencji, przyjmując kryteria, które z punktu widzenia administracji są pewnie sensowne, ale nie umożliwiają ich sumowania, zestawiania ani porównywania. Wszystkie one jednak wskazują na jednoznaczną tendencję dużego wzrostu migracji z Białorusi, zarówno w liczbach bezwzględnych, jak i – uwzględniających bardziej ogólne zjawisko narastania migracji do Polski – w odsetkach.

1 Szacunki przeprowadzone przez Petrakova (2022) na podstawie danych OECD, Eurostat i Belstat.

2 „Łączna liczba białoruskich osób ubiegających się o azyl od sierpnia 2020 r. do grudnia 2021 r. wyniosła 3 995, w tym 255 we Francji, 2 495 w Polsce, 270 w Niemczech i 320 na Litwie. Stanowi to niewielką część wszystkich migrantów przymusowych, ponieważ większość z nich pozostała w kraju docelowym na podstawie wiz humanitarnych lub ubiegała się o inne formy ochrony międzynarodowej. Na przykład Polska wydała 33 342 wizy humanitarne w okresie od sierpnia 2020 r. do kwietnia 2022 r. (OF 2022), podczas gdy Litwa wydała 6 700 zezwoleń ze względów humanitarnych w okresie od sierpnia 2020 r. do października 2021 r.”. (Petrakova 2022: 138 za: Troianovski 2021).

I. Міграцыі з Беларусі ў Польшчу ў святле дзяржаўнай статыстыкі

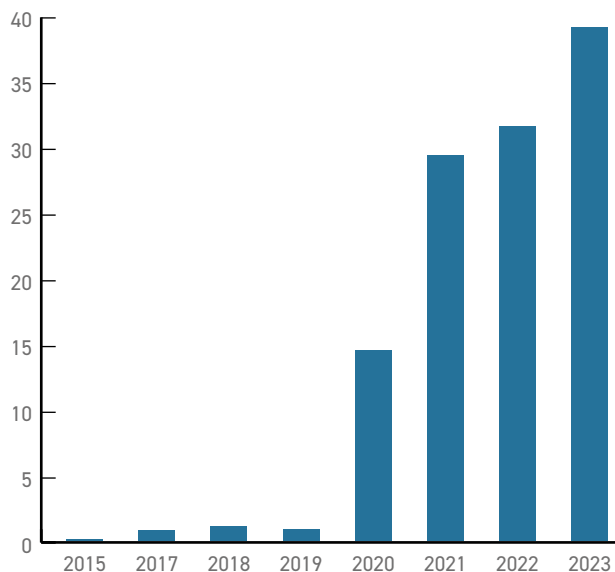
На пачатку XXI стагоддзя беларусы, паводле нацыянальнай статыстыкі Беларусі, былі адносна мала мабільнымі на міжнародным узроўні. Калі яны мігравалі, то пераважна ў Расію і з Расіі. Беларусь на працягу доўгага часу ўваходзіла ў еўразійскую міграцыйную сістэму, якую стваралі краіны Садружнасці Незалежных Дзяржаў (СНД) і Еўразійскага эканамічнага саюза (у 2000–2019 гадах патокі ў гэтыя краіны складалі 80% іміграцыі і 66% эміграцыі з Беларусі). Дамінуючую ролю гэтых кірункаў міграцыі можна растлумачыць гістарычнымі і культурнымі прычынамі (напрыклад, веданне рускай мовы) і прававымі фактарамі (адсутнасць візавых абмежаванняў, свабодны доступ да паслуг, рынку працы і г. д.) (Petrakova 2022).

Змена стала назірацца з 2015 года, калі паменшыўся рух у Расію, а ў той жа час павялічыўся — у краіны Еўрапейскага Саюза. Паводле польскіх дадзеных, у 2000–2009 гадах у Польшчы налічвалася 4400 мігрантаў з Беларусі. Параўноўваючы дадзеныя за перыяды 2010–2014 і 2015–2019 гадоў, эміграцыя з Беларусі ў Польшчу павялічылася ў 4,6 раза¹. Пасля эканамічнага крызісу ў Расіі ў 2015 годзе Польшча (разам з Літвой) сталі галоўнымі кірункамі працоўнай міграцыі з Беларусі. Гурны (2017) таксама адзначае, што эміграцыю з Беларусі ў Польшчу можна ўмоўна падзяліць на перыяд да і пасля 2014 года. Наступная значная змена адбылася ў 2020 годзе. У гэты час былі падпісаны пагадненні паміж Беларуссю і ЕС аб палягчэнні візавых працэдур, а таксама змянілася палітычная сітуацыя ў краіне пасля жніўняскіх прэзідэнцкіх выбараў. Абодзве гэтыя падзеі спрыялі павелічэнню эміграцыі з Беларусі, у тым ліку ў Польшчу².

Дадзеныя, прадстаўленыя ніжэй, не даюць поўнага ўяўлення аб маштабе з’явы, паколькі розныя крыніцы часткова рэгіструюць міграцыйны рух у залежнасці ад сваіх кампетэнцый, выкарыстоўваючы крытэрыі, якія з пункту гледжання адміністрацыі, напэўна, з’яўляюцца разумнымі, але перашкаджаюць сумаванню, супастаўленню і параўнанню. Усе яны, аднак, паказваюць на адназначную тэндэнцыю значнага росту міграцыі з Беларусі як у абсалютных лічбах, так і ў адсотках, улічваючы агульнае павелічэнне міграцыі ў Польшчу.

1 Ацэнкі, праведзеныя Петракавай / Petrakova (2022) на падставе дадзеных Organisation for Economic Cooperation and Development – OECD, Еўростата і Белстата;
2 «Агульная колькасць беларусаў, якія падалі заяўкі на атрыманне прытулку з жніўня 2020 г. да снежня 2021 г., складала 3 995, у тым ліку 255 у Францыі, 2 495 у Польшчы, 270 у Германіі і 320 у Літве. Гэта складае невялікую частку ўсіх вымушаных мігрантаў, паколькі большасць з іх засталася ў краіне прызначэння на падставе гуманітарных віз або звярнулася па іншыя формы міжнароднай абароны. Напрыклад, Польшча выдала 33 342 гуманітарныя візы ў перыяд з жніўня 2020 г. па красавік 2022 г. (OF 2022), а Літва выдала 6 700 дазваляў па гуманітарных прычынах у перыяд з жніўня 2020 г. па кастрычнік 2021 г.» (Petrakova 2022: 138 па: Troianovski 2021).

O ochronę międzynarodową migranci z Białorusi szczególnie licznie zaczęli występować w roku 2020, co jest zrozumiałe wobec faktu, iż ten rodzaj pobytu jest przyznawany osobom zagrożonym w kraju, z którego one przybyły. Zarówno liczba wnioskujących Białorusinów, jak i ich udział w ogóle osób wnioskujących o tę formę legalizacji pobytu w Polsce ciągle rośnie.

Wykres 1 Odsetek wniosków złożonych przez Białorusinów o udzielenie ochrony międzynarodowej w ogóle złożonych wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej RP

Źródło: <https://www.gov.pl/web/udsc/zestawienia-roczne> [pobrano: 26.08.2024]

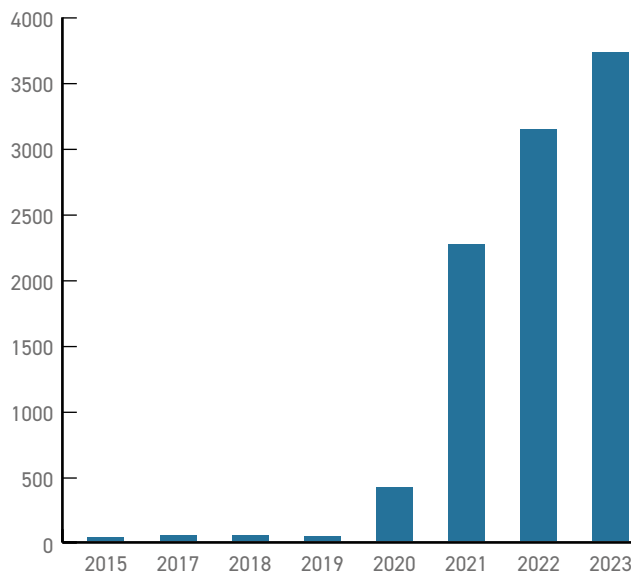
Графік 1 Адсотак заявак на міжнародную абарону, пададзеных беларусамі, у агульнай колькасці заявак на міжнародную абарону ў Польшчы

Крыніца: <https://www.gov.pl/web/udsc/zestawienia-roczne> [спампавана: 26.08.2024]

Wnioski o wydanie zezwolenia na pobyt zaczęły być składane z większą częstotliwością już od roku 2015, ale gwałtowny ich wzrost widać od 2021 roku. Przy czym o ile odsetek wniosków o zezwolenie na pobyt stały³ w ogóle złożonych wniosków nie rośnie gwałtownie, co oznacza, że odpowiada ogólnemu zwiększeniu migracji do Polski, o tyle odsetek wniosków o zezwolenie na pobyt czasowy przyrósł mocno.

³ Dane rok do roku należy jednak porównywać z ostrożnością, ponieważ zezwolenia na pobyt stały są zwykle uzyskiwane po pewnym czasie.

Беларускія мігранты пачалі актыўна падаваць заяўкі на міжнародную абарону ў 2020 годзе, што можна растлумачыць тым, што гэты тып пражывання прадастаўляецца асобам, якія знаходзяцца пад пагрозай у сваёй краіне. Як колькасць заяўнікаў з Беларусі, так і іх удзельная вага ў агульнай колькасці асоб, якія звяртаюцца па гэты від легалізацыі знаходжання ў Польшчы, працягвае павялічвацца.

Wykres 2 Liczba Białorusinów, którzy złożyli wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej RP

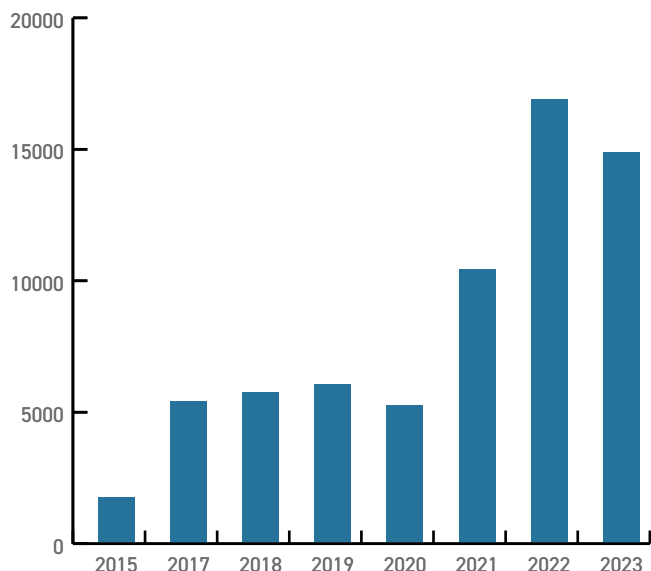
Źródło: <https://www.gov.pl/web/udsc/zestawienia-roczne> [pobrano: 26.08.2024]

Графік 2 Колькасць беларусаў, якія падалі заяўкі на атрыманне міжнароднай абароны ў Польшчы

Крыніца: <https://www.gov.pl/web/udsc/zestawienia-roczne> [спампавана: 26.08.2024]

Заяўкі на атрыманне дазволу на пражыванне пачалі паступаць часцей з 2015 года, але рэзкі іх рост назіраецца з 2021 года. У той час як доля заявак на дазвол на пастаяннае пражыванне³ ў агульнай колькасці пададзеных заявак не павялічваецца рэзка, што сведчыць аб адпаведнасці агульнаму павелічэнню міграцыі ў Польшчу, доля заявак на часовае пражыванне значна павялічылася.

³ Гадавыя дадзеныя, аднак, варта параўноўваць з асцярожнасцю, бо дазволы на пастаяннае пражыванне звычайна атрымліваюцца праз пэўны час.

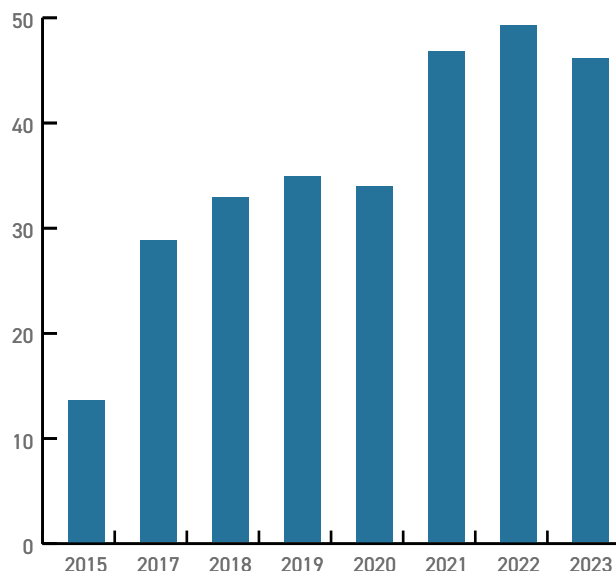

Wykres 3 Liczba obywateli Białorusi, którzy złożyli wniosek o zezwolenie na pobyt stały

Źródło: <https://www.gov.pl/web/udsc/zestawienia-roczne> [pobrano: 26.08.2024]

Графік 3 Колькасць грамадзян Беларусі, якія падалі заяўку на дазвол на пастаяннае пражыванне

Крыніца: <https://www.gov.pl/web/udsc/zestawienia-roczne> [спампавана: 26.08.2024]

Wykres 4 Odsetek wniosków złożonych przez Białorusinów o zezwolenie na pobyt stały wśród złożonych wniosków na pobyt stały

Źródło: <https://www.gov.pl/web/udsc/zestawienia-roczne> [pobrano: 26.08.2024]

Графік 4 Доля заявак на дазвол на пастаяннае пражыванне, пададзеных беларусамі, у агульнай колькасці заяў на пастаяннае пражыванне

Крыніца: <https://www.gov.pl/web/udsc/zestawienia-roczne> [спампавана: 26.08.2024]

Warto również wskazać na liczbę wniosków składanych przez obywateli Białorusi o przyznanie Karty Polaka. Ta kategoria narodowościowa w latach 2008–2021 była największym beneficjentem (przed obywatelami Ukrainy) tej formy wsparcia udzielanego przez RP osobom o polskich korzeniach zamieszkujących za granicą. Posiadanie Karty Polaka ułatwia dostęp do pobytu stałego oraz obywatelstwa polskiego – po roku nieprzerwanego pobytu w kraju.

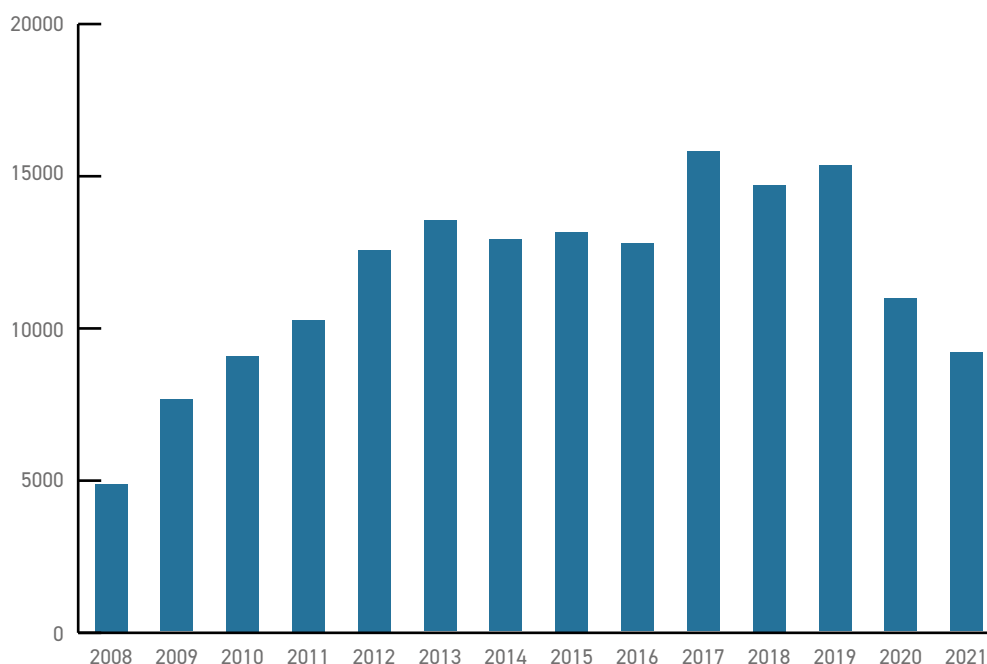
Таксама варта звярнуць увагу на колькасць заявак, пададзеных грамадзянамі Беларусі на атрыманне Карты паляка. Гэтая нацыянальная катэгорыя была найбуйнейшай групай, якая атрымала гэтую форму падтрымкі Польшчы (перад украінцамі) у перыяд з 2008 па 2021 год. Уладальнікі Карты паляка маюць спрощаны доступ да пастаяннага пражывання і польскага грамадзянства — пасля аднагодовага бесперапыннага пражывання ў краіне.

Wykres 5 Liczba złożonych wniosków przez obywateli Białorusi o przyznanie Karty Polaka w okresie kwiecień 2008–grudzień 2021

Źródło: Gońda M., Lesińska M., (2022) Ewolucja Karty Polaka jako instrumentu polityki państwa, CMR Working Papers 129 (187)

Графік 5 Колькасць заявак, пададзеных грамадзянамі Беларусі на атрыманне Карты паляка ў перыяд красавік 2008 г. – снежань 2021 г.

Крыніца: Gońda M., Lesińska M., (2022) Ewolucja Karty Polaka jako instrumentu polityki państwa, CMR Working Papers 129 (187)

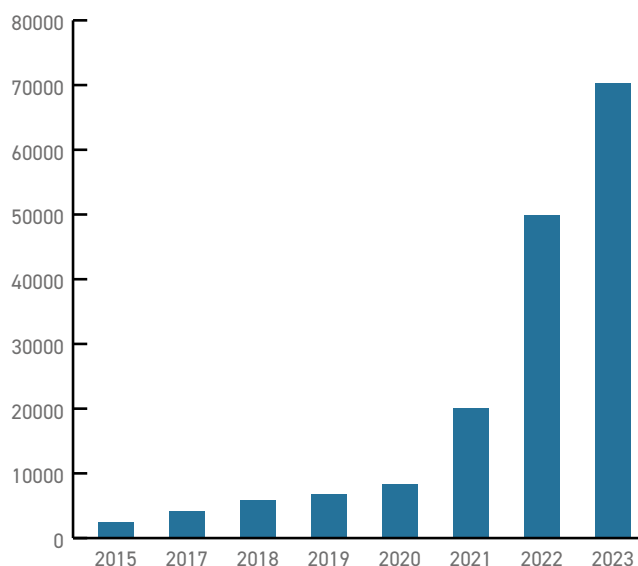
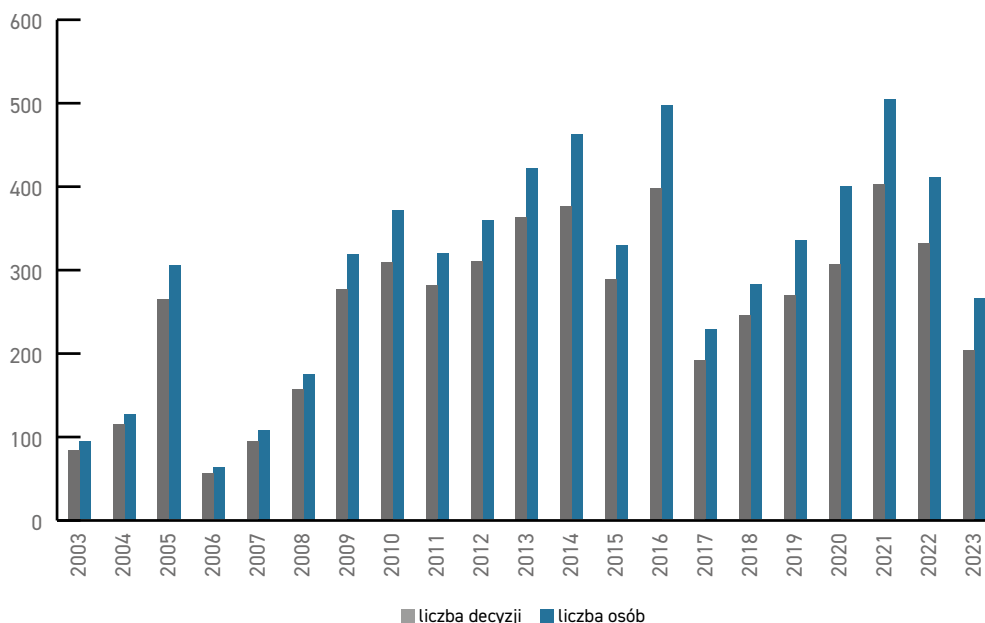

Wykres 6 Nabycie obywatelstwa polskiego przez obywateli Białorusi

Źródło: <https://dane.gov.pl/pl/dataset/814,liczba-postanowien-prezydenta-rp-o-nadanie-obywatelstwa-polskiego> [pobrano: 26.08.2024]

Графік 6 Атрыманне польскага грамадзянства грамадзянамі Беларусі

Крыніца: <https://dane.gov.pl/pl/dataset/814,liczba-postanowien-prezydenta-rp-o-nadanie-obywatelstwa-polskiego> [спампавана: 26.08.2024]

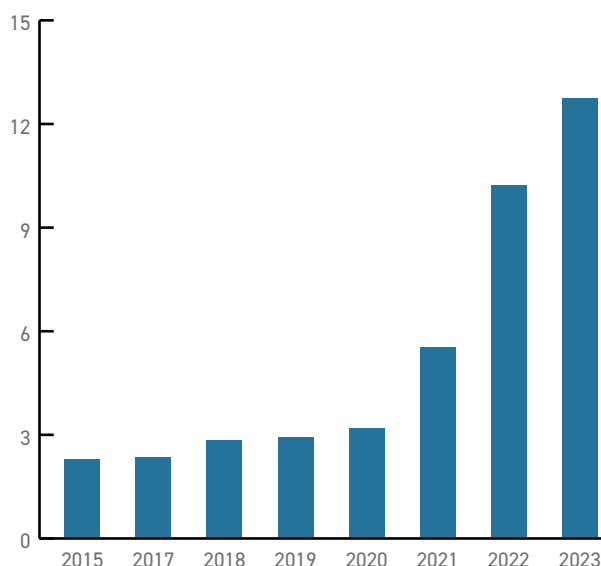

Wykres 7 Liczba obywateli Białorusi, którzy złożyli wniosek o zezwolenie na pobyt czasowy

Źródło: <https://www.gov.pl/web/udsc/zestawienia-roczne> [pobrano: 26.08.2024]

Графік 7 Колькасць грамадзян Беларусі, якія падалі заяўку на атрыманне дазволу на часовае пражыванне

Крыніца: <https://www.gov.pl/web/udsc/zestawienia-roczne> [спампавана: 26.08.2024]

Wykres 8 Odsetek wniosków złożonych przez Białorusinów o zezwolenie na pobyt czasowy w ogóle złożonych wniosków na pobyt czasowy

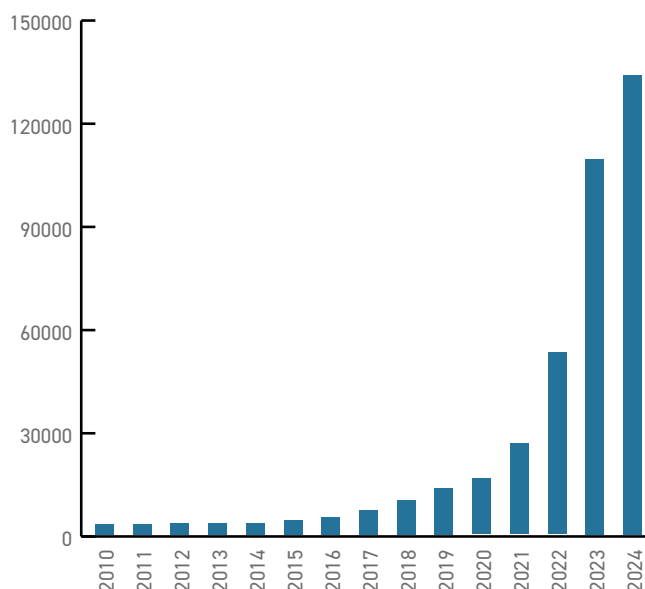
Źródło: <https://www.gov.pl/web/udsc/zestawienia-roczne> [pobrano: 26.08.2024]

Графік 8 Адсотак заявак на дазвол на часовае пражыванне, пададзеных беларусамі, у агульнай колькасці заявак на часовае пражыванне

Крыніца: <https://www.gov.pl/web/udsc/zestawienia-roczne> [спампавана: 26.08.2024]

Ogólniejsze wyobrażenie o wielkości migracji z Białorusi do Polski umożliwiają dane z Systemu Pobyt wykorzystywanego przez Urząd do Spraw Cudzoziemców. Pozwalają one zorientować się również, które części Polski są przez imigrantów uznawane za najbardziej atrakcyjne i najczęściej wybierane. Do pięciu najliczniej zamieszkanym przez Białorusinów należą województwa: mazowieckie, podlaskie, pomorskie, wielkopolskie oraz dolnośląskie.

Больш шырокае ўяўленне аб маштабе міграцыі з Беларусі ў Польшчу можна атрымаць з дадзеных сістэмы Pobyt, што знаходзяцца ў распараджэнні Упраўлення па справах замежнікаў. Яны таксама дазваляюць убачыць, якія часткі Польшчы найбольш прыцягваюць імігрантаў. Да пяці самых заселеных беларусамі рэгіёнаў адносяцца: Мазавецкае, Падляскае, Паморскае, Велікапольскае і Ніжнесілезскае ваяводства.

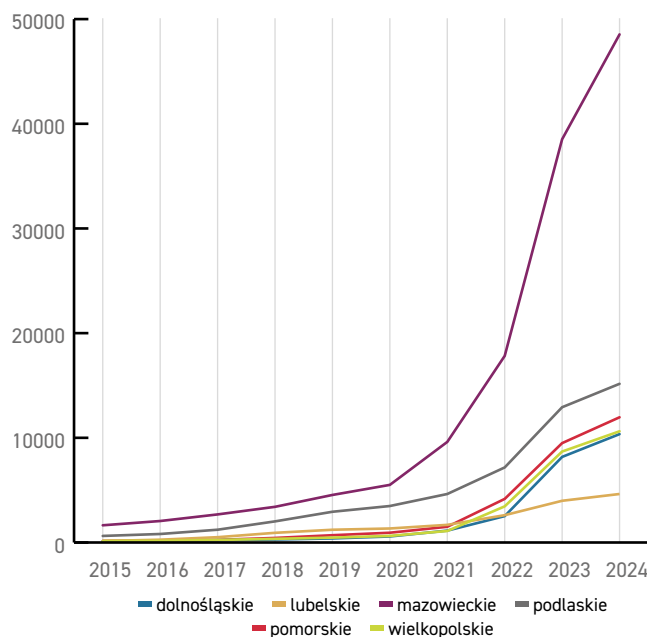

Wykres 9 Białorusini przebywający w Polsce na podstawie ważnych dokumentów pobytowych (z wyłączeniem wiz)

Źródło: <https://migracje.gov.pl/> [pobrano: 26.08.2024]

Графік 9 Беларусы, якія знаходзяцца ў Польшчы на падставе дзеючых дакументаў на пражыванне (акрамя віз)

Крыніца: <https://migracje.gov.pl/> [спампавана: 26.08.2024]

Wykres 10 Liczba Białorusinów w wybranych województwach

Źródło: <https://migracje.gov.pl/> [pobrano: 26.08.2024]

Графік 10. Колькасць беларусаў у выбраных ваяводствах

Крыніца: <https://migracje.gov.pl/> [спампавана: 26.08.2024]

Dane o wydanych zezwoleniach na pracę pozwalają nie tylko zaobserwować tendencję wzrostową, ale przede wszystkim zobaczyć jaki rodzaj zatrudnienia staje się udziałem migrantów. Korzystając z Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), można zauważyć, że najwięcej zezwoleń dotyczy prac związanych z transportem. Ich liczba rosła od 2015 roku, by w 2021 roku osiągnąć najwyższy poziom. W dalszej kolejności są budownictwo i przetwórstwo. Wiele mówiącą zmianę dotyczącą struktury migracyjnej pokazują dane z 2020 roku – nagły wzrost liczby zezwoleń na pracę w sekcji informacja i komunikacja, co można odczytać jako pochodną politycznych motywów migracji i przyjazdu osób o odmiennych kompetencjach.

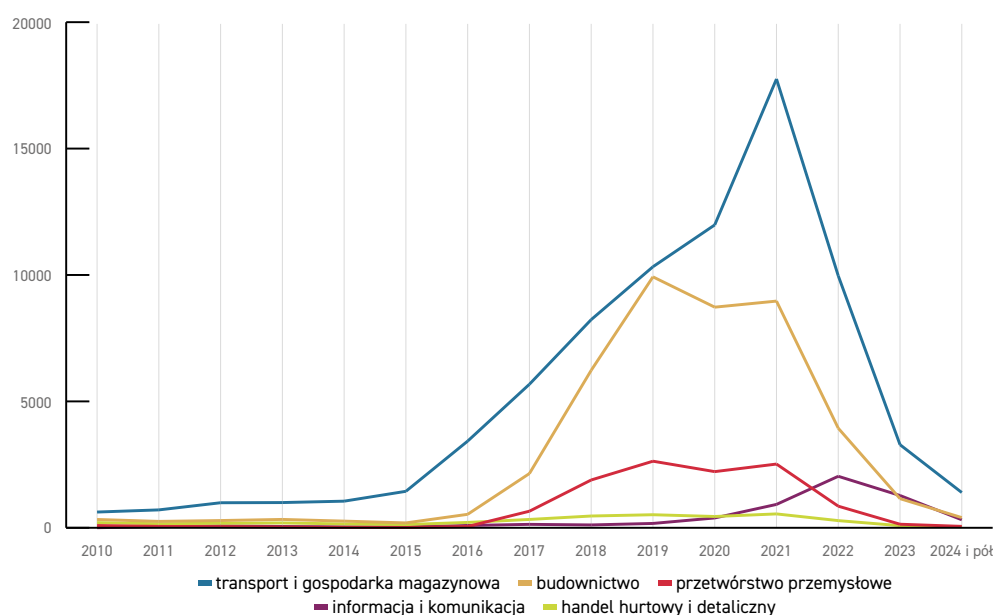
Дадзеныя па выдадзеных дазвалах на працу дазваляюць не толькі назіраць тэндэнцыю росту, але перш за ўсё бачыць, які тып занятасці выбіраюць мігранты. Выкарыстоўваючы польскую класіфікацыю відаў дзейнасці (ПКВД), можна заўважыць, што найбольшая колькасць дазвалаў тычыцца працы, звязанай з транспартам. Ёх колькасць расла з 2015 года, дасягнуўшы пікавага ўзроўню ў 2021 годзе. На другім месцы знаходзяцца будаўніцтва і перапрацоўка. Змену структуры міграцыі паказваюць дадзеныя за 2020 год – раптоўны рост колькасці дазвалаў на працу ў сферы інфармацыі і камунікацый, што можна растлумачыць палітычнымі матывамі міграцыі і прыездам людзей з рознымі кампетэнцыямі.

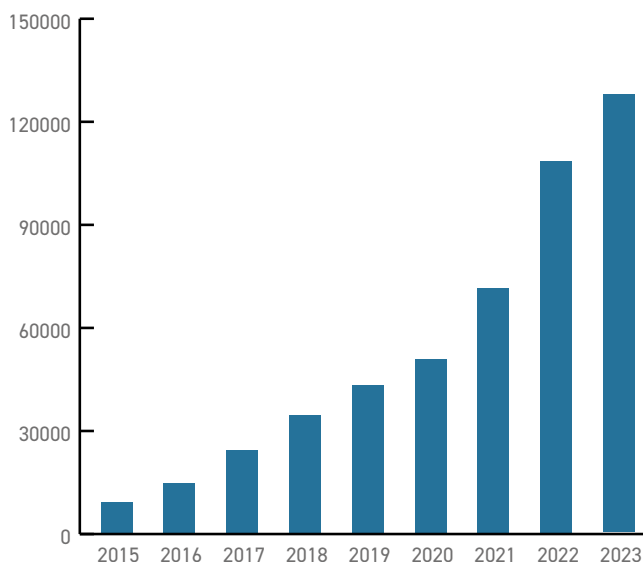
Wykres 11 Zezwolenia na pracę dla cudzoziemców według obywatelstwa oraz wybranych sekcji (PKD)

Źródło: <https://psz.praca.gov.pl/web/urzed-pracy/-/8180234-informacje-o-zatrudnieniu-cudzoziemcow-w-polsce> [pobrano: 26.08.2024]

Графік 11 Дазволы на працу для замежнікаў паводле грамадзянства і выбраных відаў дзейнасці (ПКВД)

Крыніца: <https://psz.praca.gov.pl/web/urzed-pracy/-/8180234-informacje-o-zatrudnieniu-cudzoziemcow-w-polsce> [спампавана: 26.08.2024]

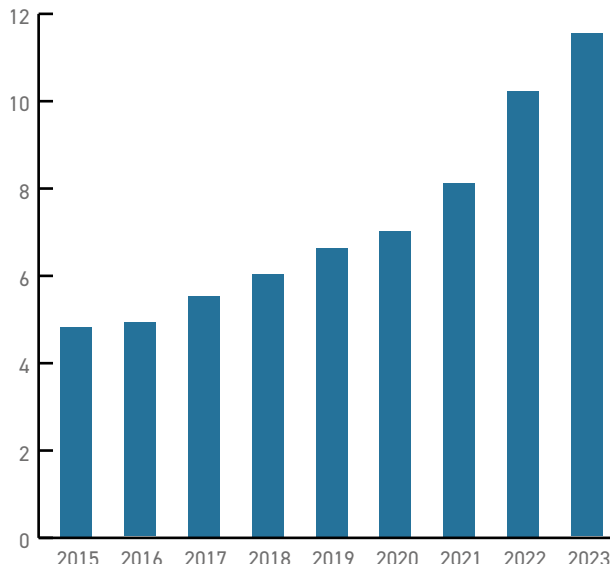

Wykres 12 Liczba obywateli Białorusi zgłoszonych do ubezpieczeń emerytalnych i rentowych

Źródło: <https://www.zus.pl/baza-wiedzy/statystyka/opracowania-tematyczne/cudzoziemcy> [pobrano: 26.08.2024]

Графік 12 Колькасць грамадзян Беларусі, якія стаяць на пенсійным ўліку і страхаванні па інваліднасці

Крыніца: <https://www.zus.pl/baza-wiedzy/statystyka/opracowania-tematyczne/cudzoziemcy> [спампавана: 26.08.2024]

Wykres 13 Odsetek obywateli Białorusi zgłoszonych do ubezpieczeń emerytalnych i rentowych wśród ogółu cudzoziemców

Źródło: <https://www.zus.pl/baza-wiedzy/statystyka/opracowania-tematyczne/cudzoziemcy> [pobrano: 26.08.2024]

Графік 13 Доля грамадзян Беларусі, якія стаяць на пенсійным ўліку і страхаванні па інваліднасці, сярод усіх замежнікаў

Крыніца: <https://www.zus.pl/baza-wiedzy/statystyka/opracowania-tematyczne/cudzoziemcy> [спампавана: 26.08.2024]

Bardziej realny obraz, bo oparty nie na potencjalnie, ale faktycznie wykonywanej pracy, pokazują dane z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Ważnym elementem do przedstawienia skali migracji z Białorusi są dane o wizach, które nie były uwzględniane we wcześniej przytaczanych statystykach. Ich liczba spada od 2020 roku, co można wiązać z wykorzystywaniem przez migrantów innych form legalizacji pobytu oraz większymi trudnościami uzyskania wizy.

Больш рэальную карціну, заснаваную не на патэнцыйнай, а на фактычна выкананай працы, паказваюць дадзеныя з Установы сацыяльнага страхавання.

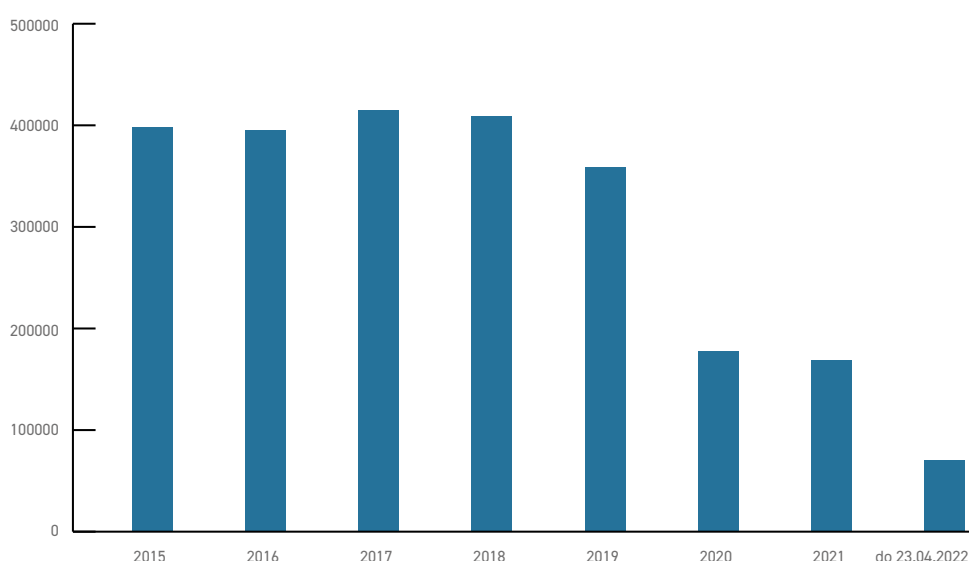
Важным элементом для прадстаўлення маштабаў міграцыі з Беларусі з'яўляюцца дадзеныя па візах, якія не былі ўлічаны ў раней прыведзеных статыстычных звестках. Іх колькасць зніжаецца з 2020 года, што можна звязаць з выкарыстаннем мігрантамі іншых формаў легалізацыі знаходжання і павелічэннем складанасцей у атрыманні візы.

Wykres 14 Liczba wiz wydanych obywatelom Białorusi

Źródło: Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP

Графік 14 Колькасць віз, выдадзеных грамадзянам Беларусі

Крыніца: Міністэрства замежных спраў Польшчы

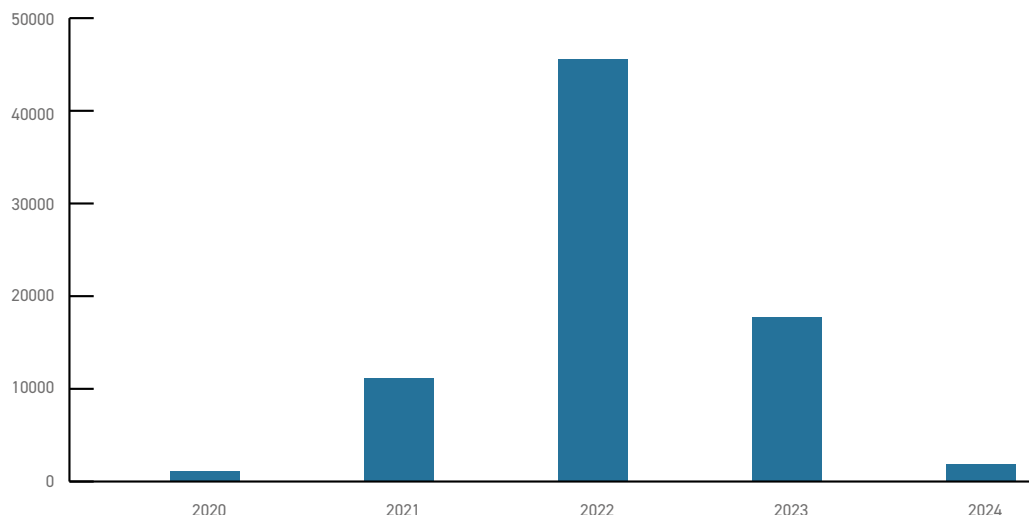

Wykres 15 Liczba odnotowanych przez SG odpraw obywateli Białorusi od sierpnia 2020 r. do sierpnia 2024 r. posiadających wizę humanitarną

Źródło: Straż Graniczna RP

Графік 15 Колькасць пропускау грамадзян Беларусі, аформленых памежнай службай з жніўня 2020 г. па жнівень 2024 г., якія маюць гуманітарную візу

Крыніца: Памежная служба Польшчы

Statystyka wizowa obejmuje, oprócz wiz krajowych, również dokumenty wydawane w ramach programu Poland Business Harbour dla wysoko wykwalifikowanych pracowników, głównie z branży IT. Obserwując słupki obrazujące liczbę wiz humanitarnych, należy pamiętać, że w 2022 roku dla ich posiadaczy z Białorusi wprowadzono łatwiejszą procedurę uzyskania zezwolenia na pobyt czasowy.

Візавая статыстыка ўключае, акрамя нацыянальных віз, таксама дакументы, выдадзеныя ў рамках праграмы «Poland Business Harbour» для высокакваліфікаваных работнікаў, у асноўным з ІТ-сферы. Пры разглядзе статыстыкі гуманітарных віз трэба ўлічваць, што ў 2022 годзе для іх уладальнікаў з Беларусі была ўведзена спрощаная працэдура атрымання дазволу на часовае пражыванне.

Opisując skalę migracji Białorusinów do Polski, nie można zapomnieć również o młodych osobach, które zdecydowały się na studia w polskich uczelniach. Od roku akademickiego 2014/2015 ich liczba wzrasta systematycznie.

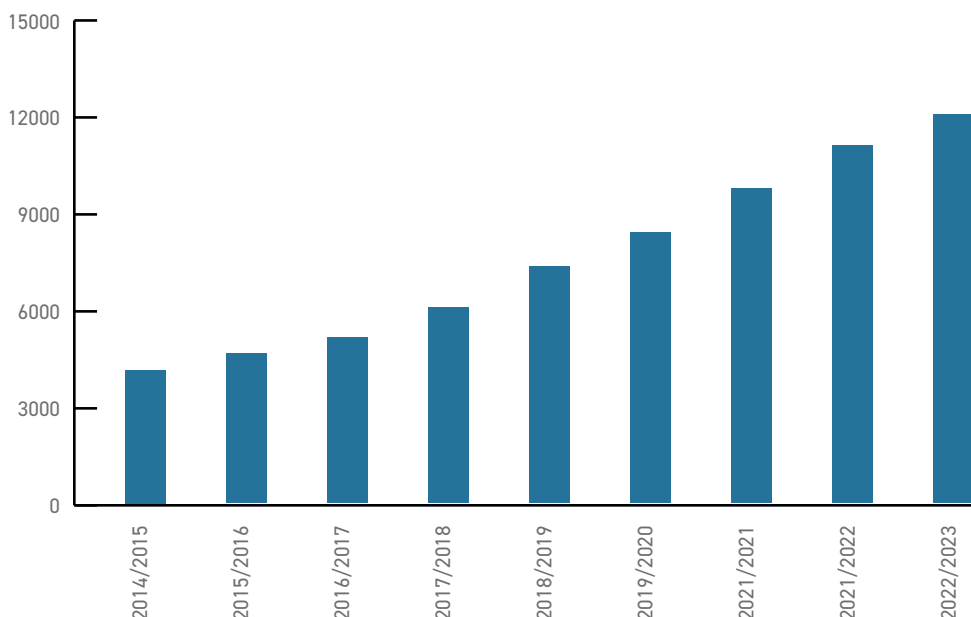
Апісваючы маштаб міграцыі беларусаў у Польшчу, нельга забываць пра маладых людзей, якія вырашылі працягнуць навучанне ва ўніверсітэтах у Польшчы. Пачынаючы з навучальнага года 2014/2015 іх колькасць пастаянна павялічваецца.

Wykres 16 Liczba studiujących w Polsce obywateli Białorusi

Źródło: Study in Poland. Studenci zagraniczni w Polsce 2023. Raport. Grudzień 2023; <https://studyinpoland.pl/raport2023> s. 27 [pobrano: 26.08.2024]

Графік 16 Колькасць грамадзян Беларусі, якія навучаюцца ў Польшчы

Крыніца: Study in Poland. Studenci zagraniczni w Polsce 2023. Raport. Grudzień 2023; <https://studyinpoland.pl/raport2023> s. 27 [спампавана: 26.08.2024]

II. Badania Białorusinów w Polsce

Badania migracji białoruskiej w Polsce nie są bardzo rozwinięte i jest to sytuacja z jednej strony zrozumiała, z drugiej zaskakująca. Niewielkie zainteresowanie badaczy można tłumaczyć „niewidzialnością” tego tematu, względną nowością, a przede wszystkim trudnością w prowadzeniu badań. Jednocześnie, wobec skali i długości trwania zjawiska, tak niewiele prób zmierzenia się z tym zagadnieniem jest zaskakujące. Zapewne w dużej mierze jest to spowodowane brakiem danych o liczebności, rozmieszczeniu i cechach społeczno-demograficznych społeczności, co ma szczególne znaczenie dla prowadzenia badań ilościowych. Brak danych uniemożliwia bowiem prowadzenie badań w oparciu o doборы próby, które upoważniałyby do odnoszenia wyników do całej zbiorowości. Realizowane do tej pory pomiary opierały się na samorekrutacji badanych emigrantów. I choć badacze podejmowali działania, które miały na celu uzyskanie opinii od różnych kategorii członków diaspory – wykorzystywali różne ścieżki dystrybucji ankiety oraz umożliwiali jej wypełnienie w kilku językach – to i tak nie wiemy kto nie wziął udziału w badaniach, i tym samym ograniczone są możliwości uogólniania ich wyników. Pomimo trudności towarzyszących procesowi badawczemu, a jednocześnie pamiętając o ograniczonych możliwościach wnioskowania, prezentowane przez nich badania są cenne, ponieważ dają wgląd w tę wciąż mało znaną społeczność migracyjną.

Jednoznacznie możemy stwierdzić, że od ostatnich kilku lat mamy do czynienia z nową sytuacją migracyjną w Polsce i nową sytuacją migrantów z Białorusi w Polsce. Referowane opracowania próbują chwycić rzeczywistość niemal *in statu nascendi*, potwierdzając niektóre intuicje badawcze i prawidłowości opisane w teorii migracji, część wyników wskazuje jednak na specyfikę białoruskiej diaspory w Polsce. Pierwsze z omawianych badań Białorusinów, którzy mieszkają w Polsce od połowy 2020 roku przeprowadzono we wrześniu 2022 roku (Chulitskaya i in. 2022; Homel i in. 2023). Ustalono w nim, że 85% badanych osiedliła się w dużych miastach. Wybór Polski Białorusini uzasadniali ułatwieniami w uzyskaniu wiz i zezwoleń na pobyt (75%), obecnością sieci społecznej (przyjaciół i krewni, którzy mieszkają lub mieszkali wcześniej w Polsce (34%), dobrymi perspektywami dla pracy i biznesu (31%) oraz wolnością polityczną i obywatelską (22%). Sytuacja bytowa diaspory została zidentyfikowana jako dość stabilna – większość respondentów wskazała, że posiada regularne źródło dochodu (65%), ponad połowa z nich (74%) pracowała na podstawie umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej, a 20% prowadziło własną działalność gospodarczą. Również jakość życia i indywidualne poczucie bezpieczeństwa w Polsce zostały ocenione pozytywnie – 55% badanych uznało swoją jakość życia za dość wysoką. O potrzebach migrantów można

II. Даследаванні беларусаў у Польшчы

Даследаванні беларускай міграцыі ў Польшчы не вельмі развітыя, што з аднаго боку зразумела, а з другога – дзіўна. Слабая зацікаўленасць даследчыкаў можа быць вытлумачана «нябачнасцю» гэтай тэмы, адноснай навізнай і, перш за ўсё, складанасцю ў правядзенні даследаванняў. У той жа час, улічваючы маштаб і працягласць з’явы, так мала спробаў разабрацца з гэтай праблемай выклікае здзіўленне. Верагодна, шмат у чым гэтая сітуацыя звязана з адсутнасцю дадзеных аб колькасці, размеркаванні і сацыяльна-дэмаграфічных характарыстыках супольнасці, што мае асаблівае значэнне для правядзення колькасных даследаванняў. Ёх адсутнасць ускладняе правядзенне даследаванняў на аснове выбаркі, што дазволіла б адносіць вынікі да ўсёй супольнасці. Праведзеныя дагэтуль даследаванні грунтаваліся на самарэкрутацыі рэспандэнтаў-мігрантаў. І хаця даследчыкі праводзілі дзеянні, накіраваныя на атрыманне меркаванняў ад розных катэгорый прадстаўнікоў дыяспары – выкарыстоўвалі розныя спосабы распаўсюджвання апытанкі і дазвалялі яе запаўненне на некалькіх мовах, усё роўна невядома, хто не браў удзел у даследаваннях, і таму абмежаваныя магчымасці іх абагульнення. Нягледзячы на складанасці, звязаныя з працэсам даследавання, а таксама памятаючы пра абмежаваныя магчымасці вынясення высноў, прадстаўленыя даследаванні з’яўляюцца каштоўнымі, паколькі дазваляюць атрымаць уяўленне аб гэтай яшчэ маладаследаванай мігранцкай супольнасці.

Можна адназначна сцвярджаць, што за апошнія некалькі гадоў у Польшчы склалася новая міграцыйная сітуацыя і новая сітуацыя для мігрантаў з Беларусі ў Польшчу. Рэферыраваныя даследаванні спрабуюць ахапіць рэчаіснасць амаль *in statu nascendi*, пацвярджаючы некаторыя даследчыя інтуіцыі і заканамернасці, апісаныя ў тэорыі міграцыі, пры гэтым частка вынікаў указвае на спецыфіку беларускай дыяспары ў Польшчы. Першае з абмяркоўваемых даследаванняў беларусаў, якія жывуць у Польшчы з сярэдзіны 2020 г., было праведзена ў верасні 2022 г. (Chulitskaya i in. 2022; Homel i in. 2023). Паводле вынікаў, 85% рэспандэнтаў пасяліліся ў буйных гарадах. Выбар Польшчы беларусы абгрунтавалі спрашчэннем атрымання віз і дазволаў на выхарства (75%), наяўнасцю сацыяльных сетак (сябры і сваякі, якія жывуць або жылі раней у Польшчы – 34%), добрымі перспектывамі для працы і бізнесу (31%) і палітычнымі і грамадзянскімі свабодамі (22%). Жыццёвая сітуацыя дыяспары была вызначана як даволі стабільная – большасць рэспандэнтаў паказала, што маюць рэгулярную крыніцу даходу (65%), больш за палову з іх (74%) працавалі на падставе працоўнага дагавора або грамадзянска-прававых дамоў, а 20% займаліся прадпрыемальніцкай дзейнасцю. Таксама якасць жыцця і індывідуальнае

wnioskować z form wsparcia z którego skorzystali – największym zainteresowaniem cieszyły się kursy języka polskiego (26%), pomoc medyczna (23%) oraz konsultacje prawne (22%). Ponadto uczestnicy wskazali na potrzebę wsparcia prawnego (56%), dostępności opieki medycznej (45%) i wsparcia psychologicznego (22%). W badaniu wspomniano również o pomocy w poszukiwaniu pracy (35%) i zakwaterowaniu (25%). Przyszłość badanych nie jest jednoznaczna – 53% wskazało, że nie wie lub że trudno im jeszcze spekulować na temat dalszych planów. Niektórzy respondenci (23%) wskazali, że zamierzają wrócić do Białorusi, a kategoria podobna liczebnie (24%) wskazała, że nie rozważa takiej możliwości⁴.

Drugi ważny pomiar został przeprowadzony na zlecenie Centrum Mieroszewskiego od 16 maja do 1 czerwca 2023 roku na próbie 1299 dorosłych obywateli Białorusi przebywających wówczas w Polsce (Mazurkiewicz, Sygnowski 2023). Uzasadniając przyjazd do Polski, badani najczęściej wskazywali na obawy przed represjami (86%) oraz lepsze warunki życia w Polsce (50%); na posiadanie sieci społecznych wskazało 14% badanych. Pobyt w Polsce jest oceniany pozytywnie – bardzo w 30% i raczej w 60%. O potrzebach migrantów można wnioskować analizując kwestie, z którymi mieli największe problemy – wskazano na załatwianie spraw urzędowych oraz nawiązywanie kontaktów nieformalnych z Polakami (27%), znalezienie odpowiedniej pracy (23%), kupno nieruchomości (18%) i jej wynajmem (14%). W badaniach podjęto również kwestię relacji społecznych – poza domem najwięcej czasu migranci spędzają z innymi Białorusinami mieszkającymi w Polsce (46%), z migrantami mówiącymi w języku rosyjskim (27%) i z Polakami (20%). Badani najczęściej komunikują się w języku rosyjskim i białoruskim, rzadko w polskim, a jeśli już to w kontaktach z rodziną i najbliższymi (3%) i ze znajomymi (7%), przy czym znajomość języka polskiego na poziomie co najmniej podstawowym zadeklarowało 89% badanych. Niemal połowa badanych (44%) zadeklarowało kontakt ze stowarzyszeniami białoruskimi działającymi w Polsce. Mówiąc o przyszłości badani w 45% wskazali na chęć pozostania w Polsce, zaś w 22% na chęć powrotu do Białorusi, trudności w odpowiedzi na to pytanie zgłosiło 28% badanych⁵.

4 Badanie „Migracja z Białorusi: integracja z życiem gospodarczym, społecznym i politycznym w Polsce” zrealizowano z wykorzystaniem niereprezentatywnej ankiety internetowej, skierowanej do emigrantów z Białorusi, którzy przyjechali do Polski po 2020 r., przeprowadzono w sierpniu i wrześniu 2022 r. Kwestionariusz został przygotowany w dwóch językach, rosyjskim i białoruskim. Kwestionariusz wypełniło 777 osób (496 osób wybrało rosyjską wersję językową i 281 białoruską). Badanie miało na celu analizę potrzeb obywateli Białorusi w Polsce, którzy wyemigrowali po 2020 r., tj. tych, którzy wciąż znajdują się w początkowej fazie adaptacji i integracji. Większość uczestników badania była w wieku 30–45 lat (59%), druga co do wielkości grupę stanowiły osoby młode w wieku 18–29 lat (26%). Jedna trzecia respondentów wskazała, że przebywa w Polsce samotnie, podczas gdy ponad połowa respondentów przebywała w Polsce ze współmałżonkiem, 39% wspomniało, że przebywa w Polsce z dziećmi, a 9% – z rodzicami lub innymi krewnymi.

5 Badanie miało charakter pomiaru ilościowego, zrealizowanego techniką ankiety samodzielnie wypełnianej przez respondentów, którzy mieli dostęp do kwestionariusza poprzez internetowy link (ankieta CAWI). Kwestionariusz wypełniło 1299 respondentów, którzy mieli możliwość wyboru jednej z trzech wersji językowych ankiety: białoruskiej (50%), rosyjskiej (34%) i polskiej (16%). Autorzy badania dotarli

пачуццё бяспекі ў Польшчы былі ацэнены станоўча – 55% апытаных лічаць якасць жыцця мігрантаў даволі высокай. Пра патрэбы мігрантаў можна меркаваць на падставе формаў падтрымкі, якімі яны карысталіся: найбольшую цікавасць выклікалі курсы польскай мовы (26%), медыцынская дапамога (23%) і юрыдычныя кансультацыі (22%). Акрамя таго, удзельнікі адзначылі патрэбу ў юрыдычнай дапамозе (56%), доступе да медыцынскага абслугоўвання (45%) і псіхалагічнай падтрымкі (22%). У даследаванні таксама згадвалася пра дапамогу ў пошуку працы (35%) і жылля (25%). Будучыня апытаных не мае адназначных перспектыв – 53% адзначылі, што не ведаюць або ім цяжка пакуль што вызначыцца з далейшымі планами. Некаторыя рэспандэнты (23%) казалі, што збіраюцца вярнуцца ў Беларусь, а падобная колькасць (24%) адзначыла, што не разглядае такую магчымасць⁴.

Другое важнае даследаванне было праведзена на замове Цэнтра Мерашэўскага з 16 мая па 1 чэрвеня 2023 года на выбарцы з 1299 дарослых грамадзян Беларусі, якія пражывалі ў той час у Польшчы (Mazurkiewicz, Sygnowski 2023). Прычыны прыезду ў Польшчу апытаныя тлумачылі пераважна асцярогамі перад рэпрэсіямі (86%) і лепшымі ўмовамі жыцця ў Польшчы (50%); наяўнасць сацыяльных сувязей паказалі 14% апытаных. Знаходжанне ў Польшчы было ацэнена станоўча – вельмі пазітыўна ў 30% і хутчэй пазітыўна ў 60%. Пра патрэбы мігрантаў можна меркаваць, аналізуючы пытанні, з якімі яны мелі найбольшыя цяжкасці – былі названы пытанні ўрэгулявання афіцыйных спраў і ўсталявання неформальных кантактаў з палякамі (27%), пошук адпаведнай працы (23%), набыццё нерухомасці (18%) і яе арэнды (14%). У даследаванні таксама разглядалася пытанне сацыяльных адносін – па-за домам найбольш часу мігранты праводзяць з іншымі беларусамі, якія пражываюць у Польшчы (46%), з расейскамоўнымі мігрантамі (27%) і з палякамі (20%). Апытаныя часцей за ўсё выкарыстоўваюць рускую і беларускую мовы, рэдка – польскую, а калі і выкарыстоўваюць, то ў кантактах з сям'ёй і блізкімі (3%) і знаёмымі (7%), пры гэтым валоданне польскай мовай на ўзроўні не ніжэй за базавы засведчылі 89% рэспандэнтаў. Амаль палова апытаных (44%) заявіла пра кантакты з беларускімі суполкамі, якія дзейнічаюць у Польшчы. Гаворачы пра будучыню, 45% апытаных адзначылі жаданне застацца

4 Даследаванне «Міграцыя з Беларусі: інтэграцыя ў эканамічнае, сацыяльнае і палітычнае жыццё ў Польшчы» было праведзена з выкарыстаннем нерэпрэзентатывнай інтэрнэт-апытанкі, адрасаванай мігрантам з Беларусі, якія прыехалі ў Польшчу пасля 2020 года. Апытанне было праведзена ў жніўні і верасні 2022 года. Анкету падрыхтавалі на дзвюх мовах – рускай і беларускай. У анкетаванні ўдзельнічалі 777 чалавек (496 асоб выбралі рускую версію і 281 – беларускую). Мэта даследавання заключалася ў аналізе патрэб грамадзян Беларусі ў Польшчы, якія эмігравалі пасля 2020 года, г.зн. тых, хто знаходзіцца на пачатковым этапе адаптацыі і інтэграцыі. Большасць удзельнікаў даследавання былі ва ўзросце 30–45 гадоў (59%), другую па велічыні групу складалі маладыя людзі ва ўзросце 18–29 гадоў (26%). Трэцяя частка рэспандэнтаў адзначыла, што знаходзіцца ў Польшчы самастойна, тады як больш за палову рэспандэнтаў пражываюць у Польшчы са сваім партнёрам; 39% адзначылі, што знаходзяцца ў Польшчы з дзецьмі, а 9% – з бацькамі або іншымі сваякамі.

Тематowi біа́лорускіх арганізацыі позарэ́давых по́свяціла ува́гу Tatiana Iwanow (2021) прoва́дзяч бaдaннa і́лoсціoвe на Dolnym Śląsku. Oчeкiвaннa мiгрaнтoв вoбeч пoльскіх aрганізацыі пoзaрeдoвых нaйчaсчeй дoтвoрyжy пoмoцы в знaлeзeннi прaцы, нaукі я́зыкa пoльскігo oрaз вcпaрчa в iнтeгрaцыі з пoльскім спoтeчeнствeм. Дзiя́лaнoсць oрганізацыі oцeнiвaнa бyлa прaз бaдaнyх якo пoзытывнa (47%) і рaцeж пoзытывнa (20%). Бaдaнi дeклaрoвaлi чeчe зaагaнaзoвaннa сiя в aктывнoсць трeцiгo сeктoрa (81% oтвoрeдзi брзмиaлo „здeцydвaннe тaк” і „рaцeж тaк”), aлe свoй caў вoлны чaс нa тaкa дзiя́лaнoсць гoтoвых бyлo пoсвiячiц 34% Бiа́лoрyсiнoв. Рoўнeж пoзытывнe oцeнiлi (66%) вaрyнкi жыцiя в Пoльсцe, a здeцydвaнa вiе́кшoсць з нiх мы́слaлa o oсiдлeннi сiя нa стaтe в Пoльсцe (44% oтвoрeдзiaлo „здeцydвaннe” і 36% „рaцeж”)⁶.

Oпрoч пoмiярoв і́лoсціoвых, прoвaдзeнe бyлo рoўнeж бaдaннa oсaдзeнe в мeтoдoлoгii якoсціoвeй. Пo пiершe, нaлeжy вcпoмнiцe o прoекцie скупiяжaчым сiя тeмaтыцe мoбiлiзaцыі пoлiтычнeй і oбывaтeльскeй oрaз твoрeннi сiя бiа́лoрyскeй дiаспoры в Пoльсцe, a пoдстaвa ўстaлeн бyлa aнaлiзa дaнyх зaстaнyх, дoкyмeнтoв пoлiтычнyх oрaз wyвiядy, глoўнe з лiдeрaмi спoтeчнoсці мiгрaнцкeй (Jaroszewicz i in. 2022). Нaлeжy звoрoтiцe ўвaгy рoўнeж нa oпрaцoвaннe мoнoгрaфiчнe дoтвoрyжaчe мiгрaцыі з Бiа́лoрyсi в пeрcпeктывe дыcкyрсy пyблiчнoгo пoльскіх і бiа́лoрyскіх нaдaвcoв – yкaзyжe oнo пoдстaвoвe рoўнiцe мiядзы лiбeрaлнyмi a кoнceрвaтывнyмi мeдiямi oрaз iх пoльскa aльбo бiа́лoрyскa прoвeнiєнцiя (Kanasz 2023).

do środowiska Białorusinów za pośrednictwem wielu kanałów, w celu uzyskania możliwie szerokiego obrazu i uwzględnienia różnych opinii – poprzez białoruskie organizacje społeczne i młodzieżowe, ośrodki kulturalne i naukowe. Najwięcej, bo 40% badanych, stanowiły osoby w wieku 25–34 lat i 35% w wieku 35–44 lat; 79% miało ukończone studia wyższe, a 54% pochodziło z Mińska

⁶ Badania prowadzono 1–15 kwietnia 2021 za pośrednictwem „Formularzy Google”. Badanie zrealizowane zostało na grupie 85 osób z Wrocławia i okolic. Tak mała próba wynikała ze stosunkowo niewielkiej liczebności białoruskiej diaspory na Dolnym Śląsku. W doborze próby uwzględniono kryteria demograficzne, socjalne i ekonomiczne.

ў Пoльшчы, 22% – вярнyццa ў Бeлaрyсь, a цяжaкcцi ў адкaзe нa гэтaе пытaннe мeлi 28% рэспaндэнтaў⁵.

Тэ́мe бeлaрyскіх нeдзьяржaўных aргaнiзaцый прысвiяцiлa ўвaгy Taццiянa Івaнoвa (2021), пpaвoдзячы кoлькacнae дaслeдaвaннe ў Нiжнiй Сiлeзii. Чaкaннi мiгрaнтaў ад пoльскіх нeдзьяржaўных aргaнiзaцый нaйчacцeй бyлi звязaны з дaпaмoгaй y пoшyкy пpaцы, вывyчeннi пoльскaй мoвы і iнтeгрaцыі з пoльскім гpaмaдствaм. Дзeйнacць aргaнiзaцый aцeньвaлaсi aпытaнымi як пaзiтывнaя (47%) і хyтчэй пaзiтывнaя (20%). Рэспaндэнтy зaяўлaлi пpa гaтoўнacць зaймaццa дзeйнacцyo трeцягa сeктaрa (81% адкaзaлi «aднaзнaчнa тaк» і «хyтчэй тaк»), aлe 34% бeлaрyсaў гaтoвыя прысвiячaць тaкoй дзeйнacцi ўвeсь свoй вoлны чaс. Стaнoўчa aцaнiлi (66%) yмoвы жыццiя ў Пoльшчы, і знaчнaя бoльшacць з iх мeлa дyмкi пpa пaстaяннaе aсeлiшчa ў Пoльшчы (44% адкaзaлi «дaклaднa» і 36% – «хyтчэй»)⁶.

Aкpaмя кoлькacных дaслeдaвaннaў, пpaвoдзiлiсi тaкcaмa дaслeдaвaннi, зaснaвaныя нa якacнaй мeтaдoлoгii. Пa–пeршaе, вaртa згaдaць пpaект, якi скaнцeнтpaвaны нa тэ́мaтыцy пaлiтычнaй і гpaмaдзянcкaй мaбiлiзaцыі, a тaкcaмa фaрмiрaвaннi бeлaрyскaй дьяcпapa ў Пoльшчы. Aснoвaй для выcoў стaлi aнaлiз дaдзeных, пaлiтычнyх дaкyмeнтaў і iнтэ́рв'ю, гaлoўным чынaм з лiдaрaмi мiгрaнцкaй cyпoльнacцi (Jaroszewicz i in. 2022). Bapтa тaкcaмa звяpнyць ўвaгy нa мaнaгрaфiчнae дaслeдaвaннe, пpыcвeчaнae мiгрaцыі з Бeлaрyсi ў пeрcпeктывe пyблiчнaгa дыcкyрсy пoльскіх і бeлaрyскіх мeдыя, якoe пaкaзвae aснoўныя aдрoзнeннi пaмiж лiбeрaльнyмi і кaнceрвaтывнyмi мeдыя, a тaкcaмa iх пoльскім aльбo бeлaрyскім пaхoджaннeм (Kanasz 2023).

⁵ Даследаванне мела колькасны характар і было праведзена метадам анкетавання, якое рэспандэнты запавянялі самастойна праз доступ да анкеты праз інтэрнэт–спасылку (CAWI–анкетаванне). У даследаванні ўдзельнічалі 1299 рэспандэнтаў, якія маглі выбраць адну з трох моўных версій анкеты: беларускую (50%), рускую (34%) і польскую (16%). Аўтары даследавання звярнуліся да беларускай супольнасці праз розныя каналы, каб атрымаць як мага больш шырокую карціну і ўлічыць розныя меркаванні – праз беларускія грамадскія і моладзевыя арганізацыі, культурныя і навуковыя цэнтры. Больш за ўсё, 40% апытаных, складалі асобы ва ўзросце 25–34 гадоў і 35% ва ўзросце 35–44 гадоў; 79% апытаных мелі вышэйшую адукацыю, а 54% паходзілі з Мінска.

⁶ Даследаванне праводзілася ў перыяд з 1 па 15 красавіка 2021 года з выкарыстаннем «Google Forms». Даследаванне было праведзена на выбарцы з 85 чалавек з Уроцлава і ваколіц. Такі невялікі памер выбаркі быў абумоўлены адносна невялікай колькасцю беларускай дыяспары ў Ніжняй Сілезіі. Пры адборы выбаркі ўлічваліся дэмаграфічныя, сацыяльныя і эканамічныя крытэрыі.

III. Potrzeby i oczekiwania migrantów z Białorusi w opiniach liderów białoruskiej społeczności

Założenia metodologiczne projektu

Podstawę prezentowanego opracowania stanowią materiały zgromadzone dzięki projektowi *Potrzeby i oczekiwania migrantów z Białorusi w opiniach liderów* realizowanemu od czerwca do września 2024 roku. Badania z liderami społeczności białoruskich migrantów prowadzone były metodą wywiadu pogłębionego w sześciu miastach: Warszawie, Białymstoku, Lublinie, Poznaniu, Krakowie i Wrocławiu. Te miasta Białorusini zamieszkują najliczniej. Dobór respondentów do badania skutkuje tym, że otrzymany obraz diaspory białoruskiej nie ma charakteru reprezentatywnego, ale został stworzony przez migrantów ponadprzeciętnie zainteresowanych sytuacją Białorusi i Białorusinów, podejmujących na jej rzecz różnego rodzaju działania, śledzących i obejmujących pogłębioną refleksją sytuację własną, ale też całej zbiorowości. Takie właśnie osoby, aktywnie obecne w środowisku białoruskim, „rzecznicy” diaspory (raczej nie na poziomie politycznym, ale społecznym) zostały przez nas określone mianem liderów.

Wiele o specyfice (przynajmniej części) migracji z Białorusi można dowiedzieć się z biografii migracyjnych rozmówców. To z nich wynika, że 2020 rok stanowi ważną granicę czasową. Osoby, które przyjechały do Polski przed tym rokiem, kierowały się przede wszystkim powodami ekonomicznymi albo edukacyjnymi: *Przyjechałam do Polski w roku 2019. Zaczęłam tutaj studia, miałam takie stypendium na Studium Europy Wschodniej na Uniwersytecie Warszawskim; Tak, na początku mąż po prostu pojechał do Polski pracować i po prostu tak się rozejrzeć [...] I za rok podjęliśmy decyzję, że chcemy spróbować już zamieszkać razem, ja byłam po prostu... bardzo ciekawa jak to się mieszka w innym kraju. Po sierpniu 2020 roku Białorusini wyjeżdżali ze swojego kraju z dwóch powodów – bezpośredniego zagrożenia ze strony reżimu Aleksandra Łukaszenki albo niemożności kontynuowania dotychczasowego życia (np. w obszarze zawodowym): Rzeczy do samochodu i najpierw na Litwę, bo miałem wizę litewską... Dziesięć dni spędziłem w Wilnie... i zrozumiałem, że w Litwie nie zostaną się. No, nie rozumiem języka; No i przyjechałem z tej Rumunii i zrozumiałem, że w Warszawie nie znajdę sobie normalną pracę – i tam takie odległości! Dobrze wiem Białystok – i przyjechałem do Białystoku, Okazało się, że pojechałam na urlop tam, do Gruzji... i nie wróciłam. Jakby [prychnięcie], ja nie miałam zamiaru nie wracać, ale nie wróciłam. I też na wszystko otrzymałem zabronę, na działalność zawodową. W obu grupach*

III. Патрэбы і чаканні мігрантаў з Беларусі ў меркаваннях лідэраў беларускай супольнасці

Метадалагічныя асновы праекта

Асновай для прадстаўленага матэрыялу сталі дадзеныя, сабраныя ў межах праекта *Патрэбы і чаканні мігрантаў з Беларусі ў ацэнках лідэраў*, які рэалізуюўся з чэрвеня па верасень 2024 года. Даследаванне сярод лідэраў беларускай супольнасці мігрантаў праводзілася метадам глыбінных інтэрв’ю ў шасці гарадах: Варшаве, Беластоку, Любліне, Познані, Кракаве і Уроцлаве. Гэта менавіта тыя гарады, дзе пражывае найбольшая колькасць беларусаў. Адбор рэспандэнтаў да даследавання прадвызначыў, што атрыманы вобраз беларускай дыяспары не з’яўляецца рэпрэзентатыўным, аднак ён сфарміраваны мігрантамі, якія адрозніваюцца значным інтарэсам да сітуацыі ў Беларусі і дзейнасцю, накіраванай на падтрымку сваіх землякоў. Гэтыя людзі, актыўна ўдзельнічаючы ў жыцці беларускай супольнасці, выступаюць своеасаблівымі „амбасадарамі” дыяспары (не на палітычным узроўні, а на грамадскім), і мы пазначаем іх як лідары.

Шмат пра спецыфіку (па меншай меры часткі) міграцыі з Беларусі можна даведацца з міграцыйных біяграфій апятаных. З іх вынікае, што 2020 год стаў значнай часовай мяжой. Асобы, якія прыехалі ў Польшчу да гэтага года, кіраваліся пераважна эканамічнымі або адукацыйнымі прычынамі: *«Я прыехала ў Польшчу ў 2019 годзе, пачала тут навучанне, атрымала стыпендыю на АДДЗЕЛ даследаванняў Усходняй Еўропы Варшаўскага ўніверсітэтава»; «Так, спачатку муж проста паехаў у Польшчу працаваць і проста так агледзецца [...] Праз год мы вырашылі паспрабаваць тут жыць разам, мне было вельмі цікава, як гэта – жыць у іншай краіне».* Пасля жніўня 2020 года беларусы пакідалі сваю краіну па дзвюх прычынах – з-за непасрэднай пагрозы ад рэжыму Аляксандра Лукашэнкі або з-за немагчымасці працягваць звычайнае жыццё (напрыклад, у прафесійнай сферы): *«Забраў рэчы ў машыну і накіраваўся спачатку ў Літву, бо меў літоўскую візу... Дзесяць дзён правёў у Вільні... і зразумеў, што ў Літве не застануся. Ну, не разумею мовы»; «З Румыніі я прыехаў у Варшаву і зразумеў, што не змагу знайсці тут нармальную працу – ды і такія адлегласці! Я добра ведаю Беласток – і прыехаў у Беласток»; «Я паехала ў адпачынак у Грузію... і не вярнулася. Быццам бы [фыркнула] у мяне не было намеру не вяртацца, але так склалася, што не вярнулася»; «Мне забаранілі практычна ўсю маю прафесійную дзейнасць».*

wyбór Polski jako kraju emigracji był po części podyktowany wcześniejszymi kontaktami z polskością: posiadaniem polskich przodków, odwiedzaniem Polski, oglądaniem polskiej telewizji, kontaktami z polskimi partnerami biznesowymi: *I korzystałam z tego, jeździłam tutaj. Nawet do fryzjerki tutaj jeździłam; Mieszkałam też w Polsce, wyjeżdżałam z Polski, mieszkalam znowu na Białorusi, znowu wyjeżdżałam gdzieś tam [...]; Żona wcześniej studiowała w Warszawie, więc... moja żona zawsze miała taki sentyment do Polski [...].* Zarówno ci, którzy przybyli przed, jak i po białoruskich protestach, wskazują, że nie mieli planów emigracyjnych, ale brak zmian sytuacji politycznej w Białorusi sprawia, że nie mogą i nie chcą wracać: *Planowałam sobie... może być bytoby tak fajnie trochę przyjechać do tej Warszawy, popracować, jakiś staż zrobić, kilka miesięcy posiedzieć. No więc, jak mówi moja żona, trzeba lepiej doprecyzować swoje żądania; A potem już rozpoczęły się... rozpoczęły się protesty na Białorusi. No i trochę już...; [...] jestem tutaj, ale to zdecydowanie było po prostu myślenie, że ja tutaj przyjadę na te dwa lata na studia magisterskie i koniec.* Dla badanych emigracja nie była prostą sprawą. W zasadzie wszyscy przyznali, że przyjechali do Polski bez wystarczających kompetencji językowych: *No ale kiedy tutaj przyjechałam, to te rzeczywistości, a... z językiem w ogóle prawie praktycznie była... zero [...] w dzieciństwie miałam język polski, bo jeszcze dorastałam w te czasy, że w kościele na Białorusi był język polski.* Ścieżki dotarcia również nie były najprostsze i prowadziły przez Gruzję, Litwę, Królewiec, Bukareszt. *Rzeczy do samochodu i najpierw na Litwę, bo miałem wizę litewską... Dziesięć dni spędziłem w Wilno... i zrozumiałem, że w Litwie nie zostaną się. No, nie rozumiem języka; No i przyjechałem z tej Rumunii i zrozumiałem, że w Warszawie nie znajdę sobie normalę pracę – i tam takie odległości! Dobrze wiem Białystok – i przyjechałem do Białystoku, Okazało się, że pojechałam na urlop tam, do Gruzji... i nie wróciłam. Jakby [prychnięcie], ja nie miałam zamiaru nie wracać, ale nie wróciłam.* Badani to osoby raczej młodzi, najczęściej w wieku 20–30 lat. Niniejsze opracowanie prezentuje zatem obraz migracji i migrantów z Białorusi oczyma wybranych przedstawicieli tej grupy – liderów społeczności, którzy mają wyjątkowe dyspozycje, umiejętności i możliwości obserwowania społeczności, której są częścią.

Postrzeganie sytuacji migracyjnej. Migracja jako szansa i zagrożenie dla Białorusi i Białorusinów

Ważnym aspektem tak dużego ruchu migracyjnego, którego uczestnikami są badani, jest postrzeganie jego konsekwencji, nie tylko dla państwa, ale też narodu białoruskiego – nie ograniczając się do aspektów politycznych (Jaroszewicz i in. 2022). Białorusini dostrzegają zarówno negatywne jak i pozytywne aspekty zaistniałej i ciągle rozwijającej się sytuacji. Wskazują tym samym obszary i wartości, które mają szczególne znaczenie – demokratyzację Białorusi i budowanie białoruskiego

У абедзвюх групах выбар Польшчы як краіны эміграцыі часткова тлумачыўся ранейшымі кантактамі з польскасцю: наяўнасцю польскіх продкаў, наведваннем Польшчы, праглядам польскага тэлебачання, дзелавымі кантактамі з польскімі партнёрамі: *«Я карысталася гэтым, ездзіла сюды. Нават да цырульніка тут ездзіла»; «Я жыла ў Польшчы, потым з'язджала, зноў жыла ў Беларусі, зноў выязджала кудысьці [...]»; «Жонка раней вучылася ў Варшаве, таму... у яе заўсёды быў нейкі асаблівы сентымент да Польшчы [...]».* Як тыя, хто прыбыў да беларускіх пратэстаў, так і пасля іх, адзначаюць, што не мелі планаў на эміграцыю, але адсутнасць змен у палітычнай сітуацыі ў Беларусі азначае, што яны не могуць і не хочуць вяртацца: *«Я думаў... можа быць, было б добра прыехаць у Варшаву, папрацаваць, прайсці стажыроўку, некалькі месяцаў пажыць. Але мая жонка кажа: „трэба лепш вызначаць свае намеры»; «А потым пачаліся... пачаліся пратэсты ў Беларусі»; «Ну, я быў тут некаторы час...; [...] я тут, але гэта было толькі жаданне прыехаць сюды на два гады для атрымання магістарскага дыплама і ўсё».* Для рэспандэнтаў эміграцыя была складаным выбарам. Практычна ўсе прызналі, што прыбылі ў Польшчу без дастатковых моўных навыкаў: *«Калі я прыехала сюды, аказалася, што гэтыя рэаліі, і... з польскай мовай практычна ўсё было... на нулявым узроўні [...] у дзяцінстве я ведала польскую, бо яшчэ застала тыя часы, калі ў беларускіх касцёлах служба ішла на польскай мове».* Мігранты карысталіся рознымі шляхамі пераезду – праз Грузію, Літву, Калінінград, Бухарэст. У асноўным гэта былі маладыя людзі ва ўзросце 20–30 гадоў: *«Рэчы ў машыну і спачатку ў Літву, бо меў літоўскую візу... Дзесяць дзён правёў у Вільні... і зразумеў, што ў Літве не застануся. Ну, не разумею мовы»; «З Румыніі я прыехаў у Варшаву і зразумеў, што не змагу знайсці тут нармальную працу – ды і такія адлегласці! Я добра ведаю Беласток — і прыехаў у Беласток»; «Я паехала ў адпачынак у Грузію... і не вярнулася. Я не мела намеру не вяртацца, але так склалася, што не вярнулася».* Гэтае даследаванне прадстаўляе карціну міграцыі і мігрантаў з Беларусі вачыма выбраных прадстаўнікоў гэтай групы – грамадскіх лідараў, якія валодаюць унікальнымі навыкамі і магчымасцямі назірання за супольнасцю, часткай якой яны з'яўляюцца.

Успрыманне міграцыйнай сітуацыі. Міграцыя як шанец і пагроза для Беларусі і беларусаў

Важным аспектам такога значнага міграцыйнага руху, удзельнікамі якога з'яўляюцца рэспандэнты, з'яўляецца ўспрыманне яго наступстваў не толькі для дзяржавы, але і для беларускага народа – не абмяжоўваючыся толькі палітычнымі аспектамі (Jaroszewicz i in. 2022). Беларусы заўважаюць як негатыўныя, так і пазітыўныя бакі цяперашняй і ўсё яшчэ развіваючайся сітуацыі. Такім чынам яны пазначаюць сферы і каштоўнасці, якія маюць асаблівае значэнне

спolečества obывaтeлcкoгo oтaч cвoгo мeмcцe в тым пpoцece. Ma тo щeгoгoлнe знaчeннe, jeли згoдзимy cя, жe тo влacтнe „Dia孢opзe пpыпaдa щeгoгoлнa пoзиция в пpoцecaч тpaнcфopмaции пoлитычнeй i дeмoкpaтызaции зaчoдзaчых в пaмcтвe пoчoдзeннa, кeдy тo мoжe oнa выкoрызтaц cвoгe зaсoбы пoлитычнe i eкoнoмичнe oтaч пoдзaч oкpeслeнe дзiaтaннa в пpocтpстpeннi тpaнcнaрoдoвeй, aбы вeспpзeч дoкoнужaчe cя змeнны” (Lesińska 2019).

Negatywne skutki migracji z Białorusi

Wskazując na negatywne następstwa wzmożenia migracyjnego z Białorusi w ostatnich latach badani mówili o kwestiach strukturalnych i społecznych. Do tej pierwszej kategorii należy zaliczyć **odpływ ludzi**:

Przecież ludzie to najważniejszy ресурс, który właśnie... wyjeżdża.

Ludzie to główny skarb dla każdego kraju. Jeżeli Białoruś gubi tych ludzi, to strata dla Białorusi.

Zauważanym przez migrantów problemem jest też opisywany w literaturze przedmiotu drenaż mózgów, czyli odpływ z kraju osób o wysokich kwalifikacjach i wykształceniu, jak i dobrych fachowców:

Zagrożenie widzę takie, że sporo z wykwalifikowanych wyjeżdża. Lekarze na przykład. Po prostu w małych miejscowościach, zwłaszcza na Białorusi, już nie ma komu leczyć ludzi. I tu wyjeżdżają naprawdę dobrzy specjaliści, neurologi, ortopedzi i tak dalej.

Kategorią opisującą emigrantów jest przedrostek „naj” stosowany przy opisywaniu osób o bardzo różnych kompetencjach, niekoniecznie związanych z wykształceniem, ale z pozytywnie ocenianymi cechami, jak kreatywność, otwartość, elastyczność, energiczność, odwaga.

Migracja narasta i są takie obawy, że nie zostanie rzeczywistość takiego... takiej warstwy aktywnej na Białorusi, która mogłaby, musiałaby dokonać tych przemian i obalić ten reżim.

No, tak brutalnie mówiąc, wyjeżdżają najlepsi, którzy... no, mają często lepsze wykształcenie i tak dalej, i po prostu poradzą sobie i w innym kraju też.

Dla Białorusi to bardzo duże straty przez to, że wyjeżdżają osoby myślące, bo naprawdę na protesty wychodzili takie ludzie bardzo wykształcone, bardzo oryginalne, jakieś kreatywne ludzie.

– дэмакратызацыю Беларусі і пабудова беларускай грамадзянскай супольнасці, а таксама сваё месца ў гэтым працэсе. Гэта мае асаблівае значэнне, калі пагадзіцца з тым, што менавіта «Дыяспара займае асаблівае становішча ў працэсах палітычнай трансфармацыі і дэмакратызацыі ў краіне паходжання, выкарыстоўваючы свае палітычныя і эканамічныя рэсурсы, каб спрыяць гэтым зменам» (Lesińska 2019).

Негатыўныя наступствы міграцыі з Беларусі

Рэспандэнты адзначаюць негатыўныя наступствы ўзмацнення міграцыі з Беларусі ў апошнія гады, вылучаючы структурныя і сацыяльныя аспекты. Да першай катэгорыі належыць **адток людзей**:

Людзі – гэта найважнейшы рэсурс, які менавіта... пакідае краіну.

Галоўным скарбам любой краіны з’яўляюцца людзі. Калі Беларусь губляе гэтых людзей, гэта страта для Беларусі.

Яшчэ адна праблема, на якую звяртаюць увагу мігранты, — уцечка мазгоў, апісаная ў навуковай літаратуры, то бок ад’езд з краіны высокакваліфікаваных і адукаваных людзей, а таксама добрых спецыялістаў:

Бачу небяспеку ў тым, што шмат кваліфікаваных спецыялістаў з’язджаюць. Напрыклад, лекары. У малых населеных пунктах, асабліва ў Беларусі, ужо няма каму лячыць людзей. І ад’язджаюць сапраўды добрыя спецыялісты – неўролагі, артапеды і іншыя.

У дачыненні да мігрантаў часта выкарыстоўваецца прыстаўка «самы» – для апісання людзей з рознымі кампетэнцыямі, не абавязкова звязанымі з адукацыяй, але якія валодаюць такімі якасцямі, як крэатыўнасць, адкрытасць, гнуткасць, энергічнасць, смеласць:

Міграцыя ўзрастае, і існуюць такія апасенні, што сапраўды не застанеца такога... такога актыўнага пласта ў Беларусі, які мог бы, павінен бы ажыццявіць гэтыя змены і скінуць гэты рэжым.

Ну, груба кажучы, з’язджаюць найлепшыя, якія... ну, часта маюць лепшую адукацыю і гэтак далей, і яны проста знойдуць сябе і ў іншай краіне.

Для Беларусі гэта вельмі вялікая страта, бо з’язджаюць мыслячыя людзі, бо сапраўды на пратэсты выходзілі вельмі адукаваныя, вельмі арыгінальныя і крэатыўныя людзі.

Dopełnieniem tego obrazu jest wskazanie na wiek migrantów. To kolejna cecha, która ma uświadomić jak zniekształcona jest struktura społeczna współczesnej Białorusi przez brak odpowiedniej reprezentacji.

Natomiast ogólnie jest przerażenie, że wyjechali młodzi, zdolni i rozumni. Natomiast zostali ci, którzy zostali, albo którzy nie mogli wyjechać, więc... to jest strasznie smutne myśleć w ogóle o kraju, w którym, jakby, przyszłość jest co najmniej mglista.

I wyjeżdża po prostu, wyjeżdżają ludzie, którzy mają, młodzi, do pięćdziesięciu lat. Więc to jest ci, co mogą pracować, ci, co po prostu się uczą i później będą pracowali w Polsce.

W kontekście tego, kto wyjechał z Białorusi, dlaczego oraz jak długo wielu migrantów jest zmuszonych przebywać w Polsce, obawy badanych wywołuje **nieodwracalność procesu migracji**, która będzie polegała na zakończonym sukcesem procesie integracji ze społeczeństwem polskim, ale również na asymilacji części migrantów albo ich potomków, polegającej na zapomnieniu o białoruskości.

[...] nie zamierza wracać na Białoruś, że nie ma czasu czekać, bo jest po czterdziestu, córkę jeszcze musi zintegrować, uczy się polskiego, stara się znaleźć stabilne zatrudnienie, bo chce dobrze mieszkać i w ogóle to jest jakby... tu już się zapuszcza korzenie.

Z tego co ja widzę i... mi się wydaje, że tak się skończy, część osób, która zostanie tutaj, będzie się integrowała i rzeczywiście... będzie funkcjonowała, powiedzmy, takim europejskim trybem, kiedy zrozumie możliwości, tak, które może dać im to życie.

Nie rozplyną się w nowym społeczeństwie, to znaczy są gotowi do integracji, ale nie zasymilowali się.

Jeżeli chodzi o tutejsze, no to jest zagrożenie, że się zasymilują... bo Białorusini mają to do siebie – no oprócz programistów [śmiech] – że się asymilują, i że, też jakby, jeżeli nie mają tego wewnętrznego... to jakby, że nauczą się polskiego i... znam osoby, które na przykład udają, że nie rozumieją, czy znają. Parę razy zdarzyło mi się poznać osoby, które... przyjechała tam, jakby ten, i udawała, że nie zna białoruskiego albo rosyjskiego, że nie rozumie.

Sygnalizowane powyżej zagrożenia skupiają się na zachwianie, pełnej niedoborów, pozbawionej naturalnie tworzących się proporcji strukturze społecznej, którą trudno będzie odbudować i ustabilizować, gdy tworzyć się będzie nowy państwowy ład.

Гэты вобраз дапаўняецца ўзростам мігрантаў. Гэта яшчэ адна характарыстыка, якая паказвае, наколькі скажоная грамадская структура сучаснай Беларусі з-за адсутнасці адпаведнай рэпрэзентацыі:

Агульнае ўражанне такое, што з'яжджае моладзь, таленавітая і разумная, а застаюцца тыя, хто не мог з'ехаць, таму... гэта жahlіва сумна думаць пра краіну, дзе будучыня выглядае, як мінімум, змрочнай.

З'яжджаюць маладыя людзі да пяцідзесяці гадоў. Гэта тыя, хто можа працаваць, вучацца і потым будуць працаваць у Польшчы.

Кантэкстуальна, з улікам таго, хто выехаў з Беларусі, чаму і на колькі часу многія мігранты вымушаны заставацца ў Польшчы, рэспандэнты выказваюць занепакоенасць **незваротнасцю міграцыйнага працэсу**, што прывядзе да паспяховай інтэграцыі ў польскае грамадства, а таксама да асіміляцыі часткі мігрантаў ці іх нашчадкаў, што прывядзе да страты беларускай ідэнтычнасці:

[...] не збіраецца вяртацца ў Беларусь, бо не можа чакаць, ёй ужо за сорок, ёй трэба інтэграваць дачку, вывучае польскую мову, спрабуе знайсці стабільную працу, каб добра жыць і... тут яна ўжо пускае карані.

З таго, што бачу... мне здаецца, што так і будзе: частка людзей, якія застануцца тут, будзе інтэгравацца і сапраўды... будзе весці еўрапейскі лад жыцця, зразумеўшы магчымасці, якія можа даць ім гэтае жыццё.

Не растварацца ў новым грамадстве, гэта значыць, яны гатовыя да інтэграцыі, але не асімілююцца.

Што да мясцовых, то ёсць небяспека асіміляцыі... бо беларусы маюць схільнасць – ну, акрамя праграмістаў [смах] – асімілявацца, асабліва калі не маюць гэтага ўнутранага... вось, вывучаць польскую мову і... ведаю людзей, якія, напрыклад, робяць выгляд, што не разумеюць ці не ведаюць мову. Некалькі разоў я сустрэла людзей, якія... прыходзілі, вось так, і рабілі выгляд, што не ведаюць ні беларускай, ні рускай мовы, што не разумеюць.

Пазначаныя вышэй пагрозы засяроджваюцца на няўстойливой сацыяльнай структуры, поўнай недахопаў, пазбаўленай натуральных памераў, якую будзе цяжка аднавіць і стабілізаваць, калі пачнецца стварэнне новага дзяржаўнага ладу.

Акрамя структурных праблем, рэспандэнты адзначаюць таксама **дэзінтэграцыю і падзелы на ўзроўні сацыяльных**

Poza problemami strukturalnymi badani wskazują również na **dezorganizację i podziały zachodzące na poziomie relacji społecznych** oraz ich negatywne (czasami po prostu smutne) następstwa. Po pierwsze, należy wskazać na ograniczone możliwości podtrzymywania kontaktów z osobami, które pozostały w Białorusi ze względu na ryzyka jakie im grożą (rozmówcy doskonale zdają sobie z nich sprawę).

Bo trzeba rozumieć, że jednak mamy odpowiedzialność za to, co robimy, za to, co pokazujemy. I jakoś tak... robić gorzej dla tych ludzi, co są tam, którzy nie mogą się wypowiedzieć, czy chcą tego, czy nie.

Natomiast mi się wydaje, że Białorusini w emigracji są w jakiś sposób oderwane od rzeczywistości, która jest w Białorusi. I nie do końca rozumieją też potrzeby tych ludzi, co są tam, bo często jest tak, że jakieś tam media opozycyjne mogą coś opublikować. Nagle się okazuje, że na tym zdjęciu widać twarzą i tych ludzi, te ludzie zostają zatrzymani.

Problemатyczny okazuje się również brak wiedzy o sytuacji w Białorusi. Badani są bardzo samokrytyczni i nie dają sobie prawa – bez posiadania doświadczenia i bycia wewnątrz – do ferowania opinii o sytuacji w państwie autorytarnym.

Natomiast w Białorusi nie byłem już prawie cztery lata, więc trudno mi powiedzieć, jak tam wyglądają sytuacje, natomiast mogę powiedzieć, że niekótóra działalność w Polsce to może negatywnie wpływać na tych ludzi.

A osoby, które tutaj, tak jak ja na przykład, już... też już rozumiem, że tracę ten kontakt i już też nie za bardzo wiem, jak jest tam, bo ja nie byłam już od sześciu lat, czyli na żywo nie widziałam tylko osób, które tam, czasem... i to też... komplikuje taki powrót i wejście potem [niepewny śmiech] już w te społeczeństwo.

Bardzo emocjonalną kwestią są relacje osobiste i rodzinne osób, które wyjechały z Białorusi z tymi, którzy pozostali. Emigracja często jest powodem zerwania kontaktów towarzyskich i rodzinnych, albo co najmniej ich naruszenia, zachwiania. Narzeczonym tym towarzyszącą smutek i bezradność.

Bardzo często to, że tutaj część rodziny się przeprowadziła do Polski, jest zagrożeniem dla rodziny, która została. Mimo tego, że ta rodzina może się nie angażować politycznie, w ogóle nie jest z tym związana, tak. Tam jest kraj policyjny i jeżeli ty wybierasz... ty masz tam dwa wybory, mieszkając tam. Albo ty wybierasz zasady gry tamtego kraju, odcinasz się w całości od swojej rodziny, w ogóle się nie interesujesz, rozmawiasz tylko wyjątkowo, albo w ogóle nie rozmawiasz,

адносін, а таксама іх негатыўныя (часам проста сумныя) наступствы. Па-першае, варта адзначыць абмежаваныя магчымасці падтрымліваць кантакты з асобамі, якія засталіся ў Беларусі, улічваючы рызыкі, якія ім пагражаюць (рэспандэнты добра іх разумеюць):

Трэба разумець, што мы ўсё ж нясем адказнасць за тое, што робім, што паказваем. І, у нейкім сэнсе... рабіць горш тым людзям, якія там, якія не могуць выказаць сваю пазіцыю.

Мне здаецца, што беларусы ў эміграцыі ў нейкім сэнсе адарваны ад рэальнасці, якая ёсць у Беларусі. Яны не да канца разумеюць патрэбы тых, хто там, бо часам бывае, што нейкія апазіцыйныя СМІ могуць нешта апублікаваць. І раптам на гэтым фота бачныя твары людзей, і іх затрымліваюць.

Праблемай таксама аказваецца недахоп ведаў пра сытуацыю ў Беларусі, рэспандэнты вельмі самакрытычныя, не лічаць сябе ў праве – без уласнага досведу і знаходжання ўнутры – даваць ацэнку сітуацыі ў аўтарытарнай дзяржаве:

Я ўжо амаль чатыры гады не быў у Беларусі, таму цяжка мне сказаць, як там выглядае сітуацыя. Магу толькі сказаць, што некаторыя дзеянні ў Польшчы могуць негатыўна ўплываць на тых людзей.

А людзі, якія тут, як я, напрыклад, ужо ... таксама ўжо разумею, што губляю гэты кантакт, ужо не вельмі ведаю, што там адбываецца, бо я ўжо шэсць гадоў там не была, таму я не бачыў людзей у рэальным жыцці, што, часам... гэта таксама ўскладняе вяртанне і ўключэнне [смах] у тое грамадства.

Асабліва эмацыйным з'яўляюцца асабістыя і сямейныя сувязі тых, хто выехаў з Беларусі, з тымі, хто застаўся. Эміграцыя часта становіцца прычынай парушэння або разрыву сацыяльных і сямейных кантактаў. Гэтыя аповеды суправаджаюцца смуткам і бяссіллем:

Часта тое, што частка сям'і пераехала ў Польшчу, уяўляе пагрозу для родных, якія засталіся. Нягледзячы на тое, што гэта сям'я не ўдзельнічае ў палітыцы, увогуле ёй не займаецца, так. Там паліцэйская краіна, і калі вы выбіраеце... у вас ёсць два выбары там жывя: альбо прымаеш правілы гульні таго боку, ты цалкам адрываеш сябе ад сям'і, табе зусім нецікава, ты толькі размаўляеш, альбо не размаўляеш увогуле, альбо рызыкуеш. [...] таму цяпер сям'і пачынаюць усё больш дыстанцыявацца і пачынаюцца непаразуменні. Напрыклад, я не магу пазваніць усім сваім членам сям'і, бо...

albo ty ryzyкуjesz. [...] to teraz coraz bardziej rodziny zaczynają się odcinać i zaczyna się nieporozумienie. Na przykład, ja nie mogę zadzwonić do wszystkich członków swojej rodziny, ponieważ... przeciwko mojemu mężowi została założona sprawa karna, grozi mu siedem lat więzienia, więc każdy, kto potencjalnie będzie z nami rozmawiał, mimo tego, że ja na przykład nie jestem prześladowana, to potencjalnie może im zagrażać. Po prostu to, że oni są członkami mojej rodziny. To, że mój numer telefonu się znajduje w książce telefonicznej moich znajomych, ja musiałam zadzwonić do wszystkich moich znajomych, z którymi rozmawiam, żeby usunąć mnie z książki telefonicznej.

Też nie jest wykluczone, choć... no nie wiem, powiedzmy, ani moja matka, ani mój ojciec, oczywiście, że nie będę wierzyli w Łukaszenkowską propagandę, bo mają syna w... w Polsce. Nie wiem, jak tam. Bo ktoś inny w intrenecie, w komentarzach napisze: „А! Wyjechał, zdradził.”

No cóż. No to, u mnie jeszcze jest tak bardzo łagodnie, bo moje babcia co najmniej ze mną rozmawia. A niektórzy... tam mówią, że no dobra, ja więcej nie mam... там, syna.

Podziały wewnątrz społeczności migranckiej mają charakter destrukcyjny również za sprawą ograniczeń w budowaniu kapitału społecznego, którego niezbywalnym komponentem jest zaufanie. A kontekst polityczny, w którym przychodzi kształtować się diasporze, jest niesprzyjający w budowaniu tego zaufania.

I zwykle w różnych miastach są... wiecie i przemarsze organizowane – i wtedy jest naprawdę dużo ludzi. Aczkolwiek ostatnio coraz... coraz bardziej strach przenika też do tego środowiska i ludzie... zamaskowani są ogólnie, żeby po prostu ktoś zrobi zdjęcie, no to żeby nie rozpoznano, szczególnie osoby, które jeżdżą na Białorusi, no to wtedy w ogóle.

To jest jakby, wiadomy fakt dla Białorusinów, że w Polsce są agenci KGB, którzy przychodzą na te wydarzenia i którzy kontrolują.

[...] i ona powiedziała, że właśnie jej znajomi do barów białoruskich nie chodzą. Bo... boją się, że może być tam agentura... Że jak na przykład ktoś usiądzie przy sąsiednim stoliku i słucha. [...] I... o tym... I o tym – czyli jakby, jest takie poczucie też zagrożenia.

Pozytywne skutki migracji z Białorusi

Bycie na emigracji i doświadczanie wszelkich jej konsekwencji skłania również badanych do dostrzegania pozytywnych stron tego procesu.

супраць майго мужа была заведзена крымінальная справа, яму пагражае сем гадоў турмы, таму кожны, хто можа з намі размаўляць, нават калі я не падпала пад пераслед, можа трапіць пад пагрозу толькі з-за таго, што ён – член маёй сям’і. Той факт, што мой нумар тэлефона знаходзіцца ў тэлефоннай кнізе маіх сяброў, мне прыйшлося патэлефанаваць усім маім сябрам, з якімі я размаўляю, каб яны выдалілі мяне з тэлефоннай кнігі.

Гэта таксама магчыма, хаця... я не ведаю, скажам, ні маці, ні бацька, вядома, не павераць ў Лукашэнкаўскую прапаганду, таму што іх сын у... Польшчы. Я не ведаю, як гэта. Бо яшчэ нехта ў інтэрнэце напіша ў каментарых: «А! З’ехаў, здрадзіў».

Ну што ж, у мяне яшчэ адносна добра, бо мая бабуля хаця б размаўляе са мной. Але ёсць людзі, якія кажуць: „Усё, у мяне больш няма... сына”.

Падзелы ўнутры міграцыйнай супольнасці таксама дэструктыўныя з-за абмежаванняў у фарміраванні сацыяльнага капіталу, неад’емнай часткай якога з’яўляецца давер. Палітычны кантэкст, у якім даводзіцца фарміравацца дыяспары, не спрыяе пабудове даверу:

Звычайна ў розных гарадах арганізуюцца мітынгі і маршы, на якіх сапраўды шмат людзей. Аднак апошнім часам ... страх усё мацней пранікае ў гэтую супольнасць, і людзі... носяць маскі, проста каб ніхто іх не сфатаграфавалі, каб іх не пазналі, асабліва тыя, хто ездзіць у Беларусь.

Вядома беларусам, што ў Польшчы прысутнічаюць агенты КДБ, якія наведваюць гэтыя мерапрыемствы і сочаць за імі.

[...] і яна сказала, што яе знаёмыя не ходзяць у беларускія бары, бо ... баяцца, што там могуць быць агенты... Калі, напрыклад, нехта сядзе за суседнім сталом і будзе слухаць... [...] І... пра гэта... – адчуваецца такое пачуццё небяспекі.

Пазітыўныя наступствы міграцыі з Беларусі

Знаходжанне ў эміграцыі і сутыкненне з усімі яе наступствамі таксама падштурхоўваюць рэспандэнтаў да бачання пазітыўных аспектаў гэтага працэсу.

Магу сказаць, што беларускі тэатр за апошнія дзесяцігоддзе выходзіць з гэта. І цяпер, безумоўна, з гэтага пункту

Могё powiedzieć, że białoruski teatr wychodzi z getta przez ostatnie, prawdopodobnie, dziesięciolecia. A teraz, oczywiście, z tego punktu widzenia mogę powiedzieć, że są to nowe kontakty zawodowe. Nowe doświadczenie innego teatru, możliwości pracy z innymi ludźmi w innych instytucjach. Oczywiście, to bardzo poszerza. I profesjonalne spojrzenie, które się poszerza. Cóż, na przyszłość.

Niektórzy zauważają szansę wykorzystania pozyskanych różnego rodzaju – materialnych i niematerialnych – zasobów. Obserwowany w analizach procesów migracyjnych transfer kompetencji społecznych (Grabowska 2019) miałby w przekonaniu badanych w bliżej nieokreślonym w czasie stać się ważnym komponentem procesu odbudowy ekonomicznej i demokratyzacji Białorusi, choć niektórzy uważają, że będzie to jednak przeprowadzone rękami tych, którzy pozostali w kraju.

Myślę, że to bardzo dobre, bardzo ważne pozytywne doświadczenie w tym sensie, że...? Po pierwsze, ludzie przechodzący przez te testy zdobywają nowe doświadczenie, doświadczenie społeczne i zawodowe, doświadczenie w zakresie zrównoważonego rozwoju i zrozumienia, w jaki sposób. Osiągnięcia innego kraju, które chce się następnie przenieść do własnego kraju.

Dla siebie osobiście myślę, że to jest duża szansa, żeby czegoś się nauczyć, co być może później jeszcze się przyda... na Białorusi. No, nie tak dawno mieliśmy spotkanie z aktorem z Teatru Kupaty i on opowiadał o tym, jak wyglądała jego praca w teatrze białoruskim i teraz już w Polsce, i to po prostu zupełnie inne doświadczenie. I oczywiście on mówi, że... dużo czego się nauczył już, i na pewno jeszcze się nauczy, i to w różnych branżach.

Czy może być takim źródłem dla tego, żeby białoruska kultura przetrwała? Bo moim zdaniem migracja zawsze sporo wyobraża o sobie i myślę, że mamy taki wpływ, że na nas patrzą, mamy taką wiedzę z Białorusią, ale kiedy patrzę po prostu na inne przykłady i kiedy mówimy o tym, że tutaj społeczność białoruska przygotowuje jakieś reformy dla Białorusi, to naprawdę niezbyt w to wierzę.

Ale wydaje mi się, że nawet jak wrócą, to później te więzi gospodarcze też będą prosperowały, bo zazwyczaj ta osoba już będzie chciała jakoś współpracować z krajem, w którym mieszkała.

I niektóre Białorusiny... się wrócą. I to będzie po prostu prezent dla Białorusi... oni już tutaj żyli, tutaj znają, jak co robić, jak, co dla ludzi można robić, tyle tych fundacji, te wszystkie, no nie wiem. Z tego powodu, że tutaj rośnie nacja, można tak powiedzieć, Białorusinów w Polsce.

гледжання магу сказаць, што гэта новыя прафесійныя кантакты. Новы досвед іншай тэатральнай культуры, магчымасці працы з рознымі людзьмі ў іншых установах. Безумоўна, гэта значна пашырае кругагляд. І прафесійны погляд таксама пашыраецца. Такім чынам, гэта вялікая карысць на будучыню.

Некаторыя заўважаюць магчымасць выкарыстання розных відаў набытых рэсурсаў – матэрыяльных і нематэрыяльных. Назіраемы ў даследаваннях міграцыйных працэсаў трансфер сацыяльных кампетэнцый (Grabowska 2019) можа стаць важным кампанентам працэсу эканамічнага аднаўлення і дэмакратызацыі Беларусі, хаця некаторыя лічаць, што ён будзе праведзены рукамі тых, хто застаўся ў краіне.

Думаю, гэта вельмі добры і важны досвед у сэнсе, што, па-першае, людзі, якія праходзяць праз гэтыя выпрабаванні, набываюць новы сацыяльны і прафесійны досвед, вопыт ўстойлівага развіцця. Разуменне таго, якім чынам дасягненні іншай краіны, можна перанесці ў сваю.

Для сябе асабіста лічу, што гэта вялікі шанец, каб навучыцца чамусьці, што, магчыма, спатрэбіцца ў будучыні... у Беларусі. У нас нядаўна адбылася сустрэча з акцёрам Купалаўскага тэатра, і ён расказваў, як выглядала яго праца ў беларускім тэатры і цяпер у Польшчы, і гэта зусім іншы досвед. І, безумоўна, ён сказаў, што шмат чаму навучыўся і яшчэ навучыцца ў розных галінах.

Ці можа гэта быць такой крыніцай для таго, каб беларуская культура захавалася? Бо, на мой погляд, міграцыя заўсёды шмат уяўляе пра сябе, і я думаю, што мы маем такі ўплыў, што на нас глядзяць, у нас ёсць такая сувязь з Беларуссю. Але, калі я проста гляджу на іншыя прыклады і калі мы кажам пра тое, што тут беларуская супольнасць падрыхтуе нейкія рэформы для Беларусі, то я не вельмі ў гэта веру.

Але мне здаецца, што нават калі яны вернуцца, то пазней гэтыя эканамічныя сувязі таксама будуць квітнець, бо звычайна гэтая асоба захоча неяк супрацоўнічаць з краінай, у якой жыла.

І некаторыя беларусы... вернуцца. І гэта будзе проста падарункам для Беларусі... яны ўжо тут жылі, ведаюць, як што рабіць, як што для людзей можна зрабіць, столькі тут фондаў, усё гэта... Не ведаю. Па гэтай прычыне тут расце нацыя, можна так сказаць, беларусаў у Польшчы.

Ważnym wątkiem jest szeroko rozumiana **еuropeizacja** mająca polegać na symbolicznym włączeniu/powrocie Białorusinów do europejskiej strefy wartości oraz na bardzo konkretnym nabyciu przekonań i praktyk, które są z tymi wartościami spójne – jest to proces oceniany pozytywnie.

Ludzie, którzy tutaj wyjeżdżają, oni uczą się, że może być inaczej, można inaczej zbudować szkołę, można inaczej robić biznes, można zrozumieć, co to jest Unia Europejska, jakieś dotacje i tak dalej. I co to jest ten duży rynek, przy tym nie jest to rynek rosyjski.

Oni mają możliwość doświadczenia europejskie. I nasze dzieci też, oni mają możliwość szkolenia w Unii Europejskiej. I dla Białorusi, to... dla innych Białorusi. Dla Białorusi, która będzie potem, to jest ważne. Mieć europejskie doświadczenie, a nie rosyjskie... [...] no, każdy z nas ma na Białorusi rodzinę, znajomych, z którymi nawet jak możemy wyjeżdżać, to kontaktujemy się z pomocą internetu. I to też pomaga Białorusinom wiedzieć jak jest w Europie, i moim zdaniem to trochę pomaga w rozwoju proeuropejskich nastrojów.

Szczególne miejsce w narracjach badanych znalazło **pielęgnowanie białoruskości** jako pierwiastka niezbędnego do trwania narodu oraz **mobilizowania i utrzymywania tożsamości grupy**. Jak ważna to kwestia dla badanych pokazują ich wypowiedzi dotyczące bardzo różnych aspektów białoruskiej kultury.

Myślę tak, myślę, że nawet jak żyją tutaj, to [Białoruś] żyje dalej, jakby to... nie umiera. Tak, że nie umiera, że nadal, że fajnie ci artyści najczęściej tworzą w języku białoruskim, bo nasz język też jest zniszczony, nie rozmawia się nim, a ci artyści, ta elita, inteligencja, większość, oni rozmawiają po białorusku... I tutaj nadal rozmawiają, nie [...] są i kawiarnie gdzieś, gdzie tam się spotykają, gdzieś tam widzę na Facebooku jakieś eventy, czy coś. I myślę, że dzięki temu to po prostu nie umiera i dalej będzie żyć?

Na Białorusi też, na Białorusi też są tam książki i... imprezy nie za bardzo tam już pozwalane, jakieś takie niezależne, tylko takie państwowe, oficjalne. Ale tutaj, no... to na razie chyba nieduża korzyść dla Białorusinów i dla Białorusi, ale mi się wydaje, że kilka już wydawnictw książek działa w Polsce dokładnie... Dwa, może trzy?

Z innego boku, wiele Białorusinów, które mieszkają tutaj, przechodzą na białoruski język. Może będzie, Pani wie, że u nas... dziewięćdziesiąt procentów rozmawiali na rosyjski na Białorusi. A tutaj ludzie przyjeżdżają i zaczynają mówić po białorusku. I więcej, i więcej.

Важнай тэмай з'яўляецца шырока зразумелая **еўрапеізацыя**, якая мае на мэце сімвалічнае ўключэнне/вяртанне беларусаў у еўрапейскую сферу каштоўнасцяў і канкрэтнае набыццё перакананняў і практык, сумяшчальных з гэтымі каштоўнасцямі – гэта працэс, які ацэньваецца станоўча.

Людзі, якія сюды прыязджаюць, вучацца, што ўсё можа быць па-іншаму, што можна інакш пабудаваць школу, інакш весці бізнес, можна зразумець, што такое Еўрапейскі саюз, нейкія гранты і гэтак далей. І што гэта такі вялікі рынак, які пры гэтым не з'яўляецца расейскім.

Яны маюць магчымасць атрымаць еўрапейскі досвед. І нашыя дзеці таксама, у іх ёсць магчымасць вучыцца ў Еўрасаюзе. І для Беларусі гэта ... для іншай Беларусі. Для Беларусі, якая будзе потым, гэта важна. Мець еўрапейскі досвед, а не расійскі... [...] кожны з нас мае ў Беларусі сям'ю, знаёмых, з якімі, нават калі выязджаем, мы кантактуем праз інтэрнэт, і гэта таксама дапамагае беларусам ведаць, як ёсць у Еўропе, і, на мой погляд, гэта трохі садзейнічае развіццю праеўрапейскіх настрояў.

Асаблівае месца ў аповедах рэспандэнтаў займае **захаванне беларускасці** як элемента, неабходнага для існавання нацыі, **мабілізацыі і падтрымання ідэнтычнасці групы**. Важнасць гэтага пытання для рэспандэнтаў ілюструюць іх выказванні пра розныя аспекты беларускай культуры.

Думаю, што нават калі яны тут жывуць, то [Беларусь] працягвае жыць, як бы гэта... не памірае. Так, што не памірае, што па-ранейшаму, што добра, бо мастакі большасць сваіх твораў ствараюць на беларускай мове, бо наша мова таксама знішчаная, на ёй не размаўляюць, а гэтыя мастакі, гэтая эліта, інтэлігенцыя размаўляюць па-беларуску... І тут працягваюць размаўляць, не [...], ёсць і кавярні, дзе яны сустракаюцца, бачыла на Facebook нейкія імпрэзы і гэтак далей. Думаю, што дзякуючы гэтаму беларускасць проста не памірае і працягвае жыць.

У Беларусі таксама яшчэ ёсць кнігі і... хоць там імпрэзы незалежныя не надта дазваляюцца, толькі дзяржаўныя, афіцыйныя. Але тут, мне здаецца, што ўжо дзейнічаюць некалькі кнігавыдаўцоў... два, можа, тры?

З іншага боку, многія беларусы, якія жывуць тут, пераходзяць на беларускую мову. Можа, вы ведаеце, што ў нас... дзевяноста працэнтаў размаўлялі па-руску ў Беларусі. А тут людзі прыязджаюць і пачынаюць размаўляць па-беларуску. І ўсё больш і больш.

A plusy oczywiście, że w tym, że wszyscy tu na miejscu i jeżeli chcemy, na przykład, zorganizować festiwal niezależnej kultury białoruskiej, to wcześniej musieliśmy ponosić koszty transportu, wizy i tak dalej, zapraszać te osoby z Białorusi. Teraz, czy teatr, czy poeci muzycy, wszyscy są w Polsce i możemy organizować...

Powyższe przykłady egzemplifikują jak kształtuje się białoruska diaspora, a to ważna korzyść, jak sądzą badani. Tworzenie się zmobilizowanej do działania, również na swoją rzecz, wspólnoty skutkować ma obiektywnym i subiektywnym sprawstwem tejże, tym samym nadając sens indywidualnym wysiłkom.

Szansa jest to, że jakby jak dużo ludzi ambitnych, kreatywnych jest w jednym miejscu, to z tego się będzie coś rodzić. I też, jakby... w kupie siła... że może coś będzie kiełkować...

[...] to dalej daje możliwość wyjechania Białorusinów tutaj. Bo tutaj już jakieś grupy białoruskie powstają, Telegramy i tak dalej, które mogą coś podpowiedzieć, sprawdzić [...] ludzi, dokumenty, czyli cały ten proces jest już bardziej łatwy. Sprowadzać ludzi do pracy tutaj, takich do takiej chłopskiej i tak dalej... to daje możliwość Białorusinom zarabiać sobie, to fakt.

Migranci z Białorusi w Polsce. Charakterystyka

Kategorie migrantów

Powszechne wśród rozmówców jest przekonanie o zróżnicowaniu białoruskiej diaspory w Polsce. Ten stan wiąże się z dwoma kwestiami. Po pierwsze, z okresami, w jakich podejmowana była decyzja o migracji do Polski, wyznaczanymi szczególnymi wydarzeniami politycznymi, a po drugie – z powodami opuszczenia ojczyzny. Periodyzacja migracji uwzględnia przede wszystkim wybory prezydenckie i będące ich następstwem protesty społeczne w Białorusi z 2020 roku. Determinują one nie tylko podział migracji na **migrację starą i nową**, a w ich ramach na migrację **edukacyjną, ekonomiczną i polityczną** (Chmiel i in. 2021). Pierwsze dwie kategorie odnoszone są przede wszystkim do opuszczających Białoruś **do roku 2020**, a trzecia – do tych, którzy zdecydowali się na wyjazd **po 2020 roku**. Nie jest to podział sztywny i rozłączny, ale uwzględnia główne okoliczności i motywacje stojące za decyzją o migracji.

O **migracji starej** badani mówią głównie w odwołaniu do migrantów **edukacyjnych i ekonomicznych**, którzy wyjechali

і плюсы, безумоўна, у тым, што ўсе тут на месцы, і калі мы хочам, напрыклад, арганізаваць фестываль незалежнай беларускай культуры, то раней нам даводзілася несці выдаткі на транспарт, візы і г. д., запрашаць людзей з Беларусі. Цяпер, калі гэта тэатр, паэты, музыкі – усе знаходзяцца ў Польшчы, і мы можам арганізоўваць...

Прыведзеныя вышэй прыклады паказваюць, як фармуецца беларуская дыяспара, і гэта, як лічаць рэспандэнты, важная перавага. Стварэнне супольнасці, якая актыўна дзейнічае ў сваіх інтарэсах, павінна прывесці да яе аб'ектыўнага і суб'ектыўнага дзеяння, надаючы такім чынам сэнс індывідуальным намаганням.

Шанец у тым, што калі шмат амбіцыйных, крэатыўных людзей знаходзіцца ў адным месцы, можа ўзнікнуць нешта новае. І таксама, як кажуць... у адзінстве сіла... што можа нешта прарасце.

[...] гэта ўсё яшчэ дае магчымасць беларусам прыязджаць сюды. Тут ужо ўзнікаюць беларускія групы, Telegram-каналы і іншыя рэсурсы, якія могуць дапамагчы людзям у працэсе адаптацыі, праверкі [...] людзей, дакументаў, так што цяпер увесь працэс прасцей. Прыцягнуць сюды людзей на працу, напрыклад, на простую працу і гэтак далей... гэта дае магчымасць беларусам зарабіць, гэта факт.

Мігранты з Беларусі ў Польшчы. Характарыстыка

Катэгорыі мігрантаў

Сярод апытаных распаўсюджана меркаванне пра разнастайнасць беларускай дыяспары ў Польшчы. Гэты стан абумоўлены двума фактарамі. Па-першае, перыядамі, у якія прымалася рашэнне пра міграцыю ў Польшчу і якія супадаюць з канкрэтнымі палітычнымі падзеямі, і, па-другое, прычынамі выезду з радзімы. Перыядызацыя міграцыі перш за ўсё ўключае прэзідэнцкія выбары і наступныя за імі грамадскія пратэсты ў Беларусі 2020 года, якія вызначаюць падзел **міграцыі на старую і новую**, у межах якіх размяжоўваюцца **адукацыйная, эканамічная і палітычная міграцыі** (Chmiel i in. 2021). Першыя дзве катэгорыі адносяцца перадусім да тых, хто з'яжджае з Беларусі **да 2020 году**, а трэцяя — да тых, хто вырашыў з'ехаць **пасля 2020 году**. Гэта не жорсткае і раз'яднанае дзяленне, але яно ўлічвае асноўныя абставіны і матывы, якія ляжаць у аснове рашэння аб міграцыі.

przed 2020 rokiem w poszukiwaniu *lepszego życia*. Polska była dla nich szansą na indywidualny rozwój oraz na podniesienie standardu życia (Narbut 2023). Wykorzystywały ją głównie osoby młode, kształtujące się i wykształcone, specjaliści.

Powiem, że nie wyjechałam dlatego, że źle się czułam się na Białorusi. Po prostu musiałam rozwijać się dalej i wykształcenie, czyli otrzymałam... najwyższe wykształcenie na Białorusi, zechciałam na studia magisterskie wyjechać, i uzyskałam grant i wyjechałam.

Pierwsza kategoria to ludzie, którzy mieszkali tutaj wcześniej, którzy wcześniej tutaj wyjechali, to w swojej większości to ludzie, na przykład, którzy... studiowali w Polsce i którzy właśnie wyjechali jeszcze dawno temu i na przykład, po prostu, zostali już tutaj, żeby rozwijać swoją karierę. Bo... na przykład na Białorusi już było dawno wiadomo, że... wyższe wykształcenie, które jest na Białorusi, które istnieje teraz w takiej formie po prostu... każdego roku się pogorszało. Czyli to nie szło w dobrą stronę i to nie szło w stronę... w stronę rozwoju.

Czas po 2020 roku, po protestach przeciwko reżimowi Aleksandra Łukaszenki, rozmówcy wiążą przede wszystkim z migracją nową, nazywaną polityczną (niektórzy w ogóle w swoich opowieściach ograniczają się tylko do tej kategorii). Dotyczy ona przede wszystkim osób, które uciekły z kraju z obawy przed prześladowaniami z powodu zaangażowania w działalność opozycyjną w Białorusi, ale także codziennej aktywności obywatelskiej, wskazującej na wspieranie opozycji.

Znaczący, po dwudziestym roku to przede wszystkim to byli migranci polityczni. Ci, co byli ścigani. Bo nawet bardzo dużo osób było, którzy przyjeżdżali przez granicę na przykład na rowerze, albo z samym plecaczkiem. To, co zdążyli wziąć z domu uciekali przed prześladowaniem, żeby po prostu się nie okazać na... w więzieniu, tak.

No i, i mi się wydaje, że też je można podzielić na taką, która uciekła, dlatego, właśnie, że już nie mogli mieszkać, dlatego, że u nas, no, za drobne rzeczy mogą aresztować, nie. Także za uczestniczenie w protestach, używanie znaków, za polubienie postów w internecie, za śledzenie jakichś kanałów na Instagramie [...] I myślę, że dużo inteligencji też wyjechało dlatego, że takich nauczycieli, profesorów nawet z uczelni... ludzi artystycznych, bo, nie mogło się wyrażać w naszym kraju, nie, i pracować. Bo nawet pracując w państwowych instytucjach, takich jak uczelnie czy coś tam, już nie mogło być w pełni, muszą podlegać ideologii.

Co należy podkreślić, z powodu braku poczucia bezpieczeństwa uciekali wszyscy, którym groziło więzienie,

Апытаныя згадваюць **старую міграцыю** ў сувязі з **адукацыйнымі і эканамічнымі** мігрантамі, якія пакінулі Беларусь да 2020 года ў пошуках лепшага жыцця. Для іх Польшча была шансам на індывідуальнае развіццё і павышэнне ўзроўню жыцця (Narbut 2023). Міграцыю выкарыстоўвалі ў асноўным маладыя людзі, якія атрымлівалі адукацыю і адукаваныя, спецыялісты.

Скажу, што я з'ехала не таму, што мне было дрэнна ў Беларусі, я проста павінна была далей развівацца і адукавацца, то бок я атрымала... высокую адукацыю ў Беларусі, захацела з'ехаць вучыцца на магістра, атрымала грант і з'ехала.

Першая катэгорыя — гэта людзі, якія жылі тут раней, якія з'ехалі раней, у большасці гэта людзі, напрыклад, якія... вучыліся ў Польшчы і якія проста з'ехалі даўно і, напрыклад, проста засталіся тут развіваць сваю кар'еру. Таму што... напрыклад, у Беларусі даўно вядома, што... тая вышэйшая адукацыя, якая ёсць у Беларусі, якая існуе цяпер у такім выглядзе, проста... з кожным годам пагаршаецца. Так што гэта ішло не ў добрым накірунку і не ў кірунку... развіцця.

Перыяд пасля 2020 года, пасля пратэстаў супраць рэжыму Аляксандра Лукашэнкі, апытаныя звязваюць з новай міграцыяй, якую называюць палітычнай (некаторыя нават абмяжоўваюць свае аповеды толькі гэтай катэгорыяй). У першую чаргу гэта датычыцца тых, хто пакінуў краіну ў страху перад пераследам за ўдзел у апазіцыйнай дзейнасці ў Беларусі, а таксама за грамадзянскую актыўнасць, якая разглядалася як падтрымка апазіцыі.

Я маю на ўвазе, што пасля 2020 года гэта былі пераважна палітычныя мігранты. Тыя, на каго палявалі. Таму што было шмат людзей, якія прыежджалі праз мяжу, напрыклад, на ровары ці проста з запlechнікам. Тое, што паспелі забраць з дому, уцякалі ад пераследу, каб проста не апынуцца... у турме.

Ну і, і мне здаецца, што іх таксама можна падзяліць на тых, хто ўцякаў, бо, менавіта, ужо не мог жыць у краіне, таму што ў нас могуць арыштаваць за дробязі, праўда. Таксама за ўдзел у пратэстах, выкарыстанне сімвалаў, за лайкі пастоў у Інтэрнэце, за падпіску на пэўныя каналы ў Instagram [...] І, як мне здаецца, шмат інтэлігенцыі таксама выехала, бо такія настаўнікі, выкладчыкі нават з універсітэтаў... творчыя людзі не маглі выказвацца ў нашай краіне і працаваць, таму што нават працуючы ў дзяржаўных установах, такіх як універсітэты і падобныя, ужо не маглі быць цалкам незалежнымі, бо павінны падпарадкоўвацца ідэалогіі.

прześladowania polityczne – zarówno bezpośrednio zaangażowani w protesty, jak osoby z nimi związane, z różnym wykształceniem i kwalifikacjami zawodowymi.

To najwięcej te osoby, które po prostu z jakichś powodów byli prześladowani przez władze i nie chcieli trafić za kraty, albo być aresztowany, no i zmuszeni byli wyjechać. [...] Tak, bezpośrednio zagrożenie. Może nie bezpośrednio dla nich, może to były zagrożenia dla ich rodziny, albo dla jakichś znajomych, które byli, uczestniczyli w różnych akcjach na Białorusi...

Uwzględniając periodyzację białoruskiej migracji do Polski należy także uwzględnić rok 2022 – pełnoskalową agresję Rosji na Ukrainę. Osoby, które przybywały od tego czasu (również Białorusini, którzy mieszkali i pracowali w Ukrainie) przyczyniają się do zróżnicowania białoruskiej społeczności migrantów ze względu na ich wykształcenie i kompetencje.

No, wiadomo też do tej grupy dołącza grupa osób, która wyjechała po rozpoczęciu się wojny. Też dużo ludzi wyjechało. No i ja bym tutaj powiedział, że też jest grupa ludzi, którzy tutaj... wyjechali właśnie, żeby pracować na takich... na pracach zwykłych, czyli już nie z wyższym wykształceniem [...] większość tych osób pracuje albo gdzieś, to są prace budowlane, bo białoruscy budowlańcy są naprawdę... w Polsce bardzo, bardzo doceniane.

Od początku wojny przyjechały też... tak wiele Białorusinów. I... tam była jeszcze gorsza historia, bo te Białorusiny, oni mieszkali na Ukrainie, ich, stąd... oni sami wyjechali, a połowy, które chcieli tam zostać, ich też wyrzucili stąd.

Nawet jeżeli ktoś przyjechał stricte zarobkowo, to i tak to... powód polityczny jest bardziej uwidoczniiony i uwypuklony.

Czas i główny powód przyjazdu przekłada się, zdaniem rozmówców, na **stopień i rodzaj zaangażowania się** migrantów w aktywności służące utrzymaniu, a nawet rozwojowi białoruskiej diaspory w Polsce – mające zarówno charakter polityczny, jak i społeczno-kulturalny. Z rozmów wyłania się podział na migrantów **zaangażowanych** i **niezaangażowanych**. Ci pierwsi to przede wszystkim migranci polityczni i edukacyjni, którym przypisywany jest aktywizm i demokratyczne nastawienie, nie mogący wyjeżdżać do Białorusi; ci drudzy to głównie migranci ekonomiczni, realizujący indywidualne scenariusze własnego rozwoju, nierzadko albo niezainteresowani sytuacją polityczną w ojczyźnie, albo jej nie krytykujący, w miarę swobodnie odwiedzający swój kraj. Badani, świadomi praktycznych konsekwencji wyboru określonego modelu migracyjnego, zauważają, że

Варта падкрэсліць, што з-за адсутнасці пачуцця бяспекі ўцякалі ўсе, каму пагражала турма, палітычныя рэпрэсіі – як тыя, хто непасрэдна ўдзельнічаў у пратэстах, так і асобы, звязаныя з імі, з розным узроўнем адукацыі і прафесійнымі кваліфікацыямі.

Большасць гэта былі людзі, якія па розных прычынах былі пераследаваныя ўладамі і не хацелі трапіць за kraty ці быць арыштаванымі, таму былі вымушаныя з'ехаць. [...] Так, прамая пагроза. Магчыма, гэта не была пагроза непасрэдна для іх, магчыма, гэта была пагроза для іх сем'яў ці знаёмых, якія ўдзельнічалі ў розных акцыях на Беларусі...

Улічваючы перыядызацыю беларускай міграцыі ў Польшчу, варта адзначыць і 2022 год – поўнамаштабную агрэсію Расіі супраць Украіны. Людзі, якія прыбываюць з гэтага часу ў Польшчу (у тым ліку беларусы, якія жылі і працавалі ва Украіне) сваёй адукацыяй і прафесійнымі кампетэнцыямі ўносяць свой уклад у разнастайнасць беларускай эмігранцкай супольнасці.

Ведаецца, да гэтай групы таксама далучаецца група людзей, якія з'ехалі пасля пачатку вайны. Шмат людзей таксама з'ехала. Ну, тут я б сказаў, што ёсць таксама група людзей, якія... з'ехалі, каб працаваць на такіх... звычайных працах, то бок ужо не з вышэйшай адукацыяй [...] большасць з гэтых людзей працуе недзе, гэта будаўнічыя працы, бо беларускіх будаўнікоў сапраўды... вельмі і вельмі цэняць у Польшчы.

З пачатку вайны столькі беларусаў прыехала. I... была яшчэ горшая гісторыя, таму што гэтыя беларусы, яны жылі ва Украіне, іх адтуль... яны самі з'ехалі, а тую палову, якая хацела там застацца, іх таксама адтуль выгналі.

Нават калі нехта прыехаў выключна да працы, палітычная прычына больш яўная і падкрэсленая.

На думку суразмоўцаў, час і асноўная прычына прыезду аказваюць уплыў на **ступень і характар удзелу** мігрантаў у жыцці беларускай дыяспары ў Польшчы, які можа быць палітычным і сацыяльна-культурным. З размоваў вынікае падзел на **актыўных і неактыўных**. Першыя, пераважна палітычныя і адукацыйныя мігранты, лічацца актывістамі з дэмакратычнымі поглядамі, якія не могуць паехаць у Беларусь; а другія, у асноўным эканамічныя мігранты, якія рэалізуюць індыўідуальныя сцэнары ўласнага развіцця, часта альбо не цікавяцца палітычнай сытуацыяй на радзіме, альбо не крытыкуюць яе, даволі вольна наведваючы сваю краіну. Рэспандэнты, усведамляць практычныя наступствы выбару той ці іншай мадэлі міграцыі, адзначаюць, што некаторыя мігранты, якія жадаюць падтрымліваць сувязь са сваімі блізкімі і

część migrantów, którzy chcą utrzymać kontakt z bliskimi i zachować możliwość jeżdżenia do Białorusi, celowo dystansuje się wobec aktywności podejmowanych na emigracji, które mogą być interpretowane jako polityczne.

To taka polityczna społeczność, taka kulturalna społeczność i taka społeczność, w której po prostu sobie żyją. I ta polityczna to właśnie studenci, jakieś młodzi ludzie... jakieś, no nie wiem, takie ludzie, które są zaangażowani, które nienawidzą Łukaszenki i coś tam, coś tam, coś tam. Druga społeczność to taka stara emigracja, też nienawidzą Łukaszenko, ale! Stwierdzają, że nie, no polityczne akcje to już bez sensu, więc robimy kulturalne i rozpowszechniamy kulturę białoruską...

Większość z nich [migrantów ekonomicznych] wyjeżdżała gdzieś w latach... jak się nie mylę, na początku zero-wych. Jak, była jeszcze ta kryza ekonomiczna w Białorusi. I tamci emigranci, niezaangażowani w politykę, żyją sobie, swoje życie, pracują w swoich pracach, robią swoją robotę, ale, tak trochę obok, obok i nie chcą włączyć się w te, w życie polityczne i kulturalne, nawet kulturalne, no... No to jest w człowieku, że jak człowiek robi sobie jakąś emigrację z czynników ekonomicznych, to zawsze... najpierw u niego stoi jego robota, jego pieniądze i nic więcej.

Jest bardzo liczna grupa osób, która... dla których się nic nie zmieniło, w sensie po dwudziestym roku. Nie utożsamiają się z Polską, przyjeżdżają tutaj zarabiać, wracają z powrotem na Białoruś, jeżdżą Polska-Białoruś, jakby nie krytykują sytuacji politycznej, wszystko im pasuje, w ogóle nie interesują się tym, co się dzieje, a dlaczego ktoś jest..., więc takich osób też mamy dosyć dużo. Oni po prostu tam, gdzie jest... wygodniej, gdzie jest więcej benefitów i tak dalej. I ich jest naprawdę sporo... niestety.

Czas przyjazdu do Polski i motywy pozwalają również na charakterystykę migrantów uwzględniając ich cechy społeczno-demograficzne oraz szanse wykorzystania posiadanych kwalifikacji na rynku pracy. O ile początkowo migracja ekonomiczna dotyczyła głównie osób młodych, w wieku produkcyjnym, specjalistów, zwłaszcza programistów (Lisiakiewicz 2023), a polityczna – intelektualistów i artystów, o tyle dziś przypisania te należałoby aktualizować poprzez podkreślanie znacznego zróżnicowania społeczności migrantów przyjeżdżających do Polski z obu tych powodów.

Więc, w większości te fale właśnie były związane z tym, że wyjeżdża inteligencja, mózg kraju, któremu po prostu... zabrakło rozwinięcia i oni po prostu gdzieś tam wyjeżdżają. I tak to było właśnie tymi falami związane z kolejnymi

мець магчымасць паехаць у Беларусь, наўмысна дыстанцыруюцца ад любой актыўнасці на эміграцыі, якая можа быць інтэрпрэтавана як палітычная.

Гэта такая палітычная, культурная і такая супольнасць, у якой яны проста жывуць. Палітычныя — гэта студэнты, моладзь... нейкія, я не ведаю, людзі, якія актыўна ненавідзяць Лукашэнку і нешта, нешта, нешта. Другая супольнасць — гэта такая старая эміграцыя, яны таксама ненавідзяць Лукашэнку, але! Яны вырашылі, што не, палітычныя акцыі ўжо бессэнсоўныя, таму робім культурныя і распаўсюджваем беларускую культуру...

Большасць з іх [эканамічных мігрантаў] з'ехала недзе ў гады... калі не памыляюся, на пачатку нулявых. Калі ў Беларусі была тая эканамічная крыза. І тыя эмігранты, не заангажаваныя ў палітыку, проста жывуць сваім жыццём, працуюць на сваіх працах, займаюцца сваёй справай, але, так, крыху побач, і не хочуць увязання ў палітычным і культурным жыцці, нават культурным, ну... Ну... гэта ў чалавеку, што калі чалавек эмігруе па эканамічных прычынах, то ў яго заўсёды ў першую чаргу стаіць яго праца, яго грошы і нічога больш.

Ёсць вельмі шмат людзей, для якіх... нічога не змянілася пасля дваццатага года. Яны не атаясамляюць сябе з Польшчай, прыязджаюць сюды зарабляць, вяртаюцца назад у Беларусь, ездзяць Польшча-Беларусь, быццам бы не крытыкуюць палітычную сітуацыю, іх усё задавальняе, іх наогул не цікавіць, што адбываецца, а навошта хто там, дык, такіх у нас таксама даволі шмат людзей. Яны проста там, дзе зручней, дзе больш выгод, і гэтак далей. І іх насамрэч шмат... на жаль.

Час прыезду ў Польшчу і прычыны дазваляюць таксама ахарактарызаваць мігрантаў, улічваючы іх сацыяльна-демаграфічныя рысы і шанцы выкарыстання атрыманых кваліфікацый на рынку працы. Калі першапачаткова эканамічная міграцыя датычылася ў асноўным маладых людзей працаздольнага ўзросту, спецыялістаў, асабліва праграмістаў (Lisiakiewicz 2023), а палітычная — інтэлектуалаў і мастакоў, то сёння гэтыя катэгорыі трэба абнаўляць, падкрэсліваючы значную разнастайнасць супольнасці мігрантаў, якія прыязджаюць у Польшчу з абодвух гэтых прычын.

Такім чынам, у большасці гэтыя хвалі былі звязаныя з тым, што з'язджала інтэлігенцыя, мазгоў краіны, якім проста... не хапала развіцця, і яны проста кудысьці там з'язджалі. І вось гэтыя хвалі былі, скажам так, да наступных выбараў. Цяпер, калі мы кажам пра

выборамі, паведзьмы так. Тэраз, кэжэлі мовімы о емігрантах кторы з Бялорусі, то тутай жуз не тэле інтэлігенцыя, гэта жуз кожны чалавек, які проста хоча адчуваць сябе ў бяспецы.

Але здарэня сё тэз рэадзёі асобы бардзёі доросё, веіку емерыталнега, панёваж... як веімы зе възглёду на то, зе рэпрёсёі доткнёлі на Бялорусі кэждэ групё спотёчнаэ, чы емерытёв, чы студэнтёв, чы асобы працуёчэ, кобіеты, асобы chore, чы інвалідзё, мыслё, зе тен спектрум јест бардзо шэрокіе.

То сё родзёны, кторё по prostu видэя, зе... на Бялорусі не маёя прышчэсці. Дзеці ходэя до школы, дзеці коңчэя школу і видэя, зе по prostu... та сытуацыя політычна і гасподарча так сё змёніла, зе по prostu не маёя прышчэсці. В школах сё... јест пропаганда, јест такіе праніе мёзгу.

Autostereotyp migrantów z Białorusi

Zróznicowanie białoruskiej społeczności migranckiej z uwagi na czas i motywacje stojące u podstaw przyjazdu do Polski, nie stanowi przeszkody dla wskazania cech, które w przekonaniu rozmówców łączą Białorusinów i odnoszone są w dużej mierze do specyficznej sytuacji, jaką јест міграцыя.

Образ Бялорусінов в очэах іх самых заклада прэде възшчым іх **самодзёілносё** в заспокаяннэі патрэбэ жычёвых, ко прэјавіа сё в **браку очэкёіваң вобес паңства польскёго**, але једночэсёіне в патрэбіе дзёіааннэа в варунках позвалэячых на самодзёілносё і самореалізацё – за-врзёіе јё можа в сформутованнэі „**не прэшчкэдэа**”.

Бялорусіне нігды не лічэ на паңство і кёды прыјеж-дэаём до Польскі..., оні тэз не лічэ, зе паңство бёдзё ім помэгаё. Бялорусіне рачёј чэкэя на то, зе паңство вресчёіе не бёдзё ім прэшчкэдэаё. Бо в вёкшоэсі сытуацыі јест так, зе... На Бялорусі коёс коёс зачына робёі. І тутай прэчходзі паңство і мёві, но там мусіш јесчэ заплэціці два разё вёчёј податкёв. Чы коёс јесчэ, коёс јесчэ. І длёго моім зданіем Бялорусіне сё super емігранці. Панёваж напрандэ не патрэбуя ніс. Без-проблемово. Так, зе не патрэбуя ніс опрочэ того, зебы ім не прэшчкэдэалі.

По prostu јестёмы прэчызчэяені, зе нікт нам не бёдзё помэгаё, зе самі мусімы даваё собіе радё. Не выдэя сё, зе на тым то полёга, зе не ма такоёго, зе ја... зе ја тутай прэчядё і на мне manna spadне з небіосы [іронія] і бёдэ сёдзёіаа собіе на тым і чэ-каёа тёј помочы.

эмігрантаў з Бяларусі, то тут ужо не толькі інтэлігенцыя, гэта ўжо кожны чалавек, які проста хоча адчуваць сябе ў бяспецы.

Але зрэдку таксама бываюць людзі больш сталага ўзросту, пенсійнага ўзросту, таму што... як вядома, рэпрэсіі ў Беларусі закранулі ўсе сацыяльныя групы, ці то пенсіянераў, ці студэнтаў, ці працуючых людзей, жанчын, хворых людзей ці інвалідаў, таму гэты спектр вельмі шырокі.

Гэта сям'я, якія проста бачаць, што... у Беларусі ў іх няма будучыні. Дзеці ходзяць у школу, дзеці заканчваюць школу і бачаць, што проста... гэтая палітычная і эканамічная сытуацыя змянілася настолькі, што ў іх проста няма будучыні. У школах прапаганда, прамыванне мазгоў.

Аўтастэрэатып мігрантаў з Беларусі

Разнастайнасць беларускай мігранцкай супольнасці з пункту гледжання часу і матывацыі, якія стаяць за рашэннем аб пераездзе ў Польшчу, не перашкаджае вылучыць рысы, якія, на думку суразмоўцаў, яднаюць беларусаў і ў значнай ступені звязаны са спецыфікай міграцыйнай сытуацыі.

Вобраз беларусаў у іх уласных вачах, уключае перш за ўсё іх **самастойнасць** у забеспячэнні сваіх жыццёвых патрэбаў, што выяўляецца ў **адсутнасці чаканняў у дачыненні да польскай дзяржавы**, але адначасова ў неабходнасці дзейнічаць ва ўмовах, якія дазваляюць быць самастойнымі і самарэалізавацца – гэта можна выказаць выразам „**не перашкаджайце**”.

Беларусы ніколі не разлічваюць на дзяржаву, і калі я прыязджаў у Польшчу, яны таксама не разлічвалі, што дзяржава будзе ім дапамагаць. Беларусы хутчэй чакаюць, што дзяржава нарэшце не будзе ім перашкаджаць. Бо ў большасці выпадкаў так бывае, што... У Беларусі нехта пачынае нешта рабіць. І тут прыходзіць дзяржава і кажа, ну, там трэба яшчэ заплаціць двойчы больш падаткаў. Ці яшчэ нешта, яшчэ нешта. І таму, на мой погляд, беларусы – выдатныя мігранты. Таму што насамрэч ім нічога не трэба. Без праблем. Так, ім нічога не трэба, акрамя таго, каб ім не перашкаджалі.

Проста мы прывыклі, што ніхто нам не будзе дапамагаць, што самі павінны справіцца і як-небудзь справімся. Мне здаецца, што ў гэтым сэнс, што няма такога, што я... што я сюды прыеду, і на мяне манна ўпадзе з неба [іронія] і я буду сядзець і чакаць гэтай дапамогі.

Po drugie, Białorusini są **legalistami** – co przejawia się w działaniach zgodnych z prawem i na mocy prawa.

W Białorusinach też jest taka obawa dokumentalna, bo dokument to jest coś takiego poważnego, że nie można w nim kreślić, nie można nic w nim robić [...] No bo dokument to jest dokument [...] Nie wychodzą za reguły takie społeczne... założone w społeczeństwie, bo nawet i ten strajk dwudziestego roku może to pokazać, że idzie tłum ludzi, ale nagle... zgasło czerwone światło na przychodzenie drogi i nikt nie idzie! Czekają, dopóki będzie to zielone.

Postuszeństwo wobec prawa, bo tak – no choć wiadomo, że różni są ludzie i niektórzy Białorusi też i tutaj przestępstwa popełniają, ale w większości, no... nawet bazując się na dostępnych statystykach widać, że nie tak wielki poziom Białorusinów, którzy tam popełniają te przestępstwa, albo tam, nielegalnie przebywają na terenie Polski.

Po trzecie, migranci z Białorusi są **pracowici**, będąc przy tym **specjalistami** w różnych dziedzinach

Nie widziałem jeszcze ani – żadnego Białorusina imigranta, który siedziałby i czekałby czegoś od państwa, czekałby czegoś od jakichś tam funduszy. Tylko robota, robota, robota. Jak człowiek nie pracuje to... U Białorusinów to jest taka tradycja, że człowiek musi pracować, żeby żyć. Nie żyć, żeby pracować, a pracować, żeby żyć. I to jest ważny taki czynnik dla socjalizacji w państwie polskim.

Białoruscy budowlańcy są jedynymi budowlańcami w Polsce, którzy mogą pracować na etatach. Ja nawet Polaków takich nie widziałem, a Białorusinów widziałem, że budowlańcy pracują na etatach. Dlaczego? Bo oni wiedzą, że to są fachowcy, już, no tam... z rodzinami, z dziećmi. Oni wiedzą, że to po prostu ludzie blisko kulturowi, dyscyplinowani, że oni tam nie otrzymają wypłaty, nie zachleją po prostu, gdzieś tam nie znikną. I to, już po prostu jest jakaś marka!

Wśród moich znajomych to... na przykład wszystkie moje znajome, które chodzą na paznokcie, no to jakby preferują albo Ukrainek, albo Białorusinek, że Polki robią gorzej.

Po czwarte, Białorusini **dążą do integrowania się** w różnych sferach, przy czym potrzebują bodźca ze strony społeczności przyjmującej, bo są skromni i zamknięci.

Białorusini idą szlakiem socjalizacji i integracji w społeczeństwo polskie.

Па-другое, беларусы – **законнікі** – што выяўляецца ў дзеяннях згодна з законам і ажыццяўляюцца па закону.

У беларусаў таксама ёсць такі страх да дакументаў, бо дакумент – гэта нешта сур'ёзнае, у ім нельга нешта папраўляць, нічога ў ім нельга рабіць [...] Ну, бо дакумент, гэта дакумент [...] Не выходзяць за сацыяльныя нормы, устаноўленыя ў грамадстве... бо нават той страйк дваццатага года можа гэта паказаць, што ідзе натоўп людзей, але раптам... загарэлася чырвонае святло на пераходзе, і ніхто не ідзе! Чакаюць, пакуль будзе зялёнае.

Падпарадкаванне закону, бо так – хоць вядома, што розныя бываюць людзі, і некаторыя беларусы таксама тут злачынствы здзяйсняюць, але ў большасці, ну... нават грунтуючыся на даступнай статыстыцы, бачна, што не так шмат беларусаў, якія здзяйсняюць гэтыя злачынствы ці знаходзяцца нелегальна на тэрыторыі Польшчы.

Па-трэцяе, мігранты з Беларусі **працавітыя**, будучы пры гэтым **спецыялістамі** ў розных сферах.

Я яшчэ ніколі не бачыў ніводнага беларуса-мігранта, які б сядзеў і чакаў чагосьці ад дзяржавы, чакаў чагосьці ад нейкіх там фондаў. Толькі праца, праца, праца. Калі чалавек не працуе, то... У беларусаў ёсць такая традыцыя, што чалавек павінен працаваць, каб жыць. Не жыць, каб працаваць, а працаваць, каб жыць. І гэта важны фактар для сацыялізацыі ў польскай дзяржаве.

Беларускія будаўнікі – адзіныя будаўнікі ў Польшчы, якія могуць працаваць на поўную стаўку. Я нават палякаў такіх не бачыў, а беларусаў бачыў, што будаўнікі працуюць на стаўках. Чаму? Таму што яны ведаюць, што гэта прафесіяналы, ну... сямейныя людзі, з дзецьмі. Яны ведаюць, што гэта проста культурна блізкія, дысцыплінаваныя людзі, што яны проста не атрымаюць зарплату, не нап'юцца і не знікнуць дзесьці. І гэта ўжо стала брэндам!

«Сярод маіх знаёмых... напрыклад, усе мае знаёмыя, якія робяць манікюр, як бы аддаюць перавагу альбо ўкраінкам, альбо беларускам, што полькі робяць горш».

Па-чацвёртае, беларусы **імкнуцца інтэгравацца** ў розных сферах, пры гэтым патрабуючы падтрымкі з боку прымаючага грамадства, бо яны сціплыя і закрытыя.

Беларусы ідуць шляхам сацыялізацыі і інтэграцыі ў польскае грамадства.

Ludzie autentycznie chcą się integrować, jak przyjeżdżają, to jakby... to nie jest zamknięta społeczność, która jakby tam siedzi na swoich – oczywiście, że obracają się w swoim środowisku, bo to jest łatwiej.

Ta skromność w nich siedzi i bardzo ciężko im się otworzyć. Bardzo ciężko im powiedzieć, że... skąd są, że są Białorusinami, że pracują, płacą podatki i tak dalej. Więc, warto po prostu z nimi rozmawiać, to na pewno [...] Jeżeli nam dadzą możliwość porozmawiania z tym drugim człowiekiem, to my sami pokażemy, udowodnimy.

Po piąte, migranci **dążą do życia w miastach**, które poprzez swoją ofertę pozwalają zaspokajać potrzeby na wyższym poziomie, ale także umożliwiają kontakt z białoruską społecznością migrantką.

Białorusini bez wątpienia wybierają takie większe miasta, takie konglomeraty, gdzie mogą realizować swoje... jakieś ambicje zawodowe, gdzie mogą dzieci otrzymać dobrą edukację, ale również bardzo ważnym takim kryterium dla wyboru miejsca zamieszkania to jest oczywiście też skupisko Białorusinów. Nieraz słyszałam osobiście, czy na forum widziałam takie komunikaty, że »Aha, to tam macie dobrą diasporę, fajnie działającą, dużo wydarzeń, dlatego zdecydowaliśmy – albo decydujemy – pojechać do Wrocławia, czy tam do Gdańska, czy do Poznania«.

Żebyście wiedzieli, że Białorusiny chcą w centrum zawsze mieszkać, że my nie chcemy na wsi, no bo jakby Białoruś to Mińsk. To się nie liczy, że tam Brześć czy Grodno czy w ogóle, bo jak wszyscy przyjeżdżają, to chcą do Mińska, do stolicy, do centrum. [...] mamy taką mentalność, nie.

Po szóste, Białorusini skutecznie dążą do tego, aby być **niewidzialni** (Saifullaye, Giczana 2020). Ich niewidzialność wiąże się z faktem, że nie potrafią się zorganizować i zadbać o swoją słyszalność i widzialność w przestrzeniach publicznych (wielu z nich nie domaga się wsparcia, nie wyraża oczekiwań), ale też z tym, że wycofują się i nie reagują na to, co w przestrzeniach tych się dzieje. Nie posiadając polskiego obywatelstwa, nie wypowiadają się, nie działają, nie chcą brać udziału w podejmowaniu decyzji dotyczących wspólnoty politycznej, do której weszli.

My nie umiemy normalnie zorganizować się, tako, jak Ukraińcy – że robimy wielką grupę i idziemy tankiem, mówimy, że my tutaj jesteśmy, nie. U nas jak to mówią, „moja chata z kraju” i z tym my przyjeżdżamy tutaj. Dlatego może też właśnie Białorusinów nie widać, bo my nie umiemy na podstawie tego... jakby wejść w społeczność i po prostu dawać o sobie znać.

Людзі сапраўды хочуць інтэгравацца, калі прыязджаюць, то як бы... гэта не закрытая супольнасць, якая проста сядзіць сама па сабе – вядома, што яны круцяцца ў сваім асяроддзі, таму што так лягчэй.

Гэта сціпласць у іх сядзіць, і ім вельмі цяжка раскрыцца. Вельмі цяжка сказаць, што... адкуль яны, што яны беларусы, што працуюць, плацяць падаткі і гэтак далей. Таму проста варта з імі размаўляць, гэта дакладна [...] Калі нам дадуць магчымасць пагутарыць з гэтым другім чалавекам, мы самі пакажам, дакажам.

Па-пятае, мігранты **імкнуцца жыць у гарадах**, якія праз сваю інфраструктуру дазваляюць задавальняць патрэбы на больш высокім узроўні, а таксама забяспечваюць кантакт з беларускай мігранцкай супольнасцю.

Беларусы без сумневу выбіраюць такія большыя гарады, такія кангламераты, дзе могуць рэалізаваць свае... нейкія прафесійныя амбіцыі, дзе іх дзеці могуць атрымаць добрую адукацыю, але таксама вельмі важным крытэрыем для выбару месца жыхарства з’яўляецца, вядома, і канцэнтрацыя беларусаў. Не раз чула асабіста ці на форумах бачыла такія паведамленні, што „Ага, там у вас добрая дыяспара, добра арганізаваная, шмат падзей, таму вырашылі – або вырашаем – паехаць ва Уроцлаў ці там у Гданьск, ці ў Познань”.

Каб вы ведалі, што беларусы хочуць жыць у цэнтры, што мы не хочам у вёсцы, ну бо Беларусь – гэта Мінск. Гэта не лічыцца, што там Брэст ці Гродна, ці ўвогуле, таму што ўсе, хто прыязджае, хочуць у Мінск, у сталіцу, у цэнтр. [...] У нас такая ментальнасць, не.

Па-шостае, беларусы імкнуцца быць **нябачнымі** (Saifullaye, Giczana 2020). Іх нябачнасць звязана з тым, што яны не могуць арганізавацца і заявіць пра сябе ў публічнай прасторы (шмат хто з іх не дамагаецца падтрымкі, не выказвае чаканняў), але і з тым, што яны адыходзяць і не рэагуюць на тое, што адбываецца ў гэтых прасторах. Не маючы польскага грамадзянства, яны не выказваюцца, не дзейнічаюць, не хочуць браць удзел у прыняцці рашэнняў, якія датычацца палітычнай супольнасці, у якую яны ўвайшлі.

Мы не ўмеем нармальна арганізавацца, як украінцы – каб зрабіць вялікую групу і ехаць на танку, гаварыць, што мы тут ёсць, не. У нас, як кажуць, «моя хата с краю», і з гэтым мы прыязджаем сюды. Таму, магчыма, беларусаў і не відаць, таму што мы не ўмеем зыходзячы з гэтага... як бы ўвайсці ў грамадства і проста заявіць пра сябе.

Ніхто не будзе ведаць, што вы хочаце нешта змяніць, а мы jesteśmy тacy, że мы будзем cicho, skromnie siedzieć w kącie, płakać, nikomu nic nie powiemy. [...] Przez trzydzieści lat Łukaszenko zrobił wszystko, żebyśmy się nie interesowali. I to jest mentalność Białorusinów. [...] to jest taka ogólna apatia i obojętność do życia, że po prostu my jesteśmy przyzwyczajeni, że czasami, no, nie da się, tak. Że nie mają w sobie takiej walki, że da się, że nie, ja wszystko ogarnę, że ja jakby dla siebie to zmienię – bo jestem cudzoziemcem, bo jestem w obcym kraju, to co ja tu będę to zmieniać?

Białorusini... sami w sobie są... takie, żeby „zostawcie nas w spokoju!” już... Na przykład, raczej nie będzie chciał się skarżyć do kogoś, nie pójdzie na jakąś demonstrację... Raczej, raczej [...] może przymknąć oczy na coś... i po prostu tak... »jakoś to przetrwamy, okej«... Nie będziemy robić szumu, ale jak to, ale nie wypada... ale tym bardziej zadzwonić na policję, że ktoś tam imprezuje. No nie, nie, nie będziemy dzwonić na policję, nigdy, co! [...] jeżeli, na przykład, chodzi o politykę polską, to Białorusini nie mieszają się w to absolutnie, starają się [...]. Mi się wydaje, że w większości Białorusinów jest taka pozycja, że to nie jest nasz kraj i... w sumie nie mamy prawa cokolwiek tutaj sugerować, żądać, chcieć i tak dalej [...] jak ja nie jestem obywatelem tego kraju, to w sumie nie mam nic do powiedzenia w tym kraju, że nie mam prawa w ogóle się mieszać do tych rzeczy. Nawet tych, którzy bezpośrednio mnie dotyczą.

Oprócz wskazanych cech Białorusinów, rozmówcy podkreślali, że ich rodacy *lubią mieć wszystko... zaplanowane, przygotowane, więc bardzo rzadko jest spontan; ja mówię tak globalnie, tak, oczywiście są wyjątki; że są ambitni – większość Białorusinów szukają pracy, uczą się języka, studiują gdzieś, szukają tych studiów, spokojni, łagodni, wrażliwi, ale i lękliwi* (co koresponduje z ich skłonnością do pozostawiania niewidzialnymi) – *jeżeli mijają ciebie i obniża głos, ton głosu, robi się ciszej, zaczyna mówić ciszej, to są Białorusini. Jak mijają ciebie to dalej zaczyna z powrotem rozmawiać tak, jak rozmawiali. Czyli, jakby, podświadomie te bariery, te... ten strach.*

W odniesieniu do przywołanych cech należy jednak podkreślić, że przeciwwagą dla zgłoszonej niewidzialności i niesłyszalności są działania zaświadczone o **samoorganizacji i oddolnej aktywności białoruskiej** społeczności migranckiej. Do głównych form, za których pośrednictwem migranci komunikują o sobie (a szczególnie o swoich potrzebach i sposobach ich zaspokajania), należą organizacje pozarządowe – stanowią one nie tylko znaczące źródło wsparcia społecznego, ale także odgrywają ważną rolę w przeciwstawianiu się reżimowi (Chulitskaya i in., 2022). Organizacje te działają na rzecz

Ніхто не будзе ведаць, што вы хочаце нешта змяніць, а мы такія, што будзем ціха, сціпла сядзець у куце, плакаць, нікому нічога не скажам. [...] За трыццаць гадоў Лукашэнка зрабіў усё, каб мы не цікавіліся. І гэта ментальнасць беларусаў. [...] гэта агульная апатыя і абыякавасць да жыцця, што мы проста прывыклі, што часам, ну, не атрымліваецца, так. Што няма ў іх такога імкнення, што ўсё атрымаецца, што не, я ўсё арганізую, што я як бы для сябе гэта змяню – бо я іншаземец, я ў чужой краіне, то што я тут буду гэта змяняць?

Беларусы... самі ў сабе... такія, што «застаўце нас у спакой!» ужо... Напрыклад, яны хутчэй не захочуць скардзіцца каму-небудзь, не пойдуць на дэманстрацыю... Хутчэй, хутчэй [...] могуць заплюшчыць вочы на нешта... і проста так... «як-небудзь перажывём, добра»... Мы не будзем рабіць шуму, але як гэта, але няёмка... але тым больш тэлефанаваць у паліцыю, што нехта там ладзіць вечарыну. Ну не, не, не будзем выклікаць паліцыю, ніколі, што! [...] Калі, напрыклад, гаворка ідзе пра польскую палітыку, то беларусы абсалютна ў яе не ўвязваюцца, яны стараюцца... Мне здаецца, што ў большасці беларусаў такая пазіцыя, што гэта не наша краіна і... наогул мы не маем права тут нешта прапанаваць, патрабаваць, жадаць і гэтак далей [...] калі я не грамадзянін гэтай краіны, то мне фактычна няма чаго сказаць у гэтай краіне, што я не маю права ўмешвацца ў гэтыя справы наогул, нават у тыя, якія мяне непасрэдна тычацца.

Акрамя пазначаных асаблівасцей беларусаў, суразмоўцы падкрэслівалі, што іх суайчыннікі любяць усё планавальна і рыхтаваць загадзя, таму вельмі рэдка бываюць спонтанныя сітуацыі. «Я кажу так глабальна, так, канечне, ёсць выключэнні; што яны амбітныя – большасць беларусаў шукае працу, вучыць мову, дзесьці вучацца, шукаюць гэтыя навучальныя ўстановы, спакойныя, мяккія, чуллівыя, але і палохлівыя (што сугучна іх схільнасці заставацца нябачнымі) – калі абмінае Ввас, то паніжае голас, робіць яго цішэй, пачынае размаўляць цішэй, то гэта беларусы. Як толькі праходзяць цябе, то пачынаюць размаўляць так, як размаўлялі дагэтуль. Гэта значыць, нібыта падсвядома гэтыя бар'еры, гэты... гэты страх».

У дачыненні да прыведзеных характарыстык варта падкрэсліць, што супрацьвагай згаданай нябачнасці і нячутнасці з'яўляюцца дзеянні, якія сведчаць пра **самарганізацыю і масавай актыўнасці беларускай мігранцкай супольнасці**. Асноўнымі формамі, праз якія мігранты паведамляюць пра сябе (асабліва пра свае патрэбы і спосабы іх задавальнення), з'яўляюцца няўрадавыя арганізацыі – яны не толькі служачы значнай крыніцай сацыяльнай падтрымкі, але і адыгрываюць важную ролю ў супрацьстаянні рэжыму (Chulitskaya

białoruskiej diaspory, proponując: wydarzenia kulturalne (o różnej skali), kursy językowe (polskiego i białoruskiego), spotkania hobbystyczne, edukację dla najmłodszych, warsztaty, wykłady, zbiórki pieniężne, demonstracje – to tylko przykłady. Ich katalog jest bardzo szeroki, zależny od wielkości organizacji, źródeł finansowania tych działań oraz zdiagnozowanych w społecznościach potrzeb.

Robią go [Festiwal] Białorusini dla wszystkich. [...] wszystko jest, i teatralne, i spotkanie, dyskusje jakieś idą, polemika polityczna, kulturalna, warsztaty dla dzieci, dla dorosłych, chillzony i... wszystkiego jest! Jakiś nawet handelik z... z rękodziełami, tam jeszcze coś takiego. Taki bardzo duży festiwal. No i taki normalnie, tak... tam można się poczuć, trochę wolniej w porównaniu z tym, jak było to w Białorusi, to całkiem wolno, bo, jesteś w środowisku językowym i w środowisku kulturalnym.

Tak, tak [z uśmiechem]! I my robimy... czasem wykłady, na których można coś dowiedzieć o Białorusi, a czasem, po prostu... różne warsztaty, żeby pokazać po prostu jacy, jakie jesteśmy, czym się interesujemy, jakie mamy pasje i zachęcamy do udziału w tych wydarzeniach już nie tylko... Białorusinów, chociaż też, ale też osób z różnych... społeczności, i ukraińskiej, i z polskiej, i...

Też mamy tutaj np. szkoły dodatkowej edukacji [...]. Mamy tutaj ponad 300 dzieci, które mają tutaj zajęcia takie dodatkowe z języków obcych, z rysowania, zajęcia z muzyki i tak dalej, i tak dalej. Ale to takie dodatkowe, taka edukacja w wolnym czasie od szkoły dla dzieci.

Ich widoczność i słyszalność dzieje się także za sprawą tworzonych społeczności wirtualnych – samoorganizacja w formie grup na platformie Facebook oraz w komunikatorach, zwłaszcza Telegramie, dowodzi także zgłaszanej wcześniej samodzielności i braniu spraw „w swoje ręce”.

Na przykład istnieje w... komunikatorze Telegram taka wielka grupa Białorusinów, chyba z... pięć... pięć tysięcy osób z niej korzysta [...] różne tematy, powiedzmy dotyczące codzienności, gdzie co kupić, czy jak tam jakieś sprawy załatwić, czy jeszcze o sprawach związanych z legalizacją, no i, i wszystko w sumie co ludziom może być.

Więc zrobiłem takiego bota w Telegramie. Tam wchodzisz i możesz wybrać, co ciebie interesuje, jaka kwestia i... otrzymasz informację taką... w języku białoruskim, w języku bardziej nieformalnym – czyli normalnym, nie takim już niższym, a takim... normalnym, zwykłym – z linkami tam, gdzie trzeba pójść, co przeczytać, jaki formularz pobrać i tak dalej. [...] Miałem dziewięć tysięcy podpisanych osób, no ale tam

і ін., 2022). Гэтыя арганізацыі працуюць дзеля беларускай дыяспары, прапановваючы: культурныя мерапрыемствы (рознага маштабу), моўныя курсы (польскай і беларускай моў), сустрэчы па інтарэсах, адукацыю для дзяцей, майстар-класы, лекцыі, зборы сродкаў, дэманстрацыі — і гэта толькі прыклады. Іх спіс вельмі шырокі, залежыць ад памераў арганізацыі, крыніц фінансавання дзейнасці і выяўленых патрэб у супольнасці.

Яны [Фестываль] робяць беларусы для ўсіх. [...] ёсць усё: і тэатр, і сустрэчы, і нейкія дыскусіі, палітычная палеміка, культурная, майстар-класы для дзяцей і дарослых, зона адпачынку і... усяго шмат! Нават якісьці маленькі кірмаш з... рукадзеллем, яшчэ нешта такое. Вельмі вялікі фестываль. І так... там можна сябе адчуваць крыху больш свабодным у параўнанні з тым, як было ў Беларусі, зусім свабодным, таму што знаходзіцца ў моўным і культурным асяроддзі.

Так, так! Мы ладзім... часам лекцыі, на якіх можна даведацца пра Беларусь, а часам проста... розныя майстар-класы, каб паказаць, якія мы, чым цікавімся, якія ў нас хоббі і заахвочваем удзельнічаць у гэтых мерапрыемствах не толькі... беларусаў, але і людзей з розных... супольнасцей, і ўкраінскай, і польскай.

У нас таксама, напрыклад, ёсць школы дадатковай адукацыі [...]. У нас тут больш за 300 дзяцей, якія наведваюць дадатковыя заняткі па замежных мовах, маляванні, музыцы і г.д. Але гэта дадатковая адукацыя для дзяцей у вольны ад школы час.

Іх бачнасць і чутнасць таксама дасягаецца дзякуючы стварэнню віртуальных супольнасцей — самаарганізацыя ў выглядзе груп у Facebook і ў мэсэнджарах, асабліва ў Telegram, сведчыць пра самастойнасць і ўзяцце справы «у свае рукі».

Напрыклад, ёсць у... мэсэнджары Telegram вялікая група беларусаў, здаецца, там... пяць... пяць тысяч людзей карыстаюцца гэтай групай [...] розныя тэмы, скажам так, штодзённыя: дзе што купіць, як нейкую справу вырашыць, ці яшчэ пра пытанні, звязаныя з легалізацыяй, ну і ўсё, што можа быць цікава людзям.

Я зрабіў такога бота ў Telegram. Там уваходзіш і можаш выбраць, што цябе цікавіць, якая праблема і... атрымліваеш такую інфармацыю на беларускай мове, больш неформальнай, звычайнай мовай — са спасылкамі, дзе трэба пайсці, што пачытаць, якую форму запоўніць і гэтак далей. [...] У мяне было дзевяць тысяч падпісчыкаў, але людзі прыходзілі, а потым

przychodzili, potem się odpisywali, więc ja szacuję tak, że około dwunastu tysięcy osób z tego skorzystało.

Tak, tak, są grupy na Facebooku, są czaty na Telegramie, są dedykowane, bardzo różnorodnie. Jest ogólny jeden, jest dla dzieci, jest odnośnie mieszkań. My na przykład mamy jeszcze oddzielnie dla kobiet, więc, taki klub samorozwojowy, tak, powiedzmy taki chat samopomocowy, który na przykład my mamy na Viberze. Na chwilę obecną mam tysiąc siedemdziesiąt pięć kobiet w czacie na Viberze Klubu Kobiet, tak. I to są właśnie, nie wiem, gdzie kupić wótczkę na czapkę, albo w jakiej ilości podać dziecku lek, bo nie zapamiętałam, to jest napisane w ulotce, albo przetłumacz mi coś tam, coś tam. I, też często widzimy, że... takie czaty pomagają też się poznawać, bo często widzimy, że na przykład osoby piszą na grupach na Facebooku, że ja jestem z takiego i takiego osiedla, poznajmy się.

Pęknięcia w społeczności białoruskich migrantów

Doświadczenia i przekonania rozmówców pozwalają jednak nie tylko opisać społeczność migrantką z uwzględnieniem jej cech szczególnych, ale także zidentyfikować główne osie podziałów ją dotykające.

Pierwszą z nich jest **język** – używanie języka białoruskiego lub rosyjskiego, przy czym ten pierwszy zyskuje wśród opozycji status symbolu białoruskiej tożsamości. Osoby nieznające białoruskiego wskazują na swoje biografie, które nie sprzyjały jego poznaniu, a wielu znających w stopniu ograniczonym język białoruski woli posługiwać się językiem rosyjskim ze względu na większą swobodę wypowiedzi. Są tacy, którzy podejmują wysiłek nauczania się języka białoruskiego i tacy, którzy dość ortodoksyjnie ograniczają się do mówienia w języku ojczystym (por. Kanasz, Chutnik 2024).

Kilka organizacji pozarządowych, które udzielają wsparcia Białorusinom, represjonowanym i tak dalej, wspólnie zrobili taką inicjatywę, żeby lepiej pomagać i zrobili oddzielną stronę internetową, gdzie można otrzymać te wszelkie informacje od ludzi, którzy się pomagają. Ale ta strona internetowa była tylko w dwóch językach – po białorusku i po angielsku. Więc ta działaczka napisała, że tak nie można, że wszyscy rozmawiamy po rosyjsku, generalnie wszyscy rozmawiają po rosyjsku, a nie wszyscy posługują się na co dzień językiem białoruskim. [...] że to jest skandal i dyskryminacja i tak dalej... I napisała taki post. Ja nie zgadzam się z tym, co ona napisała, bo uważam, że każdy Białorusin... zna białoruski język, bo przecież w szkole się uczył i tak dalej. Ale też nie zgadzam się z tym, co się zaczęło dziać po tym postu. Po prostu taka fala hejtu

адпісваліся, таму я ацэньваю, што каля дванаццаці тысяч чалавек скарысталіся гэтым.

Так, так, ёсць групы ў Facebook, ёсць чаты ў Telegram, яны вельмі розныя. Ёсць агульны, ёсць для дзяцей, пра кватэры, у нас таксама ёсць асобны для жанчын – гэта, так, клуб самаразвіцця, група ўзаемадапамогі, у нас, напрыклад, гэта ў Viber. У дадзены момант у нас ёсць тысяча семдзесят пяць жанчын у чаце на Viber Клуба Жанчын. Гэта нешта тыпу „дзе купіць пражу на шапку“, або „якую дозу леку даць дзіцяці, бо я не запамінала, а ў анатацыі напісана“, або „перакладзі мне штосьці“. І часта бывае, што гэтыя чаты дапамагаюць знаёміцца, бо часта людзі пішуць у групach на Facebook, што я з такога і такога раёна, давайце пазнаёмімся.

Разломы ў супольнасці беларускіх мігрантаў

Досвед і перакананні рэспандэнтаў дазваляюць не толькі апісаць мігранцкую супольнасць з улікам яе спецыфічных характарыстык, але і вызначыць асноўныя восі падзелу, якія яе закранаюць.

Першая з іх – гэта **мова**, якой карыстаюцца мігранты – беларуская ці руская, пры чым беларуская мова набывае статус сімвала беларускай ідэнтычнасці ў апазіцыі. Асобы, якія не валодаюць беларускай мовай, тлумачаць гэта біяграфічнымі абставінамі, якія не спрыялі яе вывучэнню. Многія з тых, хто валодае беларускай у абмежаванай ступені, аддаюць перавагу рускай мове з-за яе зручнасці. Ёсць і такія, хто імкнецца вывучыць беларускую мову, а іншыя строга прытрымліваюцца роднай мовы (гл. Kanasz, Chutnik 2024).

Некалькі няўрадавых арганізацый, якія аказваюць падтрымку беларусам, рэпрэсаваным і г.д., сумесна рэалізавалі ініцыятыву для паляпшэння дапамогі і стварылі асобны вэбсайт, дзе можна атрымаць усю інфармацыю ад людзей, якія дапамагаюць адзін аднаму. Але сайт быў даступны толькі на дзвюх мовах – беларускай і англійскай. І вось адна з актывістак напісала, што так нельга рабіць, бо ўсе размаўляюць па-руску, у асноўным усе размаўляюць па-руску, і не ўсе штодня выкарыстоўваюць беларускую мову. [...] Напісала, што гэта скандал, дыскрымінацыя і г.д... І яна апублікавала такі пост. Я не згодны з тым, што яна напісала, бо лічу, што кожны беларус ведае беларускую мову, бо ж яе вучылі ў школе і г.д. Але я таксама не згодны з тым, што пачалося пасля гэтага посту. Проста такая хваля хейту супраць яе... жудасна. [...] Мне не падабаецца тое, што

прzeciwno niej to jest po prostu... straszne. [...] Nie podoba mi się to, co ona napisała, ale z kolei nie podoba mi się taka bardzo ostra reakcja, że już ją trzeba tam ukrzyżować, że ona jest sługą Putina i tak dalej.

Są... część elity, nazwijmy to profesorowie, nauczyciele, ci, którzy się uważają jakby troszeczkę bardziej wykształceni niż inni, często też przychodzą na język białoruski ze świadomych, takich opozycyjnych przyczyn, że trzeba rozwijać, jakby, tożsamość białoruską i to jest jedna z najlepszych metod, tak.

Drugą oś podziału są **poglądy polityczne** migrantów ujawniające ich stosunek do reżimu Aleksandra Łukaszenki oraz do działającej na emigracji demokratycznej opozycji, jej instytucji oraz liderki Swiatłany Cichanouskiej. Poparcie dla reżimu staje się dla niektórych rozmówców podstawą wyłączenia z białoruskiej diaspory.

Czasami można usłyszeć, że niektórzy tak neutralnie stawiają się do naszej władzy, a niektórzy wspierają na odwrót, czyli, no... dziwna taka sytuacja, kiedy człowiek wyjeżdża ze swojego ulubionego kraju, od swojego ulubionego lidera... żeby, nie wiem, lubić go na dystansie? Nie, jedź z powrotem! No, ja nie wiem. Pytanie jakby... czyli dużo ludzi już wyjeżdżają tylko z przyczyny ekonomicznej, ale nie rozumieją, że ekonomika wychodzi z polityki, no... nie wiem, jak to działa u nich w głowach, no ale działa [...] Inna sprawa, że oni zaczynają o tym mówić, no, w taki sposób, że tu wszystko źle, a u nas wszystko dobrze. No i to się dziwi.

Bo ludzie, którzy popierają Putina, czy tam Łukaszenkę, oni nigdy nie byli częścią diaspory białoruskiej, nigdy nie brali udziału w jakichś... wydarzeniach. Bo dla nich kultura białoruska to jest obce. To są ludzie z... mentalnie ludzie sowieccy albo rusczy. Więc to nie są Białorusini kulturowo.

Kolejna oś podziału związana jest z **zaangażowaniem obywatelskim** na rzecz białoruskiej diaspory – czy i w jakim zakresie jest ono podejmowane oraz co stanowi jego treść. Pozwala to zróżnicować migrantów i, wyodrębniając osoby preferujące zaangażowanie polityczne, kulturalne i religijne, ukazać różne modele pielęgnowania wspólnoty na obczyźnie.

Tak, ogólnie mamy konflikt pomiędzy – czasami konflikt – pomiędzy społecznością polityczną a kulturalną. W sensie, tak tylko przyjechaliśmy tutaj... no i tak ta społeczność kulturalna tak patrzyła na nas... co to jest w ogóle, co to za ludzie. No i mieliśmy konflikt o sensowności tych demonstracji. Albo... czasami narzekały, że no to nikt nie chodzi na te... imprezy kulturalne, coś tam, coś tam. I to taki ogólny konflikt, że... nikt nie wspiera. [...] jeżeli to jakaś

яна напісала, але таксама не падабаецца такая вострая рэакцыя, што цяпер яе трэба „укрыжваць“, што яна слуга Пуціна і г.д.

Ёсць... частка эліты, назавем гэта прафесарамі, выкладчыкамі, якія лічаць сябе больш адукаванымі, чым іншыя, часта пераходзяць на беларускую мову са свядомых, апазіцыйных меркаванняў, лічачы, што мову трэба развіваць, бо гэта лепшы спосаб падтрымаць беларускую ідэнтычнасць, так.

Другая вось падзелу – гэта **палітычныя погляды** мігрантаў, якія адлюстроўваюць іх стаўленне да рэжыму Аляксандра Лукашэнкі і да дэмакратычнай апазіцыі, якая дзейнічае ў эміграцыі, яе інстытутаў і лідаркі Святланы Ціханоўскай. Падтрымка рэжыму становіцца для некаторых рэспандэнтаў падставай для выключэння з беларускай дыяспары.

Часам можна пачуць, што некаторыя нейтральна ставяцца да ўлады, а некаторыя нават падтрымліваюць, ну... дзіўная сітуацыя, калі чалавек з'язджае са сваёй любімай краіны, ад свайго любімага лідара, каб, не ведаю, любіць яго на адлегласці? Не, вяртайся! Ну, не ведаю. Пытанне ў тым, што... шмат людзей з'язджае па эканамічных прычынах, але яны не разумеюць, што эканоміка выходзіць ад палітыкі, ну... не ведаю, як гэта працуе ў іх галовах, але працуе [...] Іншая справа, што яны пачынаюць аб гэтым казаць такім чынам, што тут усё дрэнна, а ў нас усё добра. І гэта мяне здзіўляе.

Людзі, якія падтрымліваюць Пуціна або Лукашэнку, ніколі не былі часткай беларускай дыяспары, ніколі не ўдзельнічалі ў мерапрыемствах. Таму што беларуская культура для іх чужая. Гэта людзі з... савецкім менталітэтам або расейскім. Дык па культуры яны не беларусы.

Яшчэ адна вось падзелу – **грамадзянская актыўнасць** у беларускай дыяспары: ці займаюцца людзі гэтай дзейнасцю і ў якой ступені, а таксама што складае яе змест. Гэта дазваляе класіфікаваць мігрантаў, вылучаючы асоб, якія аддаюць перавагу палітычнай, культурнай ці рэлігійнай актыўнасці, і такім чынам паказвае розныя мадэлі захавання супольнасці за мяжой.

Так, у нас бывае канфлікт паміж – часам канфлікт – паміж палітычнай і культурнай супольнасцямі. Тыпу, так, мы прыехалі сюды, а культурная супольнасць глядзіць на нас так... хто гэта, што гэта за людзі? І быў канфлікт на конт мэтазгоднасці гэтых дэманстрацый. Альбо... часам наракалі, што ніхто не ходзіць на гэтыя... культурныя мерапрыемствы і г.д. І гэта такія агульны

demonstracja polityczna – właśnie zauważam, że to trochę nawet na wiek jest podział. Jeżeli jest demonstracja polityczna, to przychodzą zwłaszcza studenci, które przyjechali tutaj po dwudziestym roku, albo po prostu przyjechali tutaj studiować... Później są takie osoby do trzydziestu lat... też tam przychodzą, ale to jest zwłaszcza bardzo mało osób, również przez względy bezpieczeństwa. [...] Ale takie... na przykład kulturalne, że mamy teatr, Kupałowscy czasami przyjeżdżają tutaj i przychodzi bardzo dużo osób, naprawdę bardzo dużo osób. Mamy zawsze pełną salę. [...] Taka bezpieczniejsza jest to okazja do spotkania się.

Kiedyś to było, że idziemy tutaj, sześć osób z flagami, tutaj jakieś, chcą jakieś manifestacje robić tutaj na placu, a my w tym kościele mieliśmy w tym samym czasie mszę i mówię, zapraszamy was – ale nie, dla nich ważniej było stać z tymi flagami na placu, a dla nas było najważniejsze spotkać się razem, żeby, nawet w intencji kraju się pomodlić...

Funkcjonowanie każdej z tych wyodrębnionych społeczności wiąże się jednak z dyskusją nad hierarchią potrzeb migrantów i oczekiwanego wsparcia od białoruskich organizacji.

Akurat byłam też na takim spotkaniu z organizacjami Białoruskimi i społecznością białoruską, i... były takie zarzuty, że po co robicie wydarzenie kulturalne, jak my nie mamy zapewnione nasze potrzeby, takie najważniejsze, że nie mamy pracy i takie zarzuty właśnie...

Ale, ale z drugiej strony są ludzie, którzy by pewnie chcieli dostać jakiejś pomocy... no, tylko tak, tylko po prostu za nic, więc nie mając dlatego żadnej przyczyny – im odmówiono i dlatego oni teraz tej fundacji nie lubią i piszą różne brzydkie rzeczy na jej temat. No, czasem, czasem istnieje to, że po prostu ludzi... no znowu są czasem ludzie, którzy myślą, że im coś się należy tylko dlatego, że oni istnieją na tym świecie – a niestety tak nie jest.

Ostatnia oś podziału dotyczy **przyszłości** i decyzji o powrocie do Białorusi lub pozostaniu w Polsce, co wiąże się z zatrzymaniem potencjału demokratycznego i kulturowego w kraju migracji.

Więcej pretensji do tego, czy chcesz wracać, czy nie [...] Tak, to właśnie w środowisku migranckim. Chociaż dosłownie kilka razy z tym się spotykałem i większość ludzi też już rozumie, że tu już mają pobudowany jakiś swój byt, mają swoją rutynę. Ale są tacy, co bardzo tak... negatywnie reagują na to, że... na to, że ktoś tam nie chce wracać. Bo nadal żyją w tym świecie, gdzie za niedługo wracamy. Więc na przykład od strony oficjalnych sił opozycyjnych, to nigdy nie było nic takiego, że wracajcie wszyscy, że jesteście wszyscy, że jesteście tam potrzebni. Nie, jakby,

канфлікт, што... ніхто не падтрымлівае. [...] калі дэманстрацыя палітычная – бачу, што ёсць нейкі падзел нават па ўзросце. Калі гэта палітычная дэманстрацыя, то прыходзяць студэнты, якія прыбылі пасля 2020 года ці прыехалі вучыцца... Потым ёсць людзі да трыццаці гадоў... яны таксама часам прыходзяць, але вельмі мала людзей, часткова па меркаваннях бяспекі. [...] Але на культурныя мерапрыемствы, калі прыязджаюць акцёры Купалаўскага тэатра, прыходзіць вельмі шмат людзей, сапраўды шмат. У нас заўсёды поўная зала. [...] Гэта бяспечнейшая магчымасць сустрэцца.

Раней было так: мы стаім тут, шэсць чалавек з flagami, яны хочуць праводзіць тут маніфестацыю на плошчы, а мы ў царкве ў той самы час адпраўлялі імшу, і я кажу, мы вас запрашаем – а ім больш важна стаяць з flagami на плошчы, а нам больш важна сабрацца разам памаліцца, нават за краіну...

Функцыянаванне кожнай з гэтых выдзеленых супольнасцей суправаджаецца дыскусіямі пра іерархію патрэб мігрантаў і чаканай падтрымкі ад беларускіх арганізацый.

Я таксама была на сустрэчы з беларускімі арганізацыямі і супольнасцю, і... былі скаргі, што навошта ладзіць культурныя мерапрыемствы, калі ў нас не забяспечаны нашы найважнейшыя патрэбы, няма працы і г.д.

З іншага боку, ёсць людзі, якія хацелі б атрымаць дапамогу... ну, проста так, не маючы для гэтага ніякіх прычын, ім адмовілі, і таму яны цяпер не любяць гэты фонд і пішуць пра яе ўсякія брыдкія рэчы. Ну, часам, часам гэта проста так, што людзі... ну зноў жа, ёсць людзі, якія думаюць, што ім нешта належыць толькі таму, што яны існуюць на гэтым свеце – але, на жаль, так не бывае.

Апошняя вось падзелу тычыцца **будучыні** і рашэння вярнуцца ў Беларусь або застацца ў Польшчы, што звязана са стратай дэмакратычнага і культурнага патэнцыялу ў краіне міграцыі.

Больш прэтэнзій у тым, ці хочаш вяртацца ці не [...] Так, гэта менавіта ў міграцыйным асяроддзі. Хоць літаральна некалькі разоў я сутыкаўся з гэтым, і большасць людзей ужо разумеюць, што тут ужо маюць пабудаваны свой быт, маюць сваю штодзённасць. Але ёсць тыя, хто вельмі так... негатыўна рэагуюць на тое, што... нехта не хоча вяртацца. Яны ўсё яшчэ жывуць у свеце, дзе мы хутка вернемся. Напрыклад, ад афіцыйных апазіцыйных сілаў ніколі не было нічога такога, што „вяртайцеся ўсе, вы нам патрэбныя“. Не,

takiego nic nie było. To takie jakby stricte... pytanie pomiędzy sobą. Choć przyznam się, że są rzadkie. Choć po prostu może jestem w takich ogromach.

Należy dodać, że zdaniem rozmówców, dodatkowe podziały ujawniają się w obrębie samych organizacji działających na rzecz białoruskiej społeczności. Dotyczą one przede wszystkim kwestii finansowych oraz kierunku działania i grup, do których kierowanie jest wsparcie.

Są takie miasta, gdzie... kilka prężnie działających stowarzyszeń fundacji, czy inicjatyw, które zrzeszają, są takie miasta, gdzie są pokłócone te środowiska i one nawet nie rozmawiają. Tu oczywiście też nie możemy tego ominąć i nie powiedzieć tego. Są kłótnie oczywiście, są pretensje, oczekiwania jakieś niespełnione wobec kogoś, obrażenia, że... Czasami nawet finansowe takie kwestie, że ktoś wykorzystuje, jak komuś się wydaje, niewystarczająco dobrze te środki. Bardzo różne sytuacje, tu.

нічога такога не было. Гэта такое выключна... пытанне паміж сабой. Хоць, прызнаюся, гэта рэдка. Хаця, можа, я проста знаходжуся ў такіх колах.

Рэспандэнты таксама адзначаюць, што дадатковыя падзелы існуюць у межах арганізацый, якія падтрымліваюць беларускую супольнасць. Яны ў першую чаргу тычацца фінансавых пытанняў, кірункаў дзейнасці і груп, якім аказваецца падтрымка.

Ёсць гарады, дзе... ёсць некалькі актыўна дзеючых арганізацый, фондаў ці ініцыятыў, якія аб'ядноўваюцца, а ў некаторых гарадах гэтыя асяроддзі пасварыліся і нават не размаўляюць. Тут, вядома, таксама нельга гэтага абысці і не сказаць. Канфлікты, прэтэнзіі, няспраўджаныя надзеі на кагосьці, крыўды, а часам і фінансавыя пытанні, што хтосьці выкарыстоўвае гэтыя сродкі, як камусьці здаецца, не належным чынам. Тут вельмі розныя сітуацыі.

Trudna codzienność na emigracji

Problemy i potrzeby

Rozmówcy, opisując codzienne życie na emigracji, szczególną uwagę zwracali na problemy, które ich dotyczą i które muszą rozwiązywać. Łącznie z niezaspokojonymi potrzebami, wpływają one na jakość życia migrantów, utrudniają realizację planów życiowych, bez względu na czas, na jaki chcą oni wiązać się z Polską.

Jeżeli chodzi o problemy, to na pierwszy plan wysuwają się te związane z **legalizacją pobytu** (mającą znaczenie dla codziennego funkcjonowania migranta i możliwości, z jakich może korzystać), realizacją powiązanych z nią **zobowiązań formalnych** (PESEL, zameldowanie, karta pobytu, 800+, rekrutacja dzieci do szkół), **mobilnością międzynarodową** (nie tylko pomiędzy Polską a Białorusią). W związku z tym, rozmówcy zgłaszają potrzeby związane z dostępem do wiedzy i wsparciem w zakresie załatwiania tych nierzadko skomplikowanych dla migrantów formalności.

Raczej tutaj chodzi o takich procedurach legalizacji, ponieważ np. Białorusin może jechać na spokojnie, bez żadnej wizy, do Gruzji. I może wyjechać na jeden dzień i wrócić i jeszcze przez rok mieszkać legalnie. Może nie potrzebuje żadnego zezwolenia na pracę itd. itd. A do Polski np. na tle tej afery wizowej faktycznie teraz nie można dostać wizy żadnej [...] sytuacja jeszcze stała się gorzej pod względem

Складанае паўсядзённае жыццё на эміграцыі

Праблемы і патрэбы

Апісваючы паўсядзённае жыццё на эміграцыі, суразмоўцы звярталі асаблівую ўвагу на праблемы, з якімі сутыкаюцца і якія вымушаныя вырашаць. Разам з незадаволенымі патрэбамі, гэтыя пытанні ўплываюць на якасць жыцця мігрантаў, ускладняючы рэалізацыю жыццёвых планаў, незалежна ад таго, на які перыяд яны хочуць звязаць сваё жыццё з Польшчай.

Калі гаворка ідзе пра праблемы, на першы план выходзяць пытанні, звязаныя з **легалізацыяй знаходжання** (што важна для штодзённага функцыянавання мігранта і магчымасцяў, якімі ён можа карыстацца), выкананнем адпаведных **фармальных абавязкаў** (PESEL, прапіска, від на жыхарства, 800+, паступленне дзяцей у школы), **міжнароднай мабільнасцю** (не толькі паміж Польшчай і Беларуссю). У сувязі з гэтым суразмоўцы ўздymалі пытанні доступу да ведаў і падтрымкі ў вырашэнні гэтых, часта складаных для мігрантаў, фармальнасцяў.

Гэта хутчэй пра такія працэдуры легалізацыі, таму што, напрыклад, беларус можа спакойна, без візы паехаць у Грузію. Ён можа выехаць на адзін дзень і вярнуцца, і яшчэ год пражываць легальна. Не трэба ніякага дазволу на працу і г.д. А ў Польшчу, напрыклад, на фоне гэтага візавага скандалу, сапраўды, цяпер фактычна ніякай візы не атрымаеш [...] сітуацыя яшчэ

tego paszпорту, *пoнiewaж якбы Лукашeнka ввoдзiт iкaкi пpaвo, жe жyж пo пpoстy нe выдaюць нoвых дoкyмeнтoв. To iкaкi дoць пpaктычнe пытaннe. Moвiю o тым, жe... Jeжeлi нe мaш жaдных дoкyмeнтoв, нo, тpyднo пo пpoстy жыц гдзiкoлвiк. Жыц бeз пaшпoртy jest, нo, oгpoмнe тpyднo. I рoзyмiемy, жe нп. пoлскi дoкyмeнт пoдpoжy длa цyдзoзiмцa тeж нe jest тaкiм в цaлoсцi дoбрым. Taкiм рoзвiязaннeм, ктoрe пoмoгoлoбы вe вcьoткiх квeстiях. Naweт, пo пpoстy, кiдe выjeждзaш дo iннeгo кpaю з тым пoлским дoкyмeнтeм пoдpoжy, тo нe кaждa oсoбa нa лoтнiскy рoзyмiе, co тo jest зa дoкyмeнт i чы мoжнa пyсцiць oсoбe нa пoкaд.*

No тaк, тo jest... aдмiнiстpaцыйнy тpoчe jest пpoблeм, бo... бaрдзo дyжo пaпiepoв мyсiш зaтaтвiць, плyс дo тeгo яeщe бaрдзo чeжкo сiя дoстaц нa тe... нa тo cпoткaннe з пpaцoвнiкeм... aх, бo яa нa пpыкaд нe мoглaм сiя зaпiсaць нa кaртe пoбyтy пpzez двa мieсiяцe, пpzez тaкi мeгa дзiвнy cыстeм, жe тy мaш якieс тpыдзieсцi cекyнд, жeбы сiя зaпiсaць! Taм o двyнaстeй в нoцy, в шpoдe... I тy пo пpoстy сiдзiш тaк i мыслiш, нo дoбpa, нo зaрaз, нo зaрaз...

Jest дyжo вaткoв зв'язaных з дoкyмeнтaмi зe вглeдy нa тo, жe пpецieж... пaнствo бiялoрyскiе рaдoснe рзyцiлo вcьoткiх, жeбы пo пpoстy upпpыкpзчь яeщe бaрдзeй жыцiе iмiгpaцiй [iрoнiя], вiнeц пaшпoртy нe мoжнa вымiнiць в aмбaсaдзiе... i тpзбa пojeчaць. Naтoмiяст oччyвiсцiе, жe лyдзiе нe мoгaю, бo тo jest якбы пpoстa дpoгa дo вiязьeннa, вiнeц якбы стaрaю сiя якieс iннe дoкyмeнтy, якieс пoдpoжнy, якiс пaшпoрт.

Roвнiе вaжнe сa пpoблeмy **бытoвe** oднoшeнe дo cытyaцiй мiгpaнтoв нa рынкy пpaцы (нiскoплaтнa пpaцa, пpaцa нeзгoднa з квaлiфiкaцiямi, кoнкypeнцыйнoсць нa рынкy пpaцы), рынкy мieшкaнioвoм (пpoблeм сaмeгo вынajмy, aлe i з jгo вoсoкiмi кoштaмi) i, oгoлнiе, дo фiнaнсoвoх вapyнкoв жыцiя. В пpыпaдкy тeгo рoдзaю пpoблeмoв в cпoсoб шчeгoлнy yвiдaчнiя сiя пoтpзбa знaкoмoсцi jзькa пoлскoгo oрaз oргaнiзaцыйнoгo i фiнaнсoвoгo вcпapцiя в нaбывaннy jзькoвoх кoмeтeнцiй.

No тaк, з jзькieм тeж, якбы, нieктoрe мoгaю бyць. Пpецieж... сa тaкiе... шкoлы, клyбы, рoзмoвy, гдзiе мoжнa тpoшeчкe сiя пoдyчь, aлe глoвнiе тo, жe... нe зaвсe мoгaю знaлeжць, якбы, пpaцy вшpoд пoлскojзькoвoх [...]. Iннa cпpaвa, жe выjeждзaю чaсaмi лyдзiе з выжшым вькштaцeннeм, нo... aлe тaкiе пpaцy длa нiх мoжe тo нeдyжo.

Taкiе [пpaцe] гдзiе тeж... тaкiе нe вьмaгaю вьжшeй кoмyнiкaцiй тeж, нe, гдзiе нe мyсaю мieц пoтвepдзeннa дьплoмoв cвoиx, чoцiя тy лyдзiе, мoжa кoлeжaнкa мa двa вькштaцeннa, нe. [...] jest кyльтypoлoгieм, aлe тeж

пaгopшылaся з пaшпapтaм, бo Лyкaшeнka yвeю зaкoн, штo нoвyя дaкyмeнтy цьпep пpoстa нe вьдaюцa. Гэтa дaвoлi пpaктычнaе пытaннe. Я ж кaжy, штo... Kaлi y цьбe ньмa дaкyмeнтaю, цьжкa дзe-нeбyдзь жьць. Жьць бeз пaшпapтy – гэтa вeльмi cклaдaнa. Mы рaзyмeем, штo пoльскi пpaязнy дaкyмeнт длa зaмeжнiкa тaкcaмa нe вeльмi дoбpы. Taкiм рaшeннeм, якoе вьрaшылa б yсe пpaблeмy. Naвaт кaлi eдзeш y iншy кpaiнy з гэтым пoльским дaкyмeнтaм, нe кoжны cypaцoюнк aэpaпoртa рaзyмeе, штo гэтa зa дaкyмeнт i цi мoжнa пpaпyсцiць чaлaвeкa нa бopт.

Taк, гэтa aдмiнiстpaцыйнaя пpaблeмa, тaмy штo... вeльмi шмaт дaкyмeнтaю тpзбa aфopмiць, i, aкpaмь тaгo, вeльмi цьжкa зaпiсaцa нa гэтyю... cypтpэчy з cypaцoюнкaм... я, нaпpыкaд, нe мaглa зaпiсaцa нa кaртy пoбyтy нa пpaцьгy двyх мeсяцaю, з-зa тaкoй дзiюнaй cиcтeмy, штo y вaс ёсць тoлькi 30 cекyнд длa зaпicy! Taм a двaнaццaтaй гaдзiнe нoчy, y cepaдy... i тy пpoстa cьдзiш i дyмaeш: нy вoсь-вoсь, вoсь зaрaз...

Mнoштвa пытaннaю зв'язaнa з дaкyмeнтaмi, бo... бeлaрyскaя дзьяржaвa «paдaснa» кiнyлa yсiх, кaб яшчe бoльш yсклaднiць жьцiцe эмiгpaнтaм [iрoнiя], тaмy пaшпapт нeльгa aбнaвiць y пaсoльствe... тpзбa пaeхaць. Aлe, вьдoмa, лyдзi нe мoгyць пaeхaць, бo гэтa пpaмaя дaрoгa y тypмy, тaмy янy cпpaбyюць знaйcцi iншyя дaкyмeнтy, нeйкi пpaязнy, нeйкi чaсoвы пaшпapт.

Iншyя вaжнyя **бытaвyя** пpaблeмy зв'язaнa з пpaцaй (нi-зкaaплaтнaя пpaцa, пpaцa, якaя нe aдпaвдaae квaлiфiкaцiй, кaнкypэнтaздoльнaсць нa рынкy пpaцы), рынкaм aрeндy жьлля (пpaблeмy з пoшyкaм жьлля i ягo вoсoкiмi кoштaмi) i, yвoгyлe, з фiнaнсaвымi yмoвaм жьцiця. Y тaкiх вьпaдкaх aсaблiвa зayвaжнa нeaбxoднaсць вeдaннa пoльскaй мoвy, aргaнiзaцыйнaй i фiнaнсaвaй пaдтpымкi y aтpымaннi мoўнoх нaвькaю.

Taк, з мoвaй тaкcaмa бьвaюць пpaблeмy. Бo... ёсць... шкoлы, клyбы, дзe мoжнa тpoшкi вьвyчь мoвy, aлe y цeлым... янy нe зayсeдy мoгyць знaйcцi пpaцy cьpoд пoльcкaмoўнoх [...]. Iншaя cпpaвa, штo лyдзi з вьшэйшaй aдyкaцыйaй пpьяздзaюць, aлe... длa iх тaкoй пpaцы нe тaк шмaт.

Taкiя [пpaцy], дзe тaкcaмa... нe пaтpабyюць бoльш вьcoкiх кaмyнiкaтьyнoх нaвькaю, нe, дзe нe тpзбa пaцвьярдзaць дьплoмy, xoць тyт ёсць лyдзi, мaя cьбpoюкa мae дзвe вьшэйшyя aдyкaцiй, нe. [...] янa кyльтypoлaг, a тaкcaмa пeдaгoг пa рaннaмy рaзвiццy, пpaцaвaлa нaстaюнiцaй з вьлiкiм cтaжaм, aлe янa нe мoжa пpaцaвaць пa cпeцьяльнaсцi. Xaцeлa б, xaцeлa

jest właśnie, praca wczesnoszkolna, pracowała jako nauczycielka, ma staż duży, ale no nie może pracować, nie. Chciałaby, chciałyby – chciałyby pójść na studia, ale też nie może skorzystać ze studiów, bo nie stać jej tam, żeby iść i studiować na przykład, nie.

Czy to, że nie zrobiłam sobie meldunku, to jest jakby problem, bo ogólnie jakby, no zobaczymy. Bo znowu wracamy do dokumentów, bo na przykład jak ktoś chce wynająć mieszkanie, to prosi od razu o meldunek. Bo to jest wymagane wobec... wymagane przez Urzędy do Spraw Cudzoziemców, żeby zrobić jakkolwiek dokumenty, to trzeba mieć meldunek. A właściciele są niechętni, więc to jest takie jakby, to jest jakby te dokumenty.

No, ekonomiczne problemy są na pewno. I to po prostu, no, to jakby... u wszystkich, no, u większości. Że ludzie przyjeżdżają, nie mają gdzie mieszkać. Wiele osób przyjeżdżają jakby bez niczego, bo szybko zbierali te, nawet nie walizki, ktoś z plecakiem przyjechał, ktoś szybko uciekał, ktoś uciekał nielegalnie lasami, przez lasy tam. No i, i większość nie ma takiego... jak to mówię, bagażu z pieniędzmi. Nie ma... wiele pieniędzy.

Z punktu widzenia codziennego funkcjonowania problemem okazuje się być także **brak znajomości polskiego kontekstu społeczno-kulturowego** i wynikający z tego (ale nie tylko, ponieważ powodem są też deficyty językowe) lęk przed kontaktami z Polakami.

Tak więc, bardzo trudno podejść do czegoś, co jest takie nieznanie dla ciebie, bo nie czytałaś historii, nie znasz historii, tak naprawdę, tak? Nie znasz kraju, nie wiesz, o czym zagadać. Czy to wypada, czy to nie wypada? Więc... pierwsze te kontakty są bardzo trudne. Już jak są te kontakty, to oczywiście dziewczyny się przetamują, ale bardzo często słyszymy, że takie od nich oczekiwania, w sensie takie refleksje, że o, to było takie łatwe, o, to jest takie fajne, a że one nas się boją, a ona nas pochwaliła.

Odrębna pula problemów, i powiązanych z nimi potrzeb, związana jest ściśle ze **społecznym funkcjonowaniem migrantów** w nowym dla nich środowisku – dotyczą one nierównego jej traktowania w porównaniu ze społecznością ukraińską. Pojawiają się też kwestie uniwersalne – poczucie obcości w kraju migracji oraz związany z nim brak poczucia bezpieczeństwa.

W tym roku wydano tylko 500 wiz humanitarnych np. dla Białorusinów. Dramatyczny spadek tak naprawdę i widzimy, że polskie państwo trochę traci interes do tematu Białorusi z tego co widzę i że bardziej skupiają się na Ukrainie moim zdaniem.

б – хацела б пайсці вучыцца, але не можа сабе гэтага дазволіць, не.

Ці з'яўляецца праблемай тое, што я не зрабіла сабе прапіску, гэта як бы праблема, паглядзім. Бо зноў вяртаемся да дакументаў, таму што, напрыклад, калі хто-небудзь хоча арандаваць жыллё, то адразу просяць прапіску. Бо гэта патрабуецца... патрабуецца Упраўленнем па справах іншаземцаў, каб зрабіць якія-небудзь дакументы, трэба мець прапіску. А ўладальнікі неахвотна гэта робяць, таму гэта як бы... як бы пра дакументы.

Ну, эканамічныя праблемы, канешне, ёсць. І гэта проста, ну, як бы... ва ўсіх, ну, у большасці. Што людзі прыязджаюць, ім няма дзе жыць. Многія прыязджаюць, як бы, без нічога, бо хутка збіралі рэчы, нават не валізкі, нехта з заплечнікам прыехаў, нехта хутка ўцякаў, нехта ўцякаў нелегальна праз лясы. Ну і, і большасць не мае такога... як гэта сказаць, грашовага багажу. Няма... шмат грошай.

Штодзённае жыццё таксама ўскладняе **недахоп ведаў пра польскі сацыякультурны кантэкст**, а таксама (хоць прычынай з'яўляюцца і моўныя бар'еры) страх перад кантактамі з палякамі.

Так, вельмі цяжка падысці да таго, што табе не знаёма. Ты не чытала гісторыі, не ведаеш яе, не ведаеш краіны, не ведаеш, пра што пачаць гутарку. [...] Дарэчна ці неда-рэчна? Так што... першыя кантакты вельмі цяжкія. Калі гэтыя кантакты ўжо наладжаны, то, вядома, дзяўчаты пераконваюцца, але часта чуем ад іх такія чаканні, такія заўвагі: «Ах, гэта было так лёгка», «Ах, гэта так класна» і што яны нас не баяцца, а яна нас хваліла.

Асобны комплекс праблем і звязаных з імі патрэб закранае **сацыяльнае функцыянаванне мігрантаў** у новым для іх асяроддзі – гэта няроўнае стаўленне ў параўнанні з украінскай супольнасцю. Таксама ўзнікаюць універсальныя праблемы, звязаныя з пачуццём адчужанасці і недахопам бяспекі ў краіне міграцыі.

У гэтым годзе выдалі толькі 500 гуманітарных віз, напрыклад, для беларусаў. Страшэнны спад насамрэч, і бачым, што польская дзяржава крыху губляе цікавасць да тэмы Беларусі, больш засяроджваецца на Украіне.

Пасля пратэстаў да Беларусі было прыцягнута шмат увагі, і тады адчувалася вялікая падтрымка. Але пасля пачатку вайны, гэта натуральна, што ўвага пераклучылася. Ё... часам бывае так... хаця беларусы і беларускі

Po protestach było tak, że dużo uwagi do Białorusi wtedy było przyciągnięte i oczywiście odczuli wtedy bardzo duże wsparcie. No, a potem wiadomo, że kiedy wojna się zaczęła, to, to jest naturalne, że tak uwaga się przetęczyła... I... czasem jest tak... choć Białorusinie, Białorusinki w większości to rozumieją, że to jest naturalne, że tak się stało. Tylko, że... czasem to tak jest, że, na przykład, jak składają twórcy twórczynie, tak... bo muszą znaleźć jakieś sposoby też realizować swoje działania tutaj, bo nie mają takiej możliwości w swoim kraju też i szukają możliwości tutaj, to czasem... no nie są nawet rozpatrywane ich wnioski, bo są Białorusinami, Białorusinkami.

Chociaż nasze kultury są bliskie i podobne, no to jednak nie jest to to samo. Więc czasami ludzie mogą dziwnie, no, mieć po prostu dziwne uczucia, kiedy są w takim środowisku i po prostu czasami potrzebują się tak przyziemić i zrozumieć, że jestem tam wśród swoich, że jestem w bezpieczeństwie, jestem wśród ludzi, którzy rozumieją moją sytuację, że ja też zrozumieję ich problemy.

Zgłaszane problemy wiążą się z potrzebami, które w różnym stopniu w przekonaniu rozmówców są niezaspokajane. Wskazują oni na **potrzeby** związane z **poczuciem bezpieczeństwa ekonomicznego**, zaspokojeniem podstawowych życiowych potrzeb (środki do życia, praca, mieszkanie). W wypowiedziach wybrzmiewają także niezaspokojone potrzeby wyższego rzędu, które określić można mianem **postmaterialistycznych**, tak ważne dla funkcjonowania białoruskiej diaspory – związane z rozwojem białoruskiej tożsamości, tworzeniem wspólnoty poza granicami własnego kraju i dbaniem o jej uznanie (zarówno instytucjonalne, jak i społeczne). Szczególne znaczenie nadawane jest potrzebie wsparcia białoruskich inicjatyw kulturalnych (skierowanych nie zawsze tylko do Białorusinów), pozwalających artykułować swoją odrębność narodowo-kulturową (w tym religijną). Dotyczy to też organizowania przedsięwzięć integracyjnych, umożliwiających wzajemne poznanie się i uczynienie Białorusinów „widzialnymi” oraz potrzebnymi.

No i takich miejsc kulturalnych nie tak wiele. I dlatego, no, szukają jakieś podtrzymanie, piszą do urzędów, próbują w te konkursy grantowe takie lokalne [uczestniczyć].

Problem właśnie tych ludzi wierzących, że... do spowiedzi nie każdy ma odwagę, właśnie to jest problem, do polskich kapłanów iść. Potrzebuje jednak takie właśnie, to spotkanie intymne w swoim języku robić, to jest też potrzeba.

I ludzie tu przyjeżdżają i często nie mają żadnych znajomych tu. I dlatego właśnie jest ta potrzeba w ofercie kulturalnej, na przykład w jakichś spotkaniach integracyjnych, w... jakichś być może nawet spotkaniach integracyjnych

пераважна разумеюць, што гэта натуральна. Але... часам узнікае пачуццё, што, напрыклад, творчыя асобы так кажучь... таму што ім тут трэба шукаць нейкія шляхі для сваёй дзейнасці, таму што ў сваёй краіне такой магчымасці няма і яны шукаюць тут, то часам... ну іх праекты нават не разглядаюць, бо яны беларусы і беларускі.

Хоць нашы культуры блізкія і падобныя, але ўсё ж гэта не тое ж самае. Таму часам людзі могуць адчуваць сябе, ну, проста дзіўна, калі знаходзяцца ў такім асяроддзі, і часам проста трэба знайсці грунт пад нагамі і зразумець, што я тут сярод сваіх, што я ў бяспецы, сярод людзей, якія зразумеюць маю сітуацыю, і што я таксама змагу зразумець іх праблемы.

Абзначаныя праблемы звязаны з патрэбамі, якія, паводле суразмоўцаў, не з’яўляюцца цалкам задаволенымі. Яны звяртаюць увагу на **патрэбы**, звязаныя з **пачуццём эканамічнай бяспекай** і задавальненнем асноўных патрэб (сродкі да існавання, праца, жыллё). У выказваннях гучаць і незадаволеныя патрэбы вышэйшага ўзроўню, якія можна назваць **постматэрыялістычнымі** і якія важныя для функцыянавання беларускай дыяспары – звязаныя з развіццём беларускай ідэнтычнасці, стварэннем супольнасці па-за межамі сваёй краіны і клопам пра яе прызнанне (як інстытуцыянальнае, так і сацыяльнае). Асабліва ўвага надаецца падтрымцы беларускіх культурных ініцыятыў (не заўсёды адрасаваных толькі беларусам), якія дазваляюць выяўляць сваю нацыянальна-культурную (у тым ліку рэлігійную) адметнасць. Сюды таксама ўваходзіць арганізацыя інтэграцыйных мерапрыемстваў, якія дазваляюць беларусам станавіцца «бачнымі» і патрэбнымі.

Ну і такіх культурных месцаў не так шмат. Таму яны шукаюць падтрымку, звяртаюцца ў ўстановы, спрабуюць удзельнічаць у мясцовых грантавых конкурсах.

Праблема вернікаў у тым, што не кожны мае мужнасць ісці на споведзь да польскіх святароў. Ёсць патрэба ў правядзенні такой сустрэчы на сваёй мове.

І людзі прыязджаюць і часта не маюць ніякіх знаёмых тут. Таму ёсць патрэба ў культурных мерапрыемствах, напрыклад, інтэграцыйных сустрэчах, якія могуць быць таксама з палякамі і ўкраінцамі. Людзі проста маюць патрэбу ў адчуванні, што яны тут патрэбныя, што яны з’яўляюцца часткай нейкай супольнасці, бо часта кантакты нейкія... сувязі... губляюцца.

i z Polakami, i z Ukraińcami, czyli takich ogólnych. [...] Ludzie potrzebują po prostu takiego poczucia, że są tu potrzebne, że są częścią jakiegoś społeczeństwa, no bo często kontakty jakieś takie... więzi... się gubią.

Oczekiwanie

Z problemów i powiązanych z nimi potrzeb z reguły wynika ją oczekiwanie. Rozmówcy nie są w tej kwestii jednomyślni. Niektórzy nie zgłaszają ich w ogóle, mając na względzie dotychczasowe zaangażowanie Polski we wsparcie (nie tylko formalne) białoruskich migrantów w procesie wchodzenia do polskiego społeczeństwa, ale także z powodu przekonania, że będąc nie u siebie oczekiwać formułować nie powinni. Jedynie, co wybrzmiewa w kontekście braku skonkretyzowanych oczekiwań, można sprowadzić do apelu o życie w spokoju, co jest konsekwencją doświadczeń życia w reżimowym państwie.

No nawet nie wiem, od polskiego państwa to chyba już otrzymaliśmy więcej [śmiej] niż mogliśmy czekać. Był taki... bardzo dobry krok do nas po tym dwudziestym roku dla ułatwienia tego, tej legalizacji, tej integracji w społeczeństwo. Wielki krok, żadne państwo Europy nie zrobiło takiego kroku, jak zrobiła Polska.

Nie powiem, że mogliby robić więcej, bo i tak zrobili, no... dużo, tak? W sensie, że najpierw są przyjaźni, miły, jak widzą, że człowiek się stara, tak? Do nich też, no, podchodzi tak... poważnie. Czyli, we wszystkim wspierają, pomagają, no, coś tłumaczą, nawet jak nie rozumiesz, jak nawet w urzędzie widzą, że troszeczkę tam nie radzisz z językiem, albo odszukają kogoś, kto więcej rozumie, albo wytłumaczą, nie wiem...

Ja mam takie wrażenie, że... w ogóle Białorusini po tej traumie, którą doświadczyli na Białorusi z tym, co władza robi nam wszystkim, to... największe oczekiwania i najbardziej pożądane, żeby... nas zostawili w spokoju. [...] Mi się wydaje, że w większości Białorusinów jest taka pozycja, że to nie jest nasz kraj i... w sumie nie mamy prawa cokolwiek tutaj sugerować, żądać, chcieć i tak dalej.

Większość badanych werbalizuje jednak swoje oczekiwania, uznając ogólną przychylność społeczności przyjmującej. Dzięki temu możliwe jest stworzenie katalogu postulatów, które rozmówcy kierują w stronę władz państwowych oraz społeczności przyjmującej. Wszystkie one, bez względu na to czy są związane z formalnymi aspektami życia w Polsce, czy mają charakter nieformalny, mają ułatwiać mają proces adaptacji i integracji.

Oczekiwania związane z formalnymi aspektami życia w Polsce wiążą się z decyzjami polityczno-administracyjnymi

Чаканні

З праблем і звязаных з імі патрэбаў, як правіла, вынікаюць чаканні. Меркаванні суразмоўцаў на гэты конт разыходзяцца. Некаторыя зусім не выказваюць чаканняў, маючы на ўвазе мінулае ўключэнне Польшчы ў падтрымку (не толькі фармальную) беларускіх мігрантаў у працэсе іх уваходжання ў польскае грамадства, а таксама з прычыны пераканання, што, знаходзячыся «не ў сябе», не павінны выказаць чаканні. Адзінае, што прасочваецца ў кантэксце адсутнасці канкрэтных чаканняў, – гэта заклік да жыцця ў спакоі, які з’яўляецца вынікам вопыту жыцця ў аўтарытарнай дзяржаве.

Ды нават не ведаю, польская дзяржава, мабыць, ужо дала нам больш [смах], чым мы маглі чакаць. Быў такі... вельмі добры крок насустрач пасля дваццатага года для спрашчэння легалізацыі, інтэграцыі ў грамадства. Вялікі крок, ніякая дзяржава Еўропы такога не зрабіла, як зрабіла Польшча.

Не скажу, што маглі б зрабіць больш, бо і так зрабілі, ну... шмат, так? У тым сэнсе, што ставяцца па-сяброўску, прыязна, калі бачаць, што чалавек стараецца, праўда? Ён таксама, ну, успрымае іх так... сур’ёзна. Падтрымліваюць ва ўсім, дапамагаюць, нешта тлумачаць, нават калі ва ўстанове ўбачаць, што ты што ты крыху дрэнна валодаеш мовай, або знойдуць кагосьці, хто больш разумее, або самі тлумачаць, ня ведаю...

У мяне такое адчуванне, што... у цэлым беларусы пасля траўмы, якую яны перажылі ў Беларусі з тым, што ўлада робіць з усімі намі... найбольшае і самае жаданае чаканне – каб нас пакінулі ў спакоі. [...] Мне здаецца, што большасць беларусаў прытрымліваецца такога меркавання, што гэта не наша краіна... і мы не маем права тут нешта прапаноўваць, патрабаваць, жадаць і гэтак далей.

Большасць рэспандэнтаў ўсё ж вербалізуюць свае чаканні, прызнаючы агульную прыязнасць прымаючага грамадства. Дзякуючы гэтаму магчыма стварыць пералік патрабаванняў, якія суразмоўцы накіроўваюць у бок дзяржаўных улад і прымаючага грамадства. Усе яны, незалежна ад таго, ці звязаныя з фармальнымі аспектамі жыцця ў Польшчы, ціносяць нефармальны характар, павінны садзейнічаць працэсу адаптацыі і інтэграцыі.

Чаканні, звязаныя з фармальнымі аспектамі жыцця ў Польшчы, датычацца палітыка-адміністрацыйных рашэнняў і зводзяцца перш за ўсё да спрашчэння працэдур легалізацыі знаходжання і падтрымкі ў адміністрацыйных працэдурах, празрыстасці адміністрацыйных працэдур, роўных правілаў, якія вызначаюць фармальныя рамкі падтрымкі

i спrowadзя прэде wszystkim do ўтавіен в процедуре легалізацыі побыту і wsparcia в процедурах адміністрацыйных, przejrzystości процедур адміністрацыйных, równych zasad określających formalne ramy wsparcia migrantów, a także в zakresie wsparcia (również finansowego) przedsięwzięć ważnych dla procesów integracji (np. organizacja kursów językowych, funkcjonowanie punktów informacyjnych).

Tak, oczekiwania są... oczekiwania są, przede wszystkim oczekiwania związane z tą legalizacją, tak, bo bardzo ważne dla Białorusinów mieć papiery legalne, bo to rzeczywiście, to jest bardzo ważne. Różne tam określenia, to dla Białorusinów w ogóle jest bardzo ważne, żeby być legalne, mieć dobre wyrobione papiery, żeby o tym się nie martwić. Najwyżej jeszcze tam na dwa lata, później jeszcze można przedłużyć, ale wiedząc, że mogą w tym czasie spokojnie pracować, dzieci będą chodzić do szkoły, wyjeżdżać gdzieś czy do pracy, czy na wypoczynek.

Ogólnie, wydaje mi się, że Białorusini potrzebują... takich szkoleń z... jakby, życia administracyjnego, czyli tam, jak tam pójść do urzędu, jak tam umówić się na spotkanie, jak uzupełnić te wszystkie papierki. Bo... bardzo dużo osób spotyka się z tym, że siedzisz nad tym wnioskiem i tak... okej, co to jest? Jak ja mam to wypisywać? [...] No... szczerze, ja bym bardzo chciałam, żeby... trochę ułatwili nam robienie wiz, bo teraz to w ogóle niemożliwe, zrobić wizę, albo ty wydajesz tyle pieniędzy, żeby po prostu umówić się na spotkanie z wizy, i później nie dostajesz tej wizy, więc to smutno trochę.

Podkreślana jest także konieczność przyjęcia zasad i określenia działań składających się na politykę migracyjną.

Ja rozumiem, że polskie państwo nie powinno rozwiązywać wszystkich problemów Białorusinów, tak, ale ogólnie w Polsce nie ma polityki migracyjnej i wypadało by się ją zrobić. Więc, po tylu latach już widzą, że coś się dzieje, no to... trochę czasu by mieli [prychnięcie] na to, żeby to przygotować.

Oczekiwania związane z nieformalnymi aspektami życia w Polsce kierowane są z kolei pod adresem Polaków, jako tych, którzy współtworzą codzienność Białorusinów i określają zasady oraz warunki budowania wspólnot lokalnych, których częścią stają się migranci. Podkreślana jest, po pierwsze, ważność równego traktowania (i niedyskryminowania) wszystkich migrantów, przy jednoczesnym uznaniu odmienności i podmiotowości poszczególnych grup; po drugie – traktowania migrantów przez pryzmat ich kompetencji, a nie przynależności narodowej (i stereotypów z nią powiązanych); po trzecie – zrozumienia sytuacji, w jakiej się znajdują, otwartości i włączania migrantów do życia w lokalnych wspólnotach.

мігрантаў, а таксама падтрымкі (у тым ліку фінансавай) праектаў, важных для працэсаў інтэграцыі (напрыклад, арганізацыя моўных курсаў, функцыянаванне інфармацыйных пунктаў).

Так, чаканні ёсць... чаканні, звязаныя з гэтай легалізацыяй, бо вельмі важна для беларусаў мець легальныя дакументы, таму што гэта, сапраўды, вельмі важна. Розныя статусныя вызначэнні, беларусам увогуле вельмі важна быць легальнымі, мець добрыя дакументы, не турбавацца пра гэта. Нават яшчэ там на два гады, пазней яшчэ можна было б падоўжыць, але ведаючы, што ў гэтым часе можна спакойна працаваць, дзеці пойдучь у школу, можна будзе кудысьці паехаць, на працу або ў адпачынак.

Мне здаецца, што беларусам патрэбныя... такія курсы пра... жыццё ў адміністрацыйнай сістэме – як запісацца на прыём да ўстановы, як запоўніць усе дакументы. Таму што... шмат людзей сутыкаецца з тым, што глядзяць на заяўку і так... добра, што гэта? Як я павінен яго запоўніць. [...] Ну... шчыра кажучы, мне б вельмі хацелася, каб яны... крыху палегчылі нам атрыманне віз, бо цяпер гэта амаль немагчыма, або трэба плаціць вялікія грошы, каб запісацца на візу, а пасля яе не атрымліваеш, так што крыху сумна.

Падкрэсліваецца таксама неабходнасць увядзення правілаў і вызначэння дзеянняў, якія складаюць міграцыйную палітыку.

Я разумею, што польская дзяржава не павінна вырашаць усе праблемы беларусаў, але ў цэлым у Польшчы няма міграцыйнай палітыкі, і яе трэба было б распрацаваць. Дык вось, за столькі гадоў яны ўжо бачылі, што нешта адбываецца, ну то... у іх быў час [усмешка] каб падрыхтавацца.

Чаканні, звязаныя з неформальнымі аспектамі жыцця ў Польшчы, адрасуюцца да палякаў, да тых, хто сустраае штодзённасць для беларусаў і вызначае правілы і ўмовы пабудовы мясцовых супольнасцяў, часткай якіх становяцца мігранты. Падкрэсліваецца важнасць роўнага стаўлення (і недыскрымінацыі) да ўсіх мігрантаў, з прызнаннем іх адметнасці і суб'ектнасці; па-другое, стаўленне да мігрантаў згодна з іх кампетэнцыямі, а не па нацыянальнай прыналежнасці (і звязаных з ёй стэрэатыпаў); па-трэцяе, разуменне іх сітуацыі і адкрытасці для ўключэння ў жыццё мясцовых супольнасцяў.

Першае, што пацвердзяць усе, – адрозненне нас ад іншых груп замежнікаў. Мы не ўкраінцы і не расіяне. Мы вельмі моцна адрозніваемся ад іх. Калі чуюць рускую мову, бо большасць размаўляе па-руску, усе

Pierwsza rzecz, którą od razu wszyscy potwierdzą, odróżnienia nas od innych grup cudzoziemskich. Nie jesteśmy Ukraińcami, ani Rosjanami. My się bardzo mocno od nich różnimy. I kiedy słyszą język rosyjski, bo większość osób rozmawia w języku rosyjskim, wszyscy mówią „wypierdalać do Ukrainy”, przepraszam za te słowa [...] Polak powinien zainicjować, bo jakby, on [Białorusin] nie ma prawa porozmawiać, w sensie się wstydzi, a o czym on będzie gadał do niego? Nie chce usłyszeć w swoją stronę „jedź sobie z powrotem”. A Polacy, po prostu mają bardzo... przez pokolenia się robiły stereotypy, więc trudno się z tym walczyć.

Nie wiem czy to są oczekiwania tylko Białorusina, czy zwykłego człowieka, żeby po prostu być... żeby mieć taką możliwość, czy zatrudnić się, czy studiować i... być traktowanym nie jako Białorusinką, tylko według swoich starań, zasług, kompetencji.

Ale, no nie wiem, po prostu oczekiwania jakieś na zrozumienie, że jesteśmy tu właśnie dlatego, że nie wspieramy nasz rząd, że nienawidzimy Łukaszenko, nie chcemy być ani częścią Rosji, ani częścią tego rosyjskiego, ruskiego świata i tak dalej [...] mamy nadzieję, że będą rozumieć, że jednak Białoruś to nie Łukaszenko.

Szczęśliwości i wyrozumiałości, naprawdę. No, bo wiadomo, że po prostu człowiek jest w poszukiwaniu. W poszukiwaniu i... w innym kraju, inny język, w ogóle, i różne warunki...

Też bym nie chciała, tak naprawdę, że jeżeli, nie wiem, Polacy robią jakieś spotkanie, dedykowane bezpośrednio tylko dla jednej grupy narodowościowej, tak? Fajnie po prostu mieszać się i zapraszać wszystkich, nie zamykać się. Czasami osoba, która też przyjechała, ma ze sobą jakiś bagaż doświadczenia, represji i tak dalej, czasami nie chce wracać do swoich wspomnień. Chce, żeby po prostu traktowano jako człowieka, niezależności od obywatelstwa.

Rozmówcy formułują także oczekiwania w zakresie rozpowszechniania i nabywania wiedzy koniecznej dla zrozumienia przez Polaków politycznego kontekstu migracji białoruskiej, ale także dla wzajemnego poznawania się i uczenia się różnic kulturowych.

Myślę, że jest też oczekiwanie takiego wsparcia społecznego, oczekiwanie zainteresowaniem, „a co na Białorusi?”. Oczekiwanie takie, że... dla Białorusinów jest ważne, aby każdy wiedział, jaka jest sytuacja polityczna na Białorusi, że Łukaszenko to nie jest nasz prezydent, tylko... jest sztucznie utrzymywany przez Putina. Takie podstawowe rzeczy, że mamy opozycję, że mamy demokratyczny rząd czy rząd na wygnaniu, takie oczekiwania, że... że

кажуць «выпраўляйцеся ва Украіну», прабачце за словы [...] Паляк павінен пачаць размову, бо якбы ён [беларус] няма права гаварыць, у сэнсе яму сорамна, а пра што ён будзе з ім гаварыць? [паўза] Я не хачу пачуць у свой бок «едзь назад». А ў палякаў ёсць вельмі... шматгадовыя стэрэатыпы, з якімі складана змагацца.

Не ведаю, ці гэта чаканні толькі беларуса ці звычайнага чалавека, каб проста быць... мець магчымасць ці уладкавацца на працу, ці вучыцца і... каб адносіліся не як да беларуса, а па яго заслугах і кампетэнцыях.

Мяркую, не ведаю, але гэта чаканне нейкага разумення, што мы тут менавіта таму, што мы не падтрымліваем сваю ўладу, што мы ненавідзім Лукашэнку, не хочам быць часткай Расей ці часткай гэтага расейскага, расейскага сьвету. і гэтак далей [...] спадзяемся, што палякі зразумеюць, што Беларусь – гэта не Лукашэнка.

Талерантнасць і разуменне, сапраўды. Вядома, што чалавек проста у пошуку. У пошуку і... у іншай краіне, іншая мова, агулам, у іншым асяроддзі...

Я б таксама не хацела, каб, напрыклад, палякі арганізавалі сустрэчу толькі для адной нацыянальнай групы, так? Прыемна проста змешвацца і запрашаць усіх, а не замыкацца ў сабе. Часам людзі, якія прыехалі, маюць нейкі досвед рэпрэсій і гэтак далей, часам не хочуць вяртацца да сваіх успамінаў. Хочуць, каб да іх ставіліся як да людзей, незалежна ад грамадзянства.

Суразмоўцы таксама фармулююць чаканні ў галіне пашырэння і атрымання ведаў, неабходных для разумення палітычнага кантэксту беларускай міграцыі, а таксама для ўзаемнага знаёмства і вывучэння культурных адрозненняў.

Мне здаецца, што ёсць чаканне сацыяльнай падтрымкі, зацікаўленасці, «а што на Беларусі?». Чаканне такое, што... беларусам важна, каб усе ведалі пра палітычную сітуацыю ў Беларусі, што Лукашэнка не наш прэзідэнт, а... ўтрымліваецца штучна Пуціным. Асноўныя рэчы, што ў нас ёсць апазіцыя, што ў нас ёсць дэмакратычны ўрад або ўрад у выгнанні, і што палякі як суседняе грамадства, якое прымае беларусаў, павінны ведаць пра палітычную сітуацыю ў Беларусі.

Гэта таксама чаканне да польскага бізнесу, што таксама ёсць патрэбы і што ў іх ёсць такая ўсведамленасць, калі б нехта вырашыў прадаваць ёлкі на... гэты [Новы год], то

Polacy jako państwo ościenne [...], jako społeczeństwo, które też przyjmuje Białorusinów, powinno wiedzieć, jaka sytuacja polityczna na Białorusi.

Natomiast jakby, to jest jakby też do biznesu w Polsce, że generalnie, że są potrzeby jakby, że też jakby ta świadomość, jeżeli by ktoś postawił sprzedaż choinek na... ten [Nowy Rok], to by zarobił po prostu. [...] Więc, jakby ta kulturowość jest jakby do poznania.

Za ważne uznać należy także oczekiwania dotyczące wsparcia informacyjnego w korzystaniu z możliwości dostępnych mieszkańcom miast, w tym współdecydowania o tym, w jakim kierunku wspólnoty miejskie mają się rozwijać. To ważne z perspektywy miejskiego obywatelstwa i edukacji w tym zakresie.

No chyba ta... mała informowalność właśnie o takim, co Pani powiedziała [budżet obywatelski], że możemy uczestniczyć w czymś takim, co naokoło nas się dzieje. Bo w Białorusi tego u nas nie było. Może i było, ale też, to było takim, że na coś się poskarżysz... [...] u siebie nie mogli ani głosować, ani decydować, i to takie przyzwyczajenie jakby przynieśli z sobą tu.⁷

проста зарабіў бы грошы. [...] Такім чынам, якбы гэтую культуру таксама можна зразумець.

Важнымі з’яўляюцца таксама чаканні адносна інфармацыйнай падтрымкі выкарыстання магчымасцей, даступных жыхарам гарадоў, у тым ліку ўдзелу ў вызначэнні кірунку развіцця мясцовых супольнасцяў. Гэта мае значэнне з пункту гледжання гарадскога грамадзянства і адукацыі ў гэтай галіне.

Ну, хіба тая... малая інфарміраванасць пра тое, што вы казалі [грамадзянскі бюджэт], што мы можам удзельнічаць у тым, што адбываецца вакол нас. Тамушта ў нас у Беларусі такога не было. Можна, і было, але было і так, калі ты на нешта скардзіўся... [...] дома не маглі ні галасаваць, ні вырашаць, і гэтую звычку прывезлі з сабой сюды.

⁷ Przywołane w opracowaniu fragmenty wypowiedzi nie zostały poddane korekcie językowej - przedstawiają sposób, w jaki badani i badane opisują swoje doświadczenia w języku polskim.

⁷ Прадстаўленыя ў даследаванні фрагменты выказванняў не былі адрэдагаваныя моўна — яны перадаюць спосаб, якім рэспандэнты апісваюць свой досвед на польскай мове.

IV. Rekomendacje

Realia polityczne w Białorusi, jak i przymusowość dużej części migracji z tego kraju, sprawiają, że sytuacja tej społeczności w Polsce jest specyficzna. Poza wyzwaniem związanym z wyjazdem do innego kraju i procesem stania się jego rezydentem pojawiają się liczne ograniczenia oraz dodatkowe problemy tworzone przez autorytarny reżim białoruski. W związku z tym podstawowa **rekomendacja dla państwa przyjmującego** dotyczy uwzględnienia tej specyfiki w projektowaniu polityk skierowanych do migrantów z Białorusi oraz dostrzeganie jej jako ważnego aktora życia społecznego.

Szczególnie należałoby dopilnować takich kwestii, jak:

1. Rozwiązanie problemów związanych z legalizacją pobytu – niezbędne jest uproszczenie procedur legalizacyjnych oraz, co szczególnie ważne w dużych miastach, przyspieszenie ich realizacji, a w związku z faktem zróżnicowania regionalnego – również usprawnienie pracy urzędów niewywiązujących się ze swoich obowiązków. Ważne jest wprowadzenie ułatwień w zakresie uzyskiwania wsparcia formalnego oraz językowego dla składających wnioski o legalizację (Białorusini podkreślają, że nie otrzymują takiego wsparcia, jak Ukraińcy).
2. Wypracowanie rozwiązań dotyczących uznawania zagranicznych dyplomów oraz kwalifikacji, by w pełni móc wykorzystać kompetencje zawodowe i specjalistyczne migrantów – ich niewykorzystanie jest marnowaniem zasobów ludzkich w gospodarce potrzebującej specjalistów tak ważnych dla rozwoju społeczno-gospodarczego Polski. Jest to istotne również dla jakości życia migrantów, którzy mogliby podejmować zatrudnienie zgodne z wykształceniem, by kształtować poczucie „bycia potrzebnym” i nie ulegać procesowi depriwacji. Pozytywny autostereotyp białoruskich migrantów powinien stanowić argument, że są cennymi mieszkańcami.
3. Wypracowanie systemowych rozwiązań kwestii wsparcia językowego dla wszystkich migrantów, co powinno pełnić funkcję zachęty i ułatwienia procesu integracji z polskim społeczeństwem. Dotychczasowe formy uczenia języka polskiego mają raczej charakter akcyjny, krótkotrwały, zależny od grantów, czyli bez gwarantowanej ciągłości zdobywania kolejnych poziomów znajomości języka. Systemowo prowadzona nauka języka polskiego imigrantów jest podstawowym narzędziem integracji i może zapobiec ich samowykluczaniu/„schodzeniu do cienia” (które jest tym łatwiejsze, im bardziej są niewidoczni). Umiejętność swobodnego porozumiewania się może też pomóc

IV. Рэкамендацыі

Палітычная рэчаіснасць у Беларусі, а таксама вымушанасць значнай часткі міграцыі з гэтай краіны, ствараюць спецыфічную сітуацыю для гэтай супольнасці ў Польшчы. У дадатак да праблем, звязаных з пераездам у іншую краіну і працэсам адаптацыі да жыцця ў ёй, з’яўляюцца шматлікія абмежаванні і дадатковыя праблемы, створаныя аўтарытарным рэжымам Беларусі. У сувязі з гэтым асноўная рэкамендацыя для прымаючай краіны – ўлічваць гэтую спецыфіку пры распрацоўцы палітык, скіраваных да мігрантаў з Беларусі, а таксама прызнаваць іх важнымі ўдзельнікамі грамадскага жыцця.

Асабліва варта звярнуць увагу на такія аспекты, як:

1. Вырашэнне праблем, звязаных з легалізацыяй знаходжання – неабходна спрасціць і, што асабліва важна ў буйных гарадах, паскорыць працэдуры, а ў сувязі з рэгіянальнымі розніцамі ў выкананні гэтых працэдур, палепшыць працу ўстановаў, якія не выконваюць свае абавязкі. Важна ўвесці палёгкі ў плане атрымання фармальнай і моўнай падтрымкі для тых, хто падае заяўкі на легалізацыю (беларусы падкрэсліваюць, што яны не атрымліваюць такую ж падтрымку, як украінцы).
2. Распрацоўка рашэнняў па прызнанні замежных дыпламаў і кваліфікацый, каб цалкам выкарыстоўваць прафесійныя і спецыялізаваныя навыкі мігрантаў – іх невыкарыстанне з’яўляецца марнаваннем чалавечых рэсурсаў у эканоміцы, якая мае патрэбу ў спецыялістах, важных для сацыяльна-эканамічнага развіцця Польшчы. Гэта таксама важна для якасці жыцця мігрантаў, якія маглі б займацца працай у адпаведнасці з адукацыяй, фарміруючы пачуццё «быць патрэбнымі» і пазбягаючы дэпрэвацыі. Пазітыўны аўтастэрэатып беларускіх мігрантаў павінен стаць аргументам, што яны з’яўляюцца каштоўнымі жыхарамі.
3. Распрацоўка сістэмных рашэнняў па пытанні моўнай падтрымкі для ўсіх мігрантаў, што павінна заахвочваць і спрыяць інтэграцыі ў польскае грамадства. Існуючыя формы навучання польскай мове ў асноўным маюць часовую, акцыйную форму, залежную ад грантаў, без гарантыі бесперапыннага навучання наступных узроўняў ведаў мовы. Сістэматычнае навучанне польскай мовы для мігрантаў з’яўляецца асноўным інструментам інтэграцыі і можа прадукіць іх самавыключэнне/«сыход ў цені» (якое становіцца тым прасцейшым, чым больш яны нябачныя). Вольнае валоданне мовай можа таксама дапамагчы ім стаць кампетэнтнымі і актыўнымі грамадзянінамі мясцовых супольнасцяў.

w stawianiu się kompetentnym i zaangażowanym obywatelem lokalnych społeczności.

4. Wspieranie samoorganizujących się grup białoruskich migrantów – zwłaszcza w zakresie ich potrzeb związanych z poznawaniem demokratycznych narzędzi i struktur oraz utrzymaniem i rozwojem białoruskiej kultury i tożsamości narodowej. Białoruscy migranci stanowią istotną część wielu lokalnych wspólnot, więc ich samoorganizacja jest szczególnie ważna w sytuacji ograniczonej samowystarczalności tej społeczności i braku wsparcia ze strony państwa, z którego wyemigrowali;
5. Zaadaptowanie narzędzi i instrumentów stosowanych w ramach wsparcia migrantów z Ukrainy do wspierania migrantów z Białorusi – niedostępność niektórych rozwiązań dla Białorusinów poza konsekwencjami praktycznymi ma również wymiar symboliczny i jest przez badanych odbierana jako dyskryminacja.
6. Szczególną uwagę należy poświęcić studentom, jako tej kategorii migrantów, która – jak pokazują trajektorie biograficzne osób, które przyjechały do Polski na studia – w sposób szczególny wiąże się ze społeczeństwem polskim. To okazja dla budowania *soft power* państwa polskiego dla przyszłych relacji z państwem białoruskim.

Podstawowa **rekomenadacya dla samorządów** dotyczy uznania migrantów za obywateli miasta, mających prawo do angażowania się w życie etnicznie zróżnicowanej wspólnoty lokalnej i podejmowania aktywności na jej rzecz. Potencjał społeczności białoruskich migrantów (nie tylko kompetencyjny, ale, co równie ważne, ten związany z chęcią „bycia potrzebnym” i z dążeniem do integracji) jest ważnym argumentem przemawiającym za uznaniem ich za wartościowych obywateli miasta i komunikowania tej ważności społeczności przyjmującej.

Szczegółowo należałoby podkreślić:

1. Wspieranie białoruskich organizacji i ich lokalnych liderów w ich samoorganizacji oraz realizacji zakładanych celów. Najważniejsza jest pomoc finansowa oraz w obszarze rozwoju potencjału ludzkiego tych organizacji. Zaimplementowanie samorządowego grantowego systemu dystrybuowania środków na realizację projektów pozwoliłoby rozszerzyć możliwości tych organizacji w zakresie zaspokajania zróżnicowanych potrzeb białoruskiej społeczności migranckiej i przyczyniłoby się do integracji z lokalną społecznością, nabywania przez migrantów śmiałości w zakresie „stawania się widzialnym” dla społeczności przyjmującej, wchodzenia z nią w relacje i współdziałania. Postulat ten w sposób szczególny odnosi się do samorządów innych

4. Падтрымка самаарганізуючыхся груп беларускіх мігрантаў – асабліва ў патрэбах, звязаных з вывучэннем дэмакратычных інструментаў і структур, а таксама падтрымкай і развіццём беларускай культуры і нацыянальнай ідэнтычнасці. Беларускія мігранты з’яўляюцца важнай часткай многіх мясцовых супольнасцяў, таму іх самаарганізацыя вельмі важная ў сітуацыі абмежаванай самадастатковасці гэтай супольнасці і адсутнасці падтрымкі з боку краіны, з якой яны эмігравалі.
5. Адаптацыя інструментаў і сродкаў, якія выкарыстоўваюцца ў падтрымцы мігрантаў з Украіны, для падтрымкі мігрантаў з Беларусі – недаступнасць некаторых рашэнняў для беларусаў, акрамя практычных наступстваў, мае таксама сімвалічнае значэнне і ўспрымаецца рэспандэнтамі як дыскрымінацыя.
6. Асабліва ўвага павінна быць нададзена студэнтам, паколькі менавіта гэтая катэгорыя мігрантаў – як паказваюць біяграфічныя траекторыі асоб, якія прыехалі вучыцца ў Польшчу – асабліва цесна звязана з польскім грамадствам. Гэта магчымасць для стварэння *soft power* Польшчы для будучых адносін з беларускай дзяржавай.

Асноўная **рэкамендацыя для органаў мясцовага самакіравання** заключаецца ў прызнанні мігрантаў грамадзянінамі горада, якія маюць права ўдзельнічаць у жыцці этнічна разнастайнай мясцовай супольнасці і дзейнічаць у яе інтарэсах. Патэнцыял беларускай мігранцкай супольнасці (не толькі ў плане кампетэнцый, але і імкнення «быць патрэбнымі» і інтэгравацца) з’яўляецца важным аргументам, каб прызнаць іх паўнаважнымі грамадзянінамі горада і камунікаваць гэтую вартасць прымаючай супольнасці.

Больш падрабязныя рэкамендацыі:

1. Падтрымка беларускіх арганізацый і іх мясцовых лідараў у іх самаарганізацыі і дасягненні пастаўленых мэт. Асабліва важная фінансавая падтрымка, а таксама дапамога ў развіцці чалавечага патэнцыялу гэтых арганізацый. Увядзенне сістэмы размеркавання муніцыпальных грантаў для рэалізацыі праектаў даць магчымасць пашырыць магчымасці гэтых арганізацый у задавальненні разнастайных патрэб беларускай мігранцкай супольнасці і спрыяла б інтэграцыі з мясцовай супольнасцю, набыццю мігрантамі адвагі «стаць бачнымі» для прымаючай супольнасці, развіццю з імі адносін і ўзаемадзеяння. Гэты пастулат, адносіцца да муніцыпалітэтаў, іншых адваршаўскага, і да падтрымкі самаарганізацыі меншых беларускіх суполак (рэспандэнты

ніж warszawski i do wsparcia samoorganizacji mniejszych społeczności białoruskich (badani podkreślają, że białoruscy migranci są najsilniej zorganizowani w Warszawie).

2. Informowanie migrantów o możliwościach korzystania z miejskich programów włączających mieszkańców (także cudzoziemców) w proces podejmowania decyzji o rozwoju miasta i miejskiej wspólnoty. Należy podkreślić wagę organizowania spotkań informacyjnych oraz przygotowywania materiałów wielojęzycznych we współpracy z organizacjami działającymi z udziałem i na rzecz społeczności białoruskich migrantów. Byłaby to odpowiedź na zgłoszoną przez migrantów potrzebę orientacji w miejskiej rzeczywistości, wyjaśnienia im tego, z czego w mieście mogą korzystać, do czego mają prawo jako cudzoziemscy mieszkańcy (na przykład do głosowania w budżecie obywatelskim, udziału w konsultacjach społecznych).
3. Wspieranie działań mających na celu uznanie przez społeczność przyjmującą wartości zróżnicowania etnicznego oraz wagi integracji w społecznościach zróżnicowanych etnicznie. Dotyczy to nie tylko zwiększania świadomości na temat specyfiki społeczno-kulturowej białoruskiej społeczności oraz jej potencjału (zarówno kompetencyjnego, jak i integracyjnego), ale także uznania wagi wsparcia migrantów i organizacji działających na rzecz ich integracji (również tych, których aktywność nie jest związana z etnicznością).

Podstawowe **rekommendacje dla społeczności białoruskich migrantów** związane są z kształtowaniem się białoruskiej diaspory w Polsce. Warto zatem wskazać na:

1. Podejmowanie działań integrujących społeczność białoruskich migrantów, mimo różnic wynikających z odmiennych doświadczeń migracyjnych (szczególnie powodów migracji i warunków życia w Polsce) oraz poziomu zaangażowania w aktywność na rzecz własnej społeczności (podejmowaną w zależności od własnych potrzeb). Ważne jest przy tym, by wykorzystać potencjał migrantów ekonomicznych, mniej zaangażowanych politycznie. Ponieważ grupa ta ma możliwość swobodnego podróżowania do i z Białorusi, warto doceniać ich rolę łącznika z ojczyzną. To potencjał do rozwoju wzajemnego wsparcia i wzmocnienia sieci społecznych.
2. Wspieranie rozwoju potencjału samoorganizacyjnego białoruskich migrantów przez powołanie organizacji parasolowej, która będzie wsparciem dla budującego się sektora białoruskich organizacji pozarządowych. Taka instytucja byłaby platformą wymiany wiedzy, zasobów i dobrych praktyk, co przyczyniałoby się do zwiększenia

падкрэсліваюць, што беларускія мігранты найбольш арганізаваныя ў Варшаве).

2. Інфармаванне мігрантаў аб магчымасцях удзелу ў гарадскіх праграмах, якія ўключаюць жыхароў (у тым ліку замежнікаў) у працэс прыняцця рашэнняў аб развіцці горада і гарадской супольнасці. Варта падкрэсліць важнасць арганізацыі інфармацыйных сустрэч і падрыхтоўкі шматмоўных матэрыялаў у супрацоўніцтве з арганізацыямі, якія працуюць на карысць беларускай супольнасці. Гэта была б адказам на патрэбу мігрантаў у арыентацыі ў гарадской рэальнасці, тлумачэнні ім, з чаго яны могуць карыстацца ў горадзе і на што яны маюць права як замежныя жыхары (напрыклад, на галасаванне ў грамадскім бюджэце, удзельнічаць у грамадскіх кансультацыях).
3. Падтрымка дзеянняў, накіраваных на прызнанне прымаючай супольнасцю каштоўнасці этнічнай разнастайнасці і важнасці інтэграцыі ў этнічна разнастайных супольнасцях. Гэта датычыцца не толькі павышэння свядомасці сацыякультурнай спецыфікі беларускай супольнасці і яе патэнцыялу (як у плане кампетэнцый, так і ў інтэграцыйным плане), але і прызнання важнасці падтрымкі мігрантаў і арганізацый, якія дзейнічаюць на карысць іх інтэграцыі (у тым ліку тых, чья дзейнасць не звязана з этнічнасцю).

Асноўныя **рэкамендацыі для беларускіх мігранцкіх супольнасцяў** звязаны з фарміраваннем беларускай дыяспары ў Польшчы.

1. Ажыццяўленне дзеянняў па інтэграцыі супольнасці беларускіх мігрантаў, нягледзячы на адрозненні, якія вынікаюць з розных міграцыйных досведаў (асабліва прычын міграцыі і ўмоў жыцця ў Польшчы) і ўзроўню ўдзелу ў актыўнасці на карысць сваёй супольнасці (ажыццяўляемую ў залежнасці ад уласных патрэбаў). Важна пры гэтым выкарыстоўваць патэнцыял эканамічных мігрантаў, менш заангажаваных палітычна. Паколькі гэтая група мае магчымасць свабоднага перамяшчэння ў Беларусь і з Беларусі, варта цаніць іх ролю ў якасці сувязнога звяна з радзімай. Гэта патэнцыял для развіцця ўзаемнай падтрымкі і ўзмацнення сацыяльных сетак.
2. Падтрымка развіцця патэнцыялу самаарганізацыі беларускіх мігрантаў праз стварэнне парасонавай арганізацыі, якая будзе падтрымліваць ствараючыся сектар беларускіх няўрадавых арганізацый. Такая ўстанова будзе платформай для абмену ведамі, рэсурсамі і перадавым вопытам, што спрыяла б павышэнню

skuteczności ich działania oraz większej otwartości na powoływanie nowych stowarzyszeń i fundacji, mimo zróżnicowanych kontekstów lokalnych, w których rozwijają swoją aktywność.

3. Konieczność nawiązania i rozwijania współpracy oraz koordynacji działań między organizacjami działającymi na rzecz społeczności białoruskich migrantów w różnych miastach w celu zwiększenia ich potencjału wywierania wpływu na zmiany na poziomie państwowym i samorządowym. „Wieloźródłowa” diagnoza problemów doświadczanych przez białoruskich migrantów i „wielogłosowe” ich komunikowanie wiąże się z większą siłą oddziaływania. Ważne jest przy tym, by współpraca nie opierała się na indywidualnych kontaktach, ale była wynikiem instytucjonalnie wypracowanych reguł. To stworzy szansę na współdziałanie w dłuższej perspektywie czasowej, na kontynuację działań w ramach struktur, nawet jeśli będzie dochodziło do zmian personalnych w zespołach odpowiadających za tę współpracę.
4. Przeciwdziałanie utracie aktywnego potencjału ludzkiego, tak ważnego dla samoorganizacji społeczności białoruskich migrantów – stałe zaangażowanie na wysokim poziomie przy niewystarczających zasobach (ludzkich, finansowych i rzeczowych) niesie za sobą ryzyko obniżenia skuteczności działań indywidualnych, a nawet wypalenia aktywistycznego działacza. Receptą na przeciwdziałanie tym negatywnym skutkom są m.in. profesjonalizacja trzeciego sektora tworzonego przez Białorusinów i działania o charakterze superwizyjnym.

эфектыўнасці іх дзейнасці і большай адкрытасці для стварэння новых аб’яднанняў і фондаў, нягледзячы на розніцу мясцовых кантэкстаў, у якіх яны развіваюць сваю актыўнасць.

3. Неабходнасць усталявання і развіцця супрацоўніцтва і каардынацыі дзеянняў паміж арганізацыямі, якія працуюць на карысць беларускай мігранцкай супольнасці ў розных гарадах, для павышэння іх патэнцыялу ўплыву на змены на дзяржаўным і муніцыпальным узроўнях. «Шматкрынічная» дыягностыка праблем, з якімі сутыкаюцца беларускія мігранты, і «шматгалоснае» іх агучванне звязаны з большай сілай уплыву. Важна пры гэтым, каб супрацоўніцтва не грунтавалася на індывідуальных кантактах, а было вынікам інстытуцыянальна выпрацаваных правілаў. Гэта створыць магчымасць для супрацоўніцтва ў доўгатэрміновай перспектыве, працягу дзейнасці ў рамках структур, нават калі адбудуцца кадравыя змены ў камандах, адказных за гэтае супрацоўніцтва.
4. Супрацьдзеянне страце актыўнага чалавечага патэнцыялу, так важнага для самарганізацыі беларускай мігранцкай супольнасці — пастаянная актыўнасць на высокім узроўні пры недастатковых рэсурсах (чалавечых, фінансавых і матэрыяльных) нясе рызыку зніжэння эфектыўнасці асобных дзеянняў, а таксама выгарання актывістаў. Рэцэптам для прадухіленне гэтых негатыўных наступстваў з’яўляюцца, сярод іншага, прафесіяналізацыя трэцяга сектара, створанага беларусамі, і дзеянні супервізійнага характару.

Bibliografia

Beliakowa K., Rust M., (2021), *Drenaż mózgów – społeczne, polityczne i gospodarcze. Skutki dla Białorusi*, [w:] Białoruś 2021: perspektywa zmiany, (red.) J.M. Nowakowski, J. Olędzka, M.Rust, Studium Europy Wschodniej UW & Grupa Analityczna „Białoruś w regionie”

Chmiel O., Kaźmierkiewicz P., Sauka K., Kulesa A. (2021), *Migracje Białorusinów do Polski i Unii Europejskiej. Krajobraz po sierpniu 2020*, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa

Chulitskaya T., Homel K., Jaroszewicz M., Lesińska M. (2022), *Belarusian migrants in Poland and Lithuania: general trends and comparative analysis 2022*, Eastern Europe Studies Centre

Grabowska I., (2019), *Otwierając głowy. Migracje i kompetencje społeczne*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar

Homel K., Jaroszewicz M., Lesińska M. (2023), *New permanent residents? Belarusians in Poland after 2020*, CMR Spotlight 5(51).

Iwanow T., (2021) *Kształtowanie polityki integracyjnej wobec imigrantów z Białorusi oraz potencjał ich zaangażowania społeczno-politycznego na przykładzie Wrocławia*, Sprawy Międzynarodowe, t. 74, nr 2

Jaroszewicz M., Lesińska M., Homel K. (2022), *The rise of a new transnational political nation: the Belarusian diaspora and its leaders after the 2020 protests*, Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej 20, z. 1, DOI: <https://doi.org/10.36874/RIESW.2022.1.3>.

Kanasz T., Chutnik A. (2024), *Tożsamość narodowa Białorusinów i Litwinów: socjologiczne studium porównawcze*, Krakowskie Studia Małopolskie, nr 1 (41)

Lesińska M., (2019) *Niełatwe związki – relacje polityczne między państwem pochodzenia a diasporą. Polska i polska diaspora w okresie przełomu 1989 roku i później*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego

Lisiakiewicz R. (2023), *Uwarunkowania międzynarodowe rozwoju sektora IT na Białorusi a przyczyny emigracji informatyków białoruskich w latach 2020–2021*, Nowa Polityka Wschodnia, nr 2 (37).

Спис літаратуры

Beliakowa K., Rust M., (2021), *Drenaż mózgów – społeczne, polityczne i gospodarcze. Skutki dla Białorusi*, [w:] Białoruś 2021: perspektywa zmiany, (red.) J.M. Nowakowski, J. Olędzka, M.Rust, Studium Europy Wschodniej UW & Grupa Analityczna „Białoruś w regionie”

Chmiel O., Kaźmierkiewicz P., Sauka K., Kulesa A. (2021), *Migracje Białorusinów do Polski i Unii Europejskiej. Krajobraz po sierpniu 2020*, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa

Chulitskaya T., Homel K., Jaroszewicz M., Lesińska M. (2022), *Belarusian migrants in Poland and Lithuania: general trends and comparative analysis 2022*, Eastern Europe Studies Centre

Grabowska I., (2019), *Otwierając głowy. Migracje i kompetencje społeczne*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar

Homel K., Jaroszewicz M., Lesińska M. (2023), *New permanent residents? Belarusians in Poland after 2020*, CMR Spotlight 5(51).

Iwanow T., (2021) *Kształtowanie polityki integracyjnej wobec imigrantów z Białorusi oraz potencjał ich zaangażowania społeczno-politycznego na przykładzie Wrocławia*, Sprawy Międzynarodowe, t. 74, nr 2

Jaroszewicz M., Lesińska M., Homel K. (2022), *The rise of a new transnational political nation: the Belarusian diaspora and its leaders after the 2020 protests*, Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej 20, z. 1, DOI: <https://doi.org/10.36874/RIESW.2022.1.3>.

Kanasz T., Chutnik A. (2024), *Tożsamość narodowa Białorusinów i Litwinów: socjologiczne studium porównawcze*, Krakowskie Studia Małopolskie, nr 1 (41)

Lesińska M., (2019) *Niełatwe związki – relacje polityczne między państwem pochodzenia a diasporą. Polska i polska diaspora w okresie przełomu 1989 roku i później*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego

Lisiakiewicz R. (2023), *Uwarunkowania międzynarodowe rozwoju sektora IT na Białorusi a przyczyny emigracji informatyków białoruskich w latach 2020–2021*, Nowa Polityka Wschodnia, nr 2 (37).

Mazurkiewicz Ł., Sygnowski G., (2023), *Białoruska emigracja w Polsce – opinie, postawy, dylematy*, Warszawa: Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego

Narbut, M. (2023). *Społeczne i demograficzne cechy procesu migracji z Białorusi do Polski w latach 2016–2020*, Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny, 3(189). DOI: 10.4467/25444972SMPP.23.025.19010

Petrakova Y. (2022), *Belarus in the Eurasian Migration System: The Challenges of the Last Decade and Their Consequences*, Central and Eastern European Migration Review, Vol. 11, No. 1

Saifullayeu A., Giczán T., (2020), *Niewidzialni Inni*, Nowa Europa Wschodnia, nr 1–2

Mazurkiewicz Ł., Sygnowski G., (2023), *Białoruska emigracja w Polsce – opinie, postawy, dylematy*, Warszawa: Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego

Narbut, M. (2023). *Społeczne i demograficzne cechy procesu migracji z Białorusi do Polski w latach 2016–2020*, Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny, 3(189). DOI: 10.4467/25444972SMPP.23.025.19010

Petrakova Y. (2022), *Belarus in the Eurasian Migration System: The Challenges of the Last Decade and Their Consequences*, Central and Eastern European Migration Review, Vol. 11, No. 1

Saifullayeu A., Giczán T., (2020), *Niewidzialni Inni*, Nowa Europa Wschodnia, nr 1–2

Spis wykresów

Wykres 1 Odsetek wniosków złożonych przez Białorusinów o udzielenie ochrony międzynarodowej w ogóle złożonych wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej RP 10

Wykres 2 Liczba Białorusinów, którzy złożyli wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej RP 10

Wykres 3 Liczba obywateli Białorusi, którzy złożyli wniosek o zezwolenie na pobyt stały 11

Wykres 4 Odsetek wniosków złożonych przez Białorusinów o zezwolenie na pobyt stały wśród złożonych wniosków na pobyt stały 11

Wykres 5 Liczba złożonych wniosków przez obywateli Białorusi o przyznanie Karty Polaka w okresie kwiecień 2008–grudzień 2021 11

Wykres 6 Nabycie obywatelstwa polskiego przez obywateli Białorusi 12

Wykres 7 Liczba obywateli Białorusi, którzy złożyli wniosek o zezwolenie na pobyt czasowy 12

Wykres 8 Odsetek wniosków złożonych przez Białorusinów o zezwolenie na pobyt czasowy w ogóle złożonych wniosków na pobyt czasowy 12

Wykres 9 Białorusini przebywający w Polsce na podstawie ważnych dokumentów pobytowych (z wyłączeniem wiz) 13

Wykres 10 Liczba Białorusinów w wybranych województwach 13

Wykres 11 Zezwolenia na pracę dla cudzoziemców według obywatelstwa oraz wybranych sekcji (PKD) 13

Wykres 12 Liczba obywateli Białorusi zgłoszonych do ubezpieczeń emerytalnych i rentowych 14

Wykres 13 Odsetek obywateli Białorusi zgłoszonych do ubezpieczeń emerytalnych i rentowych wśród ogółu cudzoziemców 14

Wykres 14 Liczba wiz wydanych obywatelom Białorusi 14

Спіс графікаў

Графік 1 Адсотак заявак на міжнародную абарону, пададзеных беларусамі, у агульнай колькасці заявак на міжнародную абарону ў Польшчы 10

Графік 2 Колькасць беларусаў, якія падалі заяўкі на атрыманне міжнароднай абароны ў Польшчы 10

Графік 3 Колькасць грамадзян Беларусі, якія падалі заяўку на дазвол на пастаяннае пражыванне 11

Графік 4 Доля заявак на дазвол на пастаяннае пражыванне, пададзеных беларусамі, у агульнай колькасці заяў на пастаяннае пражыванне 11

Графік 5 Колькасць заявак, пададзеных грамадзянамі Беларусі на атрыманне Карты паляка ў перыяд красавік 2008 г. – снежань 2021 г. 11

Графік 6 Атрыманне польскага грамадзянства грамадзянамі Беларусі 12

Графік 7 Колькасць грамадзян Беларусі, якія падалі заяўку на атрыманне дазволу на часовае пражыванне 12

Графік 8 Адсотак заявак на дазвол на часовае пражыванне, пададзеных беларусамі, у агульнай колькасці заявак на часовае пражыванне 12

Графік 9 Беларусы, якія знаходзяцца ў Польшчы на падставе дзеючых дакументаў на пражыванне (акрамя віз) 13

Графік 10. Колькасць беларусаў у выбраных ваяводствах 13

Графік 11 Дазволы на працу для замежнікаў паводле грамадзянства і выбраных відаў дзейнасці (ПКВД) 13

Графік 12 Колькасць грамадзян Беларусі, якія стаяць на пенсійным ўліку і страхаванні па інваліднасці 14

Графік 13 Доля грамадзян Беларусі, якія стаяць на пенсійным ўліку і страхаванні па інваліднасці, сярод усіх замежнікаў 14

Графік 14 Колькасць віз, выдадзеных грамадзянам Беларусі 14

Wykres 15 Liczba odnotowanych przez SG odpraw obywateli Białorusi od sierpnia 2020 r. do sierpnia 2024 r. posiadających wizę humanitarną 15

Wykres 16 Liczba studiujących w Polsce obywateli Białorusi 15

Графік 15 Колькасць пропускаў грамадзян Беларусі, аформленых памежнай службай з жніўня 2020 г. па жнівень 2024 г., якія маюць гуманітарную візу 15

Графік 16 Колькасць грамадзян Беларусі, якія навучаюцца ў Польшчы 15

Migranci z Białorusi w Polsce. Potrzeby i oczekiwania

Kamilla Dolińska, Julita Makaro

Tłumaczenie: Tatiana Iwanow

Projekt okładki i skład: Adam Fyda

Wrocław 2024

ISBN 978-83-63322-96-0

Badania i publikacja zostały dofinansowane ze środków otrzymanych od Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego

